غوره نثرونه

د

Ketabton.com

گل پاچا (الفت)

د لړم میاشت ۱۳۳۶هجري ش.کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

فهرست

سر لیك:	مخ:
دپردي خبري	۱
لاروی	۱_۲
ژوند	۲_۳
نوی نسل	۳
لوی او وړوکی	۳_۴
دشاعر تحفه	۴
خدمتګار	۵
عقل	۵_۶
پوهه او هوښیاري	۷_۹
احمق څوک دی؟	۹_۱۱
نوی درس	۱۱_۱۲
دري کاله	۱۲_۱۳
قوي او ضعیف	۱۳_۱۴
ښه ګټه	۱۴_۱۵
داختر په ورځ	۱۵_۱۶
خاني لاره	۱۶
یوازي	۱۷
فاتح	۱۷
لباس	۱۷_۲۰
خیرات	۲۰
دزیارت دیوي	۲۱
دمزارلوحه	۲۱
لیاقت	۲۱_۲۳
کوچنیان	۲۴
جګ برجونه	۲۵
حقیقت	۲۶_۲۷
لویه خدایه	۲۷
ماشومان	۲۷_۲۸
شعر او ادب	۲۸_۳۰
دادب راز	۳۰_۳۱
نوی کال	۳۱_۳۲

سر لیك:	مخ:
زما دلاس نیا لګیه!	۳۲_۳۳
دفکر پالونکی	۳۳
د ژوند نغمه	۳۴
نوی فکر	۳۴_۳۵
زوړ فکر	۳۶
ناداني او ناداري	۳۶_۳۷
سیند	۳۷_۳۸
عقیده	۳۸
عمل	۳۸
عبادت او دعا	۳۸_۳۹
بې زړه	۴۰
ملک او ملا	۴۰_۴۱
شاعر	۴۱
سبا	۴۱_۴۲
دپسرلي ګله!	۴۲_۴۳
درمي خاونده	۴۳_۴۴
بې ګناه بندي	۴۴_۴۵
نظر لالا	۴۵_۴۷
جبر او اختیار	۴۷_۴۹
دخان واده	۵۰
غم او خوشحالي	۵۰_۵۲
اخلاقي اساس	۵۲_۵۳
ښه او بد	۵۴
پخوانی دیوي	۵۴_۵۵
انتخاب	۵۶_۵۷
دعقل برخه په ژوندانه کي	۵۷_۵۸
حسابي خبري	۵۹
شعراوفلسفه	۵۹
ولاړي اوبه	۵۹_۶۱
ښه حاکم	۶۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

سرليک

څه دپاسه شل کاله کيږي چه زه د څه ليکلو اوفکر کولو په رنځ اخته يم.
همدغه شغل زه له خپلو او پرديو نه بيل کړم او په ګوښه ځای کښې ئې له خلقونه لرې کښينولم ډيرې شپې ئې راباندې په ويښه تيرې کړې او ډيرې ورځې ئې له دوستانو او ملګرونه بيل وساتلم.
په دغه موده کښې ماله خپلو بچيو او دکاله خلقوسره ډېرليږ وخندل او هرچاته بې مينې غوندې ښکاره شوم. کله له سبا نه تر ماښامه ځای په ځای کښيناستم چه د څه ليکلو په فکر کښې رانه مونځونه هم قضا شوه مګر هيڅ مې ونشو ليکلی.
کله به نيمه شپه لکه سودائي له خوبه راپاڅيدم او د اسمان ستورو ته به مې حيران حيران کتل. يووخت به مې څو کرښې وليکلې بيابه مې هغه خيرې کړې. بل وخت به مې خپل خيرې کاغذونه راغونډ کړه او يوه کلمه به مې له بلې سره نښلوله.
ډير ځله راته خپل فکر او خيال ډيربنه ښکاره شوی او کله کله مې خپلو ليکنو ته په ډير حقارت کتلی دی او له ځا نه مې زړه تور شويدی.
ډيرې ورځې دکوراوکلي له خلقو نه پټ شوی يم او چيرته لرې د غره په لمن کښې په کومه هديره کښې ناست يم يامې دسيند په غاړه يوازې ورځ تيره کړې او يوازيتوب مې ډيرلوی نعمت ګڼلی دی.
په دغسې مختلفو احوالو کښې مې کله شعر اوکله نثرليکلی چه زما روحي اوفکري اغيزې پکښې ځرګندی دي.
د دې کتاب پاڼې زما د ډيرې مودې د خاطراتو يوه برخه ده چه زماپه نظرکښې ادبي قيمت لري او زه ئې خپل غوره نثرونه ګڼم.
زماپه مقالو کښې ځينې نورې مقالی هم شته چه دلته ئې چاپول مناسب و مګر اوس لاس ته رانغلې او دا انتخاب نيمګړی غوندې شو.
داپاڼې چه تاسې لولئ په ليکلو کښې يې ډير زيار ايستل شوی چه لوستونکو ته پوره نه معلوميږي.
لکه چه يو کور څو ځله جوړ او وران شي دا مضامين هم څو ځله يو راز او بل راز شويدي چه دترکيب او تاليف په لحاظ ئې مختلف صورتونه پيداکړی اوکيدی شی چه ځينې به ئې له اوسنی حاله ښه هم و.
د ليکلو فن ډيرې جګر خونۍ لري او ډير ځله داسې کيږي چه يو ليکوال يوه شپه په ويښه سبا کړي اويوه جمله پيداکړي يايوه ليکه هم ونشي ليکلی.
د يوه خيال يا فکر پيداکول او بيائي په ښه ډول بيانول هغه ګران کاردی چه نورو ته ئې ګرانوالی او دروندوالی نه معلوميږي. په همدغه سبب يوه شاعر يا ليکوال ته نه ښائي چه د خپلو آثارو قيمت له چانه وغواړي يا ورته څه قيمت وټاکي.
زه هم په دغه ټکی يوه شوی يم اوله هيچانه پرې هيڅ نه غواړم.
ډيره ښه ده چه اوس د پخوا په شان نه يم او خپلو افکارو ته په هغه قيمت نه يم قايل لکه چه پخوا وم.
يو وخت ماپه ځان ډيره ښه عقيده درلوده او خپل فکر مې ډير مبارک ګاڼه هغه وخت به چه ما هر څه وليکل هغه به راته په يقين سر ه ډير ښه ښکاريده او ډيره ښکلا به مې پکښې ليدله مګراوس هغه د يقين سرمايه په شک بدله شوه اوپخپل فکراو نظر راته بدګماني پيدا شوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه به اوس ډير خوښ يم که داپاڼې لکه دتمباکو پاڼې د چا د فکر صحت ته زيان ونه رسوي او څه زهر پکښې ګډ نه وي.
هرڅه چه وي او هر څنګه چه وي مګرله ماسره بده اراده نه ده موجوده اوپه بد نيت دغه کارنه کوم.
دا فکرونه ښه وي او که بد مګر د بيان او اظهار طرز ئې بد نه دی‌او د ښه نثر ښيګڼې پکښې شته که نور څه نه وي نو دعبارت په لحاظ داکتاب د يوه ادبي متن په حيث يوه ساده انشاء بللی شو چه له نوو ليکوالو او پښتو لوستونکو سره کومک کوي.
په دغه وخت کښې دغسې کتابونو ته ضرورت موجود دی او دغه ضرورت ماته هغه وخت پوره څرګند شو چه زه د حقوقو په پوهنځی او د ادبياتو په پوهنځی کښې د پښتو استاذ شوم او دا دوه کاله د پښتو درس راپه غاړه شو.
پدې انشاء کښې که زه يو څه ښکليتوب وينم هغه سادګي او آساني ده چه په لفظ او معنی کښې ئې ډير لحاظ ساتل شويدی. او دا آسانی په ډيرو مشکلاتو لاس ته راغله.
پدې انشاءکښې که د فکر اومعنی څه ښايست شته هغه په سادګۍ کښې پټ دی اوڅه ايغ نيغ حسن پکښې څوک نشي ليدی.
که دا نثر رواج ومومي او ځينې نوي ليکوال دغه سبک غوره کاندي مابه د خپل زيار او زحمت ډيرښه اجر موندلی وي او خوښ به يم چه دپښتو نثر ته مې يو څه خدمت وکړی شو.

ګل پاچا الفت د پښتو ټولنې رئيس

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

دپردې خبرې

ترڅو چې د ښځو مخونه پټ وي خبرې به هم په پرده کې وي ځکه چې په پښتوکې خبره هم مؤنثه ده.

يوازې خبره لاڅه چې ژبه، وينا، معنا، خطابه، مقاله هم د تانيث علامې لري.

هغه وينا چې ابتکاريه کې وي دادب پردې ته لا ډيرضرورت لري.

تاسې زما خبروته ډېر غوندې باريک شئ!

د ادب او سياست خبره ډيره باريکه ده.

زه په ډيره نرۍ او باريکه لار لاړم، خدای دې وکړي چې ډيرباريک بين خلک په دغه لار راشي اوپه خير وګوري.

مااوښان نه دي بارکړي، زما قافله د مچيوده چې دګلونو له پاڼونه په هواڅه راوړي او عسل جوړوي.

له دې قافلې سره دسبا ورمو خوشبويي بارکړيده چې څوک يې په سترګونه ويني مګر حساس دماغونه يې احساس کولی شي.

هو! زما کارله احساس سره دی، زما خريدار بايد ډېرحساس وي يا ډيرحساس شي.

لاروی

مونږد خپلوکورونوله څنګه په ډېره کې ناست وو.

له پاسه يولاروی راغی دونې ډډته يې ډډه ولګوله.

له ملانه يې ډوډۍ پرانيستله اوله څه شي سره يې په خوند خوند خوړله.

مونږ ورې تږې وو، هغه ځان موږکړاويخې اوبه يې وڅکلې.

مونږ زوږه وو، هغه بوزه و، ځکه چې په مسافرو باندې روږې نشته.

لاروی وويل: ماته د خوړلو اجازه شته او تاسوته نشته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماته خدای خواږه اواوبه رواکړیدی په تاسو يې ایسار کړیدی.

دا دخدای قانون دی، ددی قانون په رمزاو معنی پوهيدل په کاردی.

دخدای کارونه بې حکمته نه دي، تاسې ددغه عملی تعلیم په اصلی معنی ښه فکر وکړئ!

تاسې ولې ورې یاست اوزه موړیم.

زه په کاراو مقصدپسې روان یم اوتاسې ځای په ځای پراته یاست.

ستاسو حرکت لنډ دی، ځکه يې ورې کړئ!

تاسې دخدای قانون منلی دی مګر پوه شوي پرې نه یاست.

زه راوګرځیدم چې تاسې په دغه رازپوه کړم اوله لوږې نجات وموئ.

پاڅیږئ، روان شئ اولږې ځاي په نظرکې ونیسئ!

لوږه اوتنده په توقف اوسکون کې ده په حرکت کې نشته.

ژوند

دیوې چینې اوبه دي، څوک يې د زرو په جام کې څکې، څوک يې د خاورو په کنډولی کې.

هغه چې نه دا لري نه هغه په لپه کې يې را اخلي.

په اوبوکې هېڅ فرق نشته فرق په لوښوکې دی.

دشاه اوګدافرق په لوښوکيږي.

داوبو په خوند هغه څوک ښه پوهيږي چې ډیر تږی وي.

هغه لاروی چې له بیدیانه ستړی ستومانه راځي اوتنده يې ډیره زیاته ده دااوبه ډیر خوند ورکوي.

هغه دهقان چې په سره غرمه کې یوې کوې اوخولې پرې راماتې دي دا اوبه دهغه لپاره ډېر لوی نعمت دی.

یوشپون چې له غره نه تږی راکوزیږي اوپه چینې باندې خوله ږدي د اوبو په خوند ډیر ښه پوهيږي.

یو بل سړی چې یخ سیوري ته په ارامه چوکۍ ناست دی، ښایسته سراحې يې له څنګه ایښې ده اوپه ښوګیلاسونوکې

اوبه څکې له اوبونه هغه خوند نه شي اخیستلی.

هو! ده د لارو یواوشپنو تنده نه ده لیدلې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په سره اوښکنده غرمه کې یې لو نه دی کړی ځکه هغه تلوسه په ده کې نشي پیداکیدای.

چاچې لوړه اوتنده نه ده لیدلی هغه د خوړو او اوبو پوره خوند هم نه دی لیدلی او دژوندپه کیف نه دی پوه شوی.

نوی نسل

له زمکې نه بخارپورته شو.

له بخار نه وریځ پیداشو.

له وریځې نه باران ووریده.

له بارانه د پسرلي ګلونه پیداشو.

له ګلونونه خوشبويي پيدا شوه.

وګورئ ! مور اولور یا پلار اوزوی څومره فرق لري؟

هغه تفاوت چې د باران اوګلونو یا د زمکې، او بوټو ترمنځ وینئ دیوه اوبل نسل تفاوت همدغومره دی.

که او لادونه میندو غوندې وای، له غرونو څخه به لعلونه نه پیداکیده.

له دریابونو څخه به مرغلري نه راوتلې.

له آبشارنه به برېښنا نه راتله.

د رندو اولادونه به ړانده ؤ.

له کڼو نه به کاڼه زیږیدل.

اوس پوه شوئ! چې نوی نسل او زوړ نسل یو رنګه نه وي.

که څوک خپل ځلمی زوی ته زړه بوډی به نکاح اخلي یا خپله پېغله لور اتیا کلن بوډاته ورکوي ښه نه کوي.

زړه تربیه اونوی نسل همدغسې وګڼئ.

لوی او وړوکی***

په شفتالوکې زړی دی په زړي کې ونه ولاړه ده.
دغنمو په وړوکې دانې شته په دانوکې همدغسې وړې شته.
په چرګه کې هګی ده په هګی کې چرګه ده.
دغه یوه دانه پندانه چې ګورې تېل اوپلته دواړه لري او په حقيقت کې بله ډیوه ده مګر ستا سترګې دغه رڼا نه ویني.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته خبر نه يې چې په يوه دانه اوپه يوه خاځکې کې عالمونه پراته دي.

ته پخپله هم دغنم په دانه کې وېده وې بيا دې په يوه خاځکې اوبوکې لامبو وهله نن په لويه بيړۍ کې ناست يې او په لويودريابونو کې ګرځې.

څه شی چې ته وړوکی ګڼې هغه هم لوی دی يا هغه څه چې تاته لوی ښکاري هغه هم کوچنی او وړوکی دی.

ته ونه لويه ګڼې هغه په يوه زړي کې ده.

تاته زړی وړوکی معلومېږي په هغه کې غټه ونه ځای شويده.

دغه غټه هندوانه چې ګورې کا ل ته نه پاتې کېږي اوعمر يې ډير لنډدی، دغه دهندوانې کوچني زړي تاته هر کا ل تازه هندوانې درکوي.

دزړي قيمت له هندوانې نه لږ نه دی.

که زړی ورک شو هندوانه ورکيږي.

نو راشه هېڅ شی وړوکی اوکوچنی مه ګڼه ځکه چې دلته غټ اوکوچنی لوی او وړوکی نشته ټول برابر دي يوازې خدای لوی دی اوبس.

دنن ورځې ديموکراسي له همدغسې ژوري کتنې څخه پيداشوه اود ډيردقت نتيجه ده.

دشاعر تحفه

زه چې ورغلم هغه په کوټنۍ کن ناست ؤ، سريې په ګريوانه کې ښکته کړی ؤ، فکري عبادت يې کاوه.

کله چې هغه سر راپورته کړ اوپه ماېې نظر ولويده ما خپله تحفه يو د پړانګ پوستکی اويو غزنيچې پوستين د هغه په مخ کې کېښوده.

هغه وويل: دايود ظالم پوټکی دی ځکه له ښو لاندې لويږي دابل دضعيفانو له پوستکونه جوړدی او په غاړې پورې تعلق نيسي.

دشاعر تحفه بايد همدغسې وي او همدغه معنی ولري.

دی بايد دا دوه منظرې همدغه رازوښئ اوخلک په دغه رمز ښه پوه کړي.

په دغو خبرو زه له خوبه راويښ شوم او په خوب کې د خپل خوب په تعبير پوهيدلی وم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خدمتګار***

هلته یو ړوند بې لارې روان و. هغه په سمه لاره برابر کړ مګر ړوند پوه نشو چې زما رهبر څوک دی.

یو بل په خواږه خوب ویده ؤ، په خواکې یې یوه منګرې سر رااوچت کړ هغه په بېړه وواژه او ویده هماغسې ناخبره پاتې شو.

دشپې په مسجد کې ناروغه مسافر زګېروي کول هغه یې په خدمت کې شپه سبا کړه، مسافر سباوون خواته مړشو او خپل زړه سواندې خدمتګارېې ونه پیژانده. هغه په لاره روان و، یوه ماشوم ته یې یوموټې میوه ورکړه، یوه تږی ته یې په بیدیا کې اوبه ورکړې، له یوه وږی سره یې خپله ډوډۍ نیمه کړه مګر یوه هم ونه پیژانده چې دی څوک دی.

له دې لویې لارې نه هغه ډیر اغزي اوکاڼي لرې کړه مګر څوک چې سبا ته په دې لاره راځي دهغه له خدمت څخه ته خبرېږي اوهغه نه پیژني.

په رښتیا چې مونږ خپل خدمتګاران نه پیژنو او باداران ډیربنه پیژنو.

عقل

ډیرلږ خلک دي چې کله کله یو نیم کار دعقل په خوښه کوي ، نور ټول کارونه دمینې او محبت دپاره، دحسد او عنا د دپاره دحرس او هوس دپاره وي یا د کوم زوروور په امراو دنادانۍ په فرمان اجرا کیږي . سره له دې چې دعقل برخه په ژوندانه کې ډېره لږه ده بیاهم هرڅوک دعقل ستاینه کوي او دعقل دښمن هم عقل ښه ګڼي او بې عقلي نه خوښوي.

ښایي چې عقل په همدغه سبب دهرچا خوښ وي چې دچاپه کار کې کارنه لري او د زورورو خوی په کې نشته .

عقل زمونږ تابع دی او زمونږ زړه ته ګوري هغسې مشوره راکوي څکه یې ستایو او صفت یې کوو.

که عقل په مونږ باندې حاکم وای او اقتدار یې درلودای مونږ به ترینه ډیرسرټکاوه او بدبه موګاڼه څکه چې تراوسه مونږ له یوه حاکم نه هم زړه کې ډېر خوښ نه یو او ډیربنه حاکم هم ډیر خلک له ځانه خوابدي کړي دي.

په رښتیا چې عقل غوندې بې ضرره شی نشته.

عقل هر کله زمونږ خیر اوګټه رابښيي اوعقل دهمدغه شی نوم دی. که مونږ دعقل یوه خبره هم ونه منو بیا هم عقل رانه نه ځي او بد راسره نه کوي. که مونږ په ناکاره کار پسې په بده لاره روان شو عقل راسره ملګری دی او څومره چې کېدی شي له خطرنه مو سا تي.

ډیرې غلا ګانې دعقل په مرسته کیږي که څه هم غلا ته په ښه نظرنه ګوري او غلا یې نه ده خوښه.

هغه شیطاني چلونه چې انسان کشف کړیدي او شیطان هم ورته حیران دی دسادګانو او احمقانو کارنه دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فریب او ټګي سره له دې چې سم او صحیح عقل ورته بدګوري بیاهم دهوښیارۍ بدعمله اولاد دی او دبدسړي له عقل څخه دغه راز بد اولاد پیداکیږي، همدغسې عقل یوه غله ته هم دتېښتې لاره نښيي هم یې دماړه کاله ته بیایي اوکه حاکم ونیوه دځان دخلاصولو چلونه هم ورښيي.

که سړی هرڅومره ګنهګار و عقل ورته دنجات لاره لټوي اوله همدردۍ نه لاس نه اخلي په رښتیا چې دومره مهربانه ملګرۍ بل نشته .

هغه وخت چې څوک عقل له ځانه شړي اوپه عقل هجوم وروړي باده اوپیاله دی په لاس کې ورکوي اود مخه ورته لا یو داسې ځای پیداکاندي چې ډیر رسوانشي اومحتسب یې ګریوان ته لاس وانچوي.

دعقل خوی اوخصلت په هیچا کې نشته په زړه کې حسداوعنادنلري لکه ماشوم مرور کیږي نه، ظلم اوناروایې نه دده خوښه مګرله ظالم سره دښمني هم نه کوي.

فسق او فجور ورته بدمعلومیږي خو د زاهد په شان له فاسق اوفاجر نه نه تښتي، هرچاته د خیر خواه په نظر ګوري اودانسان په مجبوریت ډیر ښه خبردی.

عقل په دې خبره ډیر زور اچولی دی چې انسان پخپلو کړوکې پوره آزادي اواختیار نلري اود مجبوریت جنبه یې ډیره غالبه ده.

هو! عقل داغواړي چې دانسان له ضعف او ناتوانۍ نه یوداسې قوي دلیل جوړ کړي چې دهغه بل جهان له ملامتۍ نه یې هم خلاص کاندي.

عقل په دې پوهیږي چې انسان دخپلو غرایزو اواحساساتو تابع دی او منطق هرکله د خپلو اغراضو دپاره استعمالوي.

دانسان له منطقي تعریف څخه هم دامعلومیږي چې دی اول حیوان اوبیا عاقل دی، یعني دده نطق اوعقل دحیوانیت تابع دی اوحیواني غرایزیکې داولیت حق لري.

دایوملی حقیقت دی چې عقل زمونږ تابع دی مونږ دعقل تابع نه یو.

عقل زمونږ دپاره پیداشوی مونږ دعقل دپاره نه یوپیدا.

که مونږ په عقل باندې دلیونو او یا د ماشومانو کارکوو،کوي یې اوزمونږ له امرنه غاړه نه غړوي.

که زه اوته دوستان یو زما اوستا عقل هم دوستي کوي.

که مونږ غلیمان شو زمونږ عقلونه یوله بل سره دښمني کوي اوپه جګړه اخته کیږي.

ښه عقل هماغه دی چې دمیني اومحبت په غیرکې وده وکړي او دښو عواطفواو احساساتوپه لمن کې وروزل شي.

عقل داخلاقو تابع دی ، که اخلاق ښه و عقل هم ښه کیږي که اخلاق بدؤ ، عقل په بده لار روانیږي او بده لاره ښئي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهه او هوښیاري***

زه چې وړوکی وم اګرکه اوس هم لوی نه یم له هر چانه به مې اوریدل:
فلانی بې عقله دی په څه نه پوهیږي ، دعقل په پوله هم نه دی تېر شوی او ددوه خرو اوربشې نشي بیلولی. مګر یویو به چیرته داسې هم پیداکیده چې خلکو به ورته پوه او هوښیار ویلې زه همدغه وخت په دې خبره پوه شوم چې پوهان او هوښیاران په دنیاکې ډېر لږ دي اوناپوهان ډیرزیات دي. کله چې زه په سبق کښیناستم ماته یې وویل:
سبق ووایه چې پوه او هوښیار سړی درنه جوړشي.
داخبره په ماباندې ښه ولګیده اوپوه شوم چې پوهه او هوښیاري مې خوښه ده.
هغه وخت زه هوښیار نه وم مګر هوښیاري مې ښه ګڼله اونا پوهي راته بده ښکاریده. نه پوهیږم چې دغه تمیز ماله کومه کړی ؤ، اویو بې عقل څنګه پوهیدی شي چې عقل ښه دی او بې عقلي ښه نه ده، خو اوس پوه شوم چې ماشومانوته که څوک هر څه هر رنګه وښئي هماغسې یې ګڼي اوله ځانه څه فکر نشي کولی.
ماشومان لا پریږده چې ډیرو خاوندان هم دغه شان دي اولوی سړي دیوه اوبل په خبرو تیروزي.
ما هغه وخت دملاصاحب سوکانوته دهمدې دپاره سرونیوه چې پوه او هوښیار شم.
هو! دپوهې اوهوښیارۍ ځای سراو دماغ و، مګر پوهه دملاصاحب په لاس کې وه اوله هرچاسره نه وه.
ماته هوښیاري ځکه ښه ښکارېده چې ډیره لږه وه او له لږو خلکوسره وه.
هرڅه چې لږ وي قیمت یې ډیر وي اوخلک یې ارماند کوي. هرڅوک هغه څه غواړي چې نه یې لري.
که زه پوه او هوښیاروای په پوهې او هوښیارۍ پسې به نه ګرزیدم.
ډیرخلک ډېرو شیانو ته دناپوهۍ په سبب هڅه کوي او ډیر کارونه له ناپوهۍ ولاړ یږي.
زه هم نه پوهیدم چې پوهه مې غوښتله.
هرڅه چې و، او هرڅنګه چې و،ما په لیک اولوست کې دانایي لټوله اوسبق مې وایه چې یوه ورځ مې د رحمان بابا په کتاب کې ولوستل:

دا دنیـــا پـــه احمقـــانو ده ودانـــه　　　　دانانـــه کاپـــه دنیـــا بانـــدې غـــرض

مګر چې شاو خوامې ښه وکتل په رښتیا چې دکلي خان به تېوله ورځ په ډیره کې یخ سیوري ته پروت ؤ،او هیڅ به یې نه کول، دهقانانو اومزدورانو به په سره غرمه کې یوې، لوونه اوغوبلو نه کول، زحمت او خواري به ددوئ وه ګټه به دخان کورته راتله.
زه دغه وخت دعقل اوهوښیارۍ په کرامت اوبرکت نورهم پوه شوم اوباورمې راغی چې زمونږ په کلي کې یوازې خان صاحب هوښیار دی چې هیڅ نه کوي او نور ټول بې عقله اونا پوهه دي چې د دنیا کارونه کوي دده د پوهې اوهوښیارۍ یوبل دلیل هم له ماسره ؤ.
هغه داچې دی به په ژمي پیتاوي ته کښناسته اوپه اوړي کې یخ سیوري ته ، هغه نور به په سره اوړي کې سره لمرته ولاړو اوکاربه یې کاوه. مابه په جومات کې په زوره زوره ویل:

دادنیـــا پـــه احمقـــانوده ودانـــه　　　　دانانـــه کاپـــه دنیابانـــدې غـــرض

خوهغوی په دې خبره نه پوهېدل او زما چیغې عبث وې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېره موده وروسته زه له کلي کوره راووتم ښارته راغلم په دفتر کې مرزاشوم د مرزايانو له خنګه کښيناستم په چپړاسيانو به مې حکمونه کول او په هرکار پسې به مې ليږل.

دلته هم هماغه قانون جاري و اود رحمان بابا خبره راته دکاڼي کرښه ښکاره شوه.

چپړاسيان به ټوله ورځ په سره ژمي اوپه واورو کې دايره په دايره ګرځېدل، مکتوبونه به يې رسول مونږ به په توده کوټه کې ناست وو مکتوبونه به موليکل .

زمونږ مدير صاحب به نور څه نه کول يوازې دسخط به يې کاوه يعنې زمونږ کاربه دده په نامه ختمېده، که د دسخط په ځای مهرلګول رواج وای داکار به هم کاتبانو کړی و. مګر نه پوهيږم چې مديران ولې مهرونه نه جوړوي. که يو کاتب خپل کار دمدېر په نامه ختم کړي او دی پخپله دهغه مهرد مکتوب په اخرکې ولګوي داکار اخلاقاً ښه دی ځکه چې دايثار او فداکارۍ معنی لري، که څوک پردی کارپخپل نامه ختموي ښه نه معلوميږي.

له چپړاسيانو نه زمونږ کارلږ او اسانه ؤ، اوله مونږ نه دمدير صاحب کارسپک و، رئيس صاحب چې عقل عالم ؤ هغه بېخي کارنه کاوه او کله کله به دېوه ساعت له مخې رياست ته راغی ، ځينې ورځې خو به يې خپل مبارک نوم هم په کوم مکتوب يا د حاضرۍ په کتاب کې نه ليکه چې دکارنحوست دده په نامه پرېنووزي اوهوښيارۍ ته يې زيان و نه رسيږي.

زمونږ مکتوبونه ځينې داسې و، چې چپړاسي ته به مو ورکول چې په مديريې امضاکړي ځينې به مونږ پخپله رئيس صاحب ته دامضاء لپاره وړل.

درئيس صاحب حضور ته چپړاسي مکتوبونه نشو وړلی ځکه چې دادب تقاضا دا نه وه چې يو خوارچپړاسي په خواره جامه کې د يوه لوی سړي په حضور کې ودريږي که څه هم دخدای حضور ته په لمانځه دريږي

هو! ددرباريه آدابو هرڅوک نه پوهيږي اودرباري پوهه له هرچاسره نشته هلته موقع شناسي له هرکارنه زيات قيمت لري او دنزاکت مراعات ډېر په کار دی.

په رمز اواشاره پوهېدل، مزاج پيژندل، دبل په خوښه خبرې کول، دبل په نظر هر څه ليدل ډېر لياقت او مهارت غواړي.

هر څوک نشي کولی چې له ځانه به هېڅ فکر اوهېڅ عقيده نلري مګر د بل هر فکر او هره نظريه به دارسطوپه منطق ثابتوي.

پخپلو اورو باندې هرڅوک دبل پيتی وړلی شي مګر له زړه نه دنورو يابو جوړول اسانه کارنه دی.

تاسي درباريانو ته په عادي نظرمه ګورئ دومره باريک بين خلک بل چيرته نشته، ددوئ ډير لږ کاردپوهې اوهوښيارۍ له برکته دنورو له ډېرو درنو کارونو نه درونډ خېژي . د دوی مثقا ل او دنورو خروار برابر نه دی. که دنورو دفعاليت دوږې او ګردونه اسمان ته ورسيږي او دوی محض دچا دبوټونوګردپاک کړي ددوی د کار قېمت زيات دی اوله هغوی نه يې تنخواه ډېله ده.

دوی په جنګونو اوجګړوکې دسربازۍ ميدان ته نه حاضريږي. په فابريکو اوکار خانو کې کارونه نه کوي، لوږې ژوړې نه اواروي، معدنونه نه سوري کوي، مګر ګټه يې له نورونه زياته ده او په لوړ مقام کې ځای لري.

ددوی کار دومره باريک دی چې هرچاته نه معلوميږي مګر لياقت يې معلوم دی او په هوښيارۍ کې يې څه شک او شبه نشته.

څومره چې پوهه اوهوښياري زياتيږي هغومره فعاليت اودکار ستوماني کيمږي، نه ګورئ چې ماشومان له لويواو درنو خلکو نه ډېر حرکت کوي داباشي ولاړدی او مزدوران تيري چلوي.

مشران له ځايه نه ښوري اوکشران په مخکې منډې وهي که لږې نه ګورئ دخپل لاس ساعت ته وګورئ ثانيه ګردچې ورو کی دی څومره ژرګرځي دقيقه ګرد چې لوی دی ورو روان دی.

کوچنی موټرډېر ګرندی ځي او لويه لارۍ هغسې نشي تللی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس پوه شوئ چې لو یوالی او دروندوالی همدارنګه عقل او پوهه فعالیت کموي او منډې رامنډې د بې عقلو کاردی.
هوښیاران کارنه کوي فکر کوي او چرت وهي نا پوهان جبل وهي اوغرونه سوري کوي.
ددنیا آبادي او وراني کار او فعالیت پورې تعلق لري او عقل یا هوښیاري سړی ستومانی۔ او زحمت ته نه ورکوي.
یو مرزا هېڅکله په خپل کار کې دیوه جوالي غوندې ندی ستړی شوی. (عقل نیست جان درعذاب) همدغه معنی لري
او رحمان بابا دهمدې له امله وایي چې دنیا په احمقانو ودانه ده او دانا د دنیا په کارڅه غرض نلري.
تاسې له هوښیارانو اوپوهانو ډېر کارمه غواړئ دوی پرېږدئ چې فکر وکړي او بې کاره بې زیاره ګټه خپل کاله ته راوړي.
هوښیاري او پوهه همدغه ده چې کارېې لږ او ګټه یې ډېره وي یا په بل عبارت هېڅ نه کوي او هرڅه دده وي.
دنورو له زیاراو کار څخه ګټه اخیستل، بل غولول او ځانته ګټه اړول پوهه او هوښیاري ده.
داد پوهې اوهوښیاری برکت دی چې ډېر لږ خلک یعنې هغه چې دنن ورځې په اصطلاح په اقلیت کې دي اولږه کې ورته ویل کیږي دډېرو خلکو له ستړتیااوستومانی۔ نه ډېره زیاته استفاده کوي.
که تاسې دهروطن دناز اونعمت خاوندان اوشتمن وګورئ دوی ډېر لږ دي مګر ډېر زیات خلک ددوئ دګټې لپاره استعمالیږي یعنې ددوی سمسوربڼ دنوروپه خولو وده کوي او ددوی راحت دنورو د زحمت نتیجه ده، داده هغه پوهه او هوښیاري چې ماپه لیک اولوست کې لتوله اوزه یې له کاره وایستم.
هو! پوهه اوهوښیاري سړی له کاره باسي، دکار خلک نوردي پوهان او هوښیاران نه دي.
دخیرخلک هماغه دي چې نورو ته یې خیر رسیږي، پوهان اوهوښیاران ځانته خیر رسوي اوخپل خیرلټوي.
دهمدې لامله وایي چې دجنت اکثره خلک ساده ګان دي او دنیا هم په ساده ګانو او احمقانو ودانه ده.

احمق څوک دی؟***

هغه چې د دنیا په سوداوزیان نه پوهیږي او دګټې په ځای تاوان کوي خلک ورته احمق، بې عقل اوساده وایي.
دا دري نومونه لکه دیوه سړي مختلف عکسونه چې په بیلوبیلوکمرو او مختلفو احوالو کې بېلوعکاسانو اخیستي وي په عین اتفاق کې اختلاف هم لري اوپه یووالي کې یې یو څه بېلوالی معلومیږي.
که څوک کوم بې عقل سړی سپکوي احمق ورته وایي اوکه یې ستایي نوساده یې بولي . د وینا اوبیان سحر دالفاظوپه همدغسې فریب کې پټ دی.
په کتابونو کې راغلي دي چې پخوابه یې ټوقیانو ته احمقان ویلې او د درباراحمقان به هغه کسان ووچې پخپلو خبرو به یې خلک خندول اوپه مجلس کې به یې خوشحالی پیداکوله.
داحمق اوساده یومثا ل ملانصرالدین دی چې په ظرافت اومسخره توب هم شهرت لري.
ددغه مرحوم د حماقت دلیل دخلکو په نزد دادی چې ده به په یوه روپۍ څلورداني هګۍ واخستلې هغه به یې وخوټولې په رنګ به یې سرې اوشنې کړې بیابه یې دروپې پنځه داني خرڅولې یعنې دګټې په ځای به یې تاوان کاوه اوخپل ما ل به یې ار زانه خرڅاوه.
اوس چې څوک له چانه څه شی ارزانه وغواړي هغه وایي څه ملانصرالدین خونه یم.
دانوم اوس دومره عام شویدی چې که هرڅوک یوشی ګران واخلي او ارزانه یې خرڅ کړي خلک ورته ملانصرالدین وایي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مونږ په خوله وایوچې عقل ببل شی دی او د دنیا ما ل ببل شی دی، څوک به عقل لري ما ل به نلري، ځینو نوروسره به ما ل وي اوعقل به نه وي، مګر په عملي ډول دهر چاعقل اوبې عقلي ددنیا د ګټې او زیان له مخې معلومو او په حقیقت کې ګټې ته عقل وایو او تاوان بې عقلي یا حماقت بولو.

زمونږ په خیا ل او تصور کې دانشي راتلی چې ملانصرالدین به داکار ددې لپاره کاوه چې نرخ ارزانه کړي او خپل احسان په دغه تجارت کې پټ کړي چې خریدار یې په سخاوت هېڅ پوه نشي او کرامت حماقت وګڼل شي.

که زمونږ ګمان نېک اوبنه وای ملانصرالدین به مو د خیر اوفیض خاوند ګاڼه اودغه په عقل پوري به مونه خندل.

هغه بل کا ل زموږ په هیواد کې قحطي اوګراني وه، یوه لوی سوداګرله هرات نه ډیر غله کندهار ته راوړه او په خلکو یې دبازار له نرخه ارزانه خرڅه کړه یعنې ګټه یې ونکړه تاوان یې وکړ، داکار هېچا دهغه په بې عقلی حمل نکړ او په اخبارونو کې یې ډیره ستاینه وشوه.

هغه ته چا ملانصرالدین و نه ویلې بلکه دخیر او برکت خاوند بې وباله.

یووخت زه یوه شتمن سړي کره مېلمه شوم د هغه په کا له کې هر څه پاخه شوه، مګر سکرک یې نه درلود، دکاله خاوند څو غلمینې ډوډۍ خپلو همسا یه ګانو ته ولېږلې او هماغومره سکرګان یې راوړه.

ماته دامعلومه شوه چې دوی هره ورځ دغه رازتجارت کوي او پخپل کاله کې جواري نه پخوي، داسوداماته خوارانو اوغریبانو لپاره سودمنه ښکارشوه او مرحوم ملا نصرالدین راپه یادشو.

زه داجرئت نه شم کولی چې دغه رازښه کار احمقانه وګنم.

په کوم کاله کې چې هر څه ډیر وي دغومره لږ تاوان هېڅ تاثیر نلري.

بډایان له دغسې تظاهر نه یو مخصوص خوند اخلي چې مونږ هغه نه دی څکلی که دغه راز کار یو خوار او غریب وکړي حماقت دی مګر دبډایانو لپاره صفت دی.

عقل اوپوهه خوارانو او فقیرانو ته دا اجازه نه ورکوي چې ډوډۍ په جواری باندې سرپه سر ورکړي اوخپل حماقت ښکاره کړي مګر بډایان په دغسې کارونو ښه ښکاري اوڅوک ورته ملانصرالدین نه وایې بلکه حاتم طایي یې بولي.

که خواران او غریبان له اسراف او تبذیر نه کارواخلي ډیره لویه ناپوهي او ناداني ده مګر بډایان په اسراف او تبذیر دجود او کرم خاوندان ګڼل کیږي.

دغه عقل چې دخوار او غریب رهبري کوي دبډایانو لپاره نه دی په کار.

هو! عقل امساده چې ګوډ او ضعیف انسان ورته اړدی.

هغه چې دقوت اوقدرت خاوند دی دغه دضعیفانو وسله ورته نه ښایي.

دعقل عینکې د کمزوري نظر بینا یي زیاتوي او دتېز نظر خاوندان یې کله کله د ډول او فیشن لپاره په سترګو کوي.

که څوک عقل او هوښیاري لټوي د خوارو او غریبو په کورکې دې ولټوي زورور اوبډایان له دغه شي نه بې نیازه دي.

تاسې یوه انسان یا یوه حیوان ته چې څه نه ویني ړوند ویلی شئ، مګر سیند او سیلاب ته ړوند ویل غلطه خبره ده که څه هم په نا اواره لاره روان وي او په سمه لاره نه درومي.

دا ځکه چې دغه پرزېدل او جګېدل هغه ته څه زیان نه رسوي اوبې سترګوهم ډیر ګرندی تللی شي.

که مونږ دخپل هېواد په خلکو کې فکر وکړو هغه کارونه چې ځینې زورور اوبډایان یې کوي، په عقل برابر نه دي که مونږ یې وکړو بدښکارو او ضرر وینو، ځکه موعقل مخه نیسي، مګر زورورو او دقوت خاوندانو ته زیان اوضرر نه رسوي ځکه یې عقل هم مخه نه نیسي اودغه دغریبانو ناصح دهغوی حضور ته لاره نلري.

د زورورو په مخکې عقل ګونګ وي او ډېر مزخرف معلومیږي. هرڅه چې بې ضرورته وي او احتیاج ورته نه وي بدښکاري او قیمت یې لږ وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که چیرې په انسان کې ډیره نیمګړتیا او کمزوري نه وای اوعقل ته یې احتیاج نه درلودای عقل اوپوهې به دغومره قدرنه درلوده.
اوس پوه شوئ؟ چې هر خوار او غریب سړی که ځان ته ځپلی یا پنې لړ غونډې ګرانې واخلي او دوه یادرې روپۍ پکې وغولیږي هرڅوک ورته احمق وایې، یو بډای که په زر هاو روپۍ یوه شپه په قمار کې بایلې احمق نه دی، هغه چې د ورځې دشلو یا دیر شو روپو په سګرټو اورلګوي یاد سینما او تیاترپه تشه ننداره پیسې ورکوي څوک ورته احمق نه وایې مګرکه یو مزدور یوه ورځ کارونکړي او وزګاروګرزي احمق دی ځکه چې بیګاته په کور کې څه نلري او وږی پاته کیږي. یو بډای په ګړندي موټرکې ډیر لرې ځای ته په ښکار پسې ځي په لاره کې ډیر تیل مصرف شي دموټر کمانۍ ماته شي اوټایرهم بچ کاندي مګر د ښکار برابري رانشي اوپس له دوه درې شپو پنځه یا شپږدانې زرکې له ځان سره کاله ته راوړي چې دانه په سلوروپوهم نه پریوزي هغه ته څوک ملانصرالدین نه وایې ځکه چې ژونددغسې تفریح اوپام غلطولوته احتیاج لري او دشوق او ذوق لپاره ما ل تاوانول نا پوهې نه ده.
کله چې یو بډای یوه ښکلې نفیسه تابلو په ډیرو روپو اخلي یا ځینې انتیک او زاړه شیان د تش نمود لپاره په ډیرلوړ قیمت رانیسي هغه بل چې یوزوړقلمي کتاب چې ذوق او صنعت پکې خرڅ شوی په ګرانه بیه اخلي او دهماغه کتاب چاپې نسخې ډیرې ارزانه لاس ته راځي، ته ووایه چې دغه راز تاوانونه دڅه دپاره دي؟
که غرض معنوي استفاده وي هماغه معنی په چاپي کتاب کې هم شته.معلومه شوه چې ما ل تاوانول دنامه اوشهرت لپاره، دشوق او ذوق لپاره، دهوا اوهوس له پاره حماقت نه دی صنعت دی او ستاینه ئې کیږي مګر په دې شرط چې سړی خوارو فقیر نه وي بډای وي او ډیرې پیسې ولري.
اوس خوبه پوهیدلي یاست چې احمق څوک دی او مونږ چاته احمق وایو؟

نوی درس***

چیرته مې دچاپه کوم کتاب کې ولوستل استاذ دخپل شاګردته دادرس ورکاوه:
له خدایه ډیر خوښ اوسه! چې ته یې بې هنره پیداکړې اوتاته یې هغه استعداد درنکړچې یوه ورځ دخلکو لپاره لویه بلا درنه جوړه شي ته پدې پوه شه چې خدای ته هماغه څوک ډیر نږدې دی چې له ذوق او هنر نه ډیر لرې وي.
هغه تنداو تیز فکر چې زما په برخه رسېدلی دی ماته په دنیا او آخرت کې زیان رسوي او زما اسایش خرابوي.
ډیر فکر کول ډیر بد مرض دی چې په څوتنو پورې اختصاص لري که دامرض خپریدلی ډیر ژربه یې دبشر نسل تباه کړی و.
زه پدې ښه پوه یم چې په ژورفکر اوعقل کې د روح تباهي ده.
ژور فکر دبشر لپاره طبیعي کارنه دی.
همدغه شی دی چې په سړي کې دعمل اقدام وژني.
هېڅوک هېڅ کارنشي کولی ترڅو چې څه قدرتنګ نظره او لنډ فکره نه وي تفکر دانسان لپاره ډیره لویه بدبختي ده.
هغه چې لږ فکر کوي یا هېڅ فکرنه کوي په دواړو جهانو کې کامیاب دی، مګر دډیر فکر اوعقل خاوندان هرچیرته اوهر کله له جسمي او روحي هلاکت سره مخامخ دي.
په رښتیا چې فکر اوعقل کې ډیر خباثت پټ دی.
پوهه او فلسفه په حقیقت کې پرذهن باندې دشیطان استیلاده.
بشرپه اصل کې یواحمق حیوان دی او دده معنوي ترقي دده دفکري اضطراب دپوچو آثارو نوم دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه څوک چې دنبوغ او قریحې خاونددی دمعاشرت په دردنه خوري او د معاملې خاوندنه دی.
زه دفکر آزادي له هرڅه نه پورته ګڼم هرڅوک له ځانه خوابدی کوم مګر خپل ځان اوخپل وجدان خوشحاله ساتم.

درې ګاله***

یوکا ل موسم ډېربنه راغی، بارانونه وخت په وخت پخپله موقع وشوه چې نه له ضرورته زیات و او نه کم.
دزمیندارو فصلونو ته هېڅ زیان ونه رسېده او للمه ډېره بنه راغله.
دهقانان ډېر خوشحاله وو چې فصلونه ډېر بنه دي اوکا ل ډېر بنه راغلی دی.
کله چې درمندونه تیار شوه خلک په رښتیا دغلې په چلولو ستړي شوه اوپه کورونو کې د غلې ځای نه و.
په دغه کا ل په ملک ارزانې راغله او دغسې ارزانې چاپه خوب کې هم نه وه لیدلې دغلې خرېدار لکه د انځرګل چاپه سترګونه لیده، زمیندارو به تیل اومالګه په غنمو اخیسته، اوجنس به په جنس بدلیده، دزمیندارو په کور کې مړی نه و ویریې و، دوی دپاک خدای په دغې مهر بانۍ خوشحاله نه وو او د شکرپه ځای به یې شکایت کاوه، همدغه ناشکري وه چې بل کا ل هغسې رانغی اوغله بیخي ورکه شوه ځینو ویل چې تخم هم په لاس رانغی او خروار په چارک ولګیده.
په دغه کا ل پر وطن باندې قحطي اوګراني راغله هرڅوک به په غلې پسې لا لهانده اوسرګردانه ګرزیده او دچاپه کورکې دمړک لګۍ نه سپیره کیده.
زمینداران بیا خپه وو او ډېر افسوسونه یې کول چې ګرانې اوقیمتې ددې کا ل وای اوغله دپروسږ کا ل، مګر دا اجتماع محاله وه اودغه کا ل هم په افسوس او ارماندو تیرشو.
دریم کا ل له دواړو کلونو نه مخالف راغی یعنې دځینو زمیندارو غله ډېره زیاته وه او د ځینو کښت ته زیان او آپت ورسېده ځکه نرخونه جګ شوه مګر قحطي نه وه دچاغله چې ډېره وه او په ګران نرخ یې وپلورله هغه له ډېرې خوشحالۍ په جامو کې نه ځایده او چاچې د خرڅون غله نه درلوده په کا له یې دغم کانې وربدل.
زه دغه وخت په دې پوه شوم چې مونږ ټول نشو خوشحالیدلی اوپه داسې حا ل کې واقع یو چې که یو حوشحالیږي هغه بل به خپه کیږي یعنې دځینو خوشحالۍ دځینو نورو دخپګان نوم دی دهمدې لامله وایې چې یو مړنشي بل نه مړیږي.
ددنیا په بازار کې داسې سودنشته چې پلورونکی او پیرودونکی دواړه ګټه وکړي یعنې یو خپل ما ل ګران خرڅ کړي او هغه بل یې ارزانه واخلې، په کومه سوداکې چې سود اوزیان نه وي اوخریدار یا خرڅوونکی یوهم ونه غولیږي یوهم نشي خوشحالېدلی، که یوسړی خپل سل ګون نوټ په شلو پنځه ګونو بدل کړي په دغه تجارت کې خوشحالي اوخپګان نشته ځکه چې سوداو زیان پکې نشته که یوپه حساب کې وغولیږي دی به خپه شي او هغه بل ته به خوشحالي پیداشي اوس پوه شوئ مونږ په څه خوشحالیږو او په څه خپه کیږو؟
که ښه فکر وکړو آباد یوه ګټه دبل دتاوان نوم نه دی؟ زما یو ملګری دومره شته او جایداد لري چې جامه او ډوډۍ ډېربنه ورسیږي، کور لري، ځمکه لري، باغ لري، لنکه غو اورته ولاړه ده موټرشته او دهیچا پوروړی نه دی په بانک کې یې هم پیسې پرتې دي او له هرې خوا بېغمه معلومیږي مګر یوبل سړی له ده نه هرڅه ډېرلری او ځمکې، باغونه، کورونه، نغدې پیسې یې له ده زیاتې دي، هغه خپه دی چې زه ولې دغه بل قدرته جایداد نه لرم دابل خوشحاله دی چې له هغه نه یې جایداد ډېردی.
زمونږ اکثره غمونه همدغه رازدي چې دیوه بل سړي له خوشحالۍ پیداشو یدي او ډېرې خوشحالۍ هم شته چې دنورو له خپګانه پیداکیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه يوچې په زړه جونګړه کې اوسي دغه بل چې په لوړه ماڼۍ کې استوګنه لري، دی د هغه جونګړه ويني ځکه خوشحاله دی هغه دده قصر ويني ځکه خپه دی که چيرې مونږ ټول په جونګړوکې اوسيدلی يا ټول په لوړو ماڼيو کې وای نه به جونګړه کې دغم کوډۍ وه نه به لوړه ماڼۍ دخوشحالۍ ځای و.

که حقيقت ته ځير شو، يوګوډپډي نه دی خپه چې ولې ګوډدی بلکه پدې غمجن دی چې ولې نورده غوندې نه دي.

هغه چې پر آس باندې سپور دی او نورېې په مخکې منډې وهي داس په سپرلۍ دومره نه دی خوښ لکه چې دنورو له پلې توب څخه خونداخلي.

داوه زما ددرو کالو مطالعه چې ته يې په لږ ساعت کې مطالعه کوې، دغه لږه پوهه چې ته ورته په سر سري نظرګورې اوستا په نظرکې ډيره ساده ګې لري زما لپاره ډيره عميقه فلسفه ده زه په ډيره موده کې دغه حقيقت ته رسيدلی يم. ته به په ګړندی ګاډي کې يوه ځای ته ډير ژربې تکليفه ورسيږې، مګر هغه څه چې په لاره کې يوپلې وينې ته يې پوره نشې ليدای ستا نظرپه دغه لاره ډيرژرعبور کوي اوکندې کيږې، داخوا هغه خوانه ګوري.

ستا سيرډير ګړندی دی او په دغومره سرعت کې دقت اوتعمق نه ځايږي.

قوي او ضعيف***

ددنيا دود اودستور خو دادی چې زوروربه کمزوري وهي اوضعيف به دقوي له لاسه په عذاب وي، مګر په کورونو کې دمينې او محبت تقاضا بل رازده. هلته يوکوچنی ماشوم خپل مشر ورور په څپيړو وهي او هغه ورته خاندې يعنې له ټولونه کمزوری په ټولو زور وردی.

ماته دغه کورنی دود او دستورډيرښه ښکاري او له خدايه غواړم چې دارواج عام شي.

پدې پوهيږم چې په هرکاله کې همدغه حا ل دی او په هره کورنۍ کې کوچنيان په لويانو زورور او زړ ور دي.

دګبر او ترسا په کاله کې هم دکوچنيانو زور چليږي او جوړ دنا جوړه په مخکې منډې وهي مګر چې له کورونو نه دباندې وګورو نوبيا قوي پرضعيف مسلط دی. ددنيا طبيعي قانون همدغه دی چې غټان او لويان به په وړو او بېوزلو سوک او څپيړه پورته کوي او د قوت خاوند به هيڅ تحمل او حوصله نلري.

ددغه ظالمانه قانون دماتولو لپاره چې پاک خدای څه شی پيداکړ هغه مينه او عاطفه ده.

دمينې اومحبت په نړۍ کې ضعيف اوکوچنی دلوی او قوي ترڅپيړو لاندې نه دی، بلکې کوچنيان په لويانو حکومت کوي او د وړو پادشاهي ده.

مونږ ښځه عاجزه بولو، مګر مينې او محبت ډير زورور او پياوړي د دوی دخوښې او رضا تابع کړيدی.

څنګه چې په زړه زمانه کې ديوان دښاپيريو تابع وو اوس هم دقوت او قدرت خاوندان د دغه ضعيف او لطيف جنس په مقابل کې ډير ضعيف معلوميږي.

که عشق او مينه په مينځ کې نه وي نو ديو اوښاپيرۍ زور هېڅکله برابرنه دي او يو ماشوم هيڅ وخت دسپين ږيرو په ږيره لوبې نشي کولای او نه دمشرانو پراورو سپريدلی شي.

يوه ورځ يوه ماشوم يو غټ سړی له لمنې ټينګ نيولی و، او کاله ته يې په زوره بيوه هغه خپله لمن دده له لاسه خلاصه نکړی شوه که څه هم دده زور او دهغه زور برابر نه و. دماشوم مينې او محبت دماشوم په پنجوکې دغه قوت ايښی و چې يو لوی سړی يې ځان پسې را ښکوده او هغه هم ځان نشو خلاصولی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که زما فکر صحیح وي نو قوت او قدرت هماغه دېخوا زماني دیو ده او مینه همانغه ښاپیرۍ ده چې دیوان یې له فرمان لاندې و.
که دمینې او عاطفې ماشوم د هر څنګه لوی سړي ګریوان ته لاس واچوي یا یې لمن ټینګه ونیسي څوک ترینه ځان نشي خلاصولی ځکه چې دا قوت په ټولو قوتونو زورور دی.
زه مینه او عاطفه د زور اوقوت په مقابل کې ځکه ماشومان بولم چې زور او قوت ډېر پخوا پیداشویدی او انساني عاطفه، انسانی رحم او شفقت وروسته پیداشوه، یعنې هماغه شان چې فرعون له موسی نه دمخه دنیا ته راغی، حیواني غرایز هم له انساني عواطفونه ډیر پخواني دي او دعمر په لحاظ عواطفوته کوچنیان ویلی شو، مګر دې کوچنیانوته پاک خدای هغه قوت ورکړیدی چې فرعونان ترینه په خوب کې هم ویرېږي او بدبد خوبونهویني، که څوک په دنیا کې دصلح اوسلام غوښتونکی وي او غواړي چې دناروا او ظلم مخه ونیسي نویوه داسې اختراع په کارده چې دعشق اومینې له عنصرنه پکې کارواخیستل شي.
دا اختراع ددماغ کارنه دی دزړه کار دی او دزړه توجه ته ضرورت لري.
پدې باب کې ساینس او تخنیک ته رجوع نه ده په کار دا افتخار که هروخت دنیاته حاصلیږي نود شعر او ادب په لمن کې به وي او دزړونو مملکت کې به پیداشي.

ښـه ګټه***

قصابې پرېږدئ له میږو او پسونو نه بل شان ګټه واخلئ!
دوریو له پوستکونه پوستینونه مه جوړوئ، له وړویې ښه توکې جوړ کړئ. که تاسې وړین کالي واغوندئ پوستین ته څه حاجت نشته.
هغه وخت چې انسان نه پوهېده دمیږو او وزو پوستکي یې اغوستل، کله چې انسانیت ترقي وکړه اوشپون درمې خاوند شو پشمینه پوښي رواج شوه او دزاهد خرقه له وړیو نه جوړه شوه.
د میږو او پسونو له غوښونه دغرولیوان اوپرانګان استفاده کوي اوشپانه ترینه یوازې پی او وړی اخلي.
دوحشي او مدني انسان فرق همدغه دی چې هغه دونې ښاخ راما توي او میوه یې خوري، دي ترینه یوازې میوه ټولوي او ونې ته زیان نه رسوي.
دا ګټه ښه ګټه ده دانسان ګټه باید همدغه راز وي.
د ګټې ښه اوبده لاره پیژندل دانسان کاردی، ګټه په کار او زیارپاکیزي اوبې کاره ګټه ښه نه ده .
دګټې لاره چې هرڅومره اورده وي هغومره ښه وي.
هغه کسان چې دنورو په تیارو درمندونو داړې غورځوي او دګټې لپاره یې لنډه لاره غوره کړېده لاسونه اوپښې یې د ترلودي.
تاسې کوښښ وکړئ چې ګټه له لرې ځایه راوړئ او دکار برخه پکې زیاته وي هغه چې د کلي په دکان کې سوداکوي او هغه چې له لرې ښاره سوداراوړي په متاع اوبها کې یې ډېر فرق موجود دی.
تاسې پخپلو بابو او بازانو د همسایه ګانو چرګوري مه نیسئ!
دهوامر غان او دغرونو زرکې اوسیسې ونیسئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له نږدې ډنډونو څخه ناپاکې اوبه مه راوړئ ړ لرې لاړشئ له هغه سیند یاله هغې چینې نه رڼې اوپاکې او به راوړئ چې رنګ او خوندیې ډیرښه دی.

داښه ګټه نه ده چې یوه روپۍ په دوورو پو ورکړئ او خوشې په خوشې دګټې خاوندان شئ.

ګټه باید په غیر مستقیم ډول وي او کارپه کې ډیر دخل ولري.

په مستقیم ډول هیڅوک څره اوپارو دغلې په کندوانو کې نه اچوي مګر هغه غله چې له همدغه نا پاک جنس څخه دکار په وسیله پیداکیږي پاکه اوحلاله ده.

لنډه داچې بې کاره ګټه که په غلا وي که په سوال وي که په زور وي انسان ته نه ښايې او هغه ګټه چې په کار او زيار پیداکیږي ډیره ښه ګټه ده.

نوراشئ! چې کار وکړو او هرڅه په کار پیداکړو.

ښه کار او ښه عمل دخدای په دربار کې ډیر قدرلري او په مثقالونو خرڅیږي.

داختر په ورځ

داختر په ورځ ځینو کورونو ته لاړم چې دښایست اوښکلا پکې هېڅ نیمګړتیا نه وه او له ډیرې خیالو رې ناوې نه یې هم ډول او سینګار زيات معلومیده.

دکور په نقشه او هندسي شکل کې د جما ل مظاهر له ورامعلوم و، رنګ امېزي په ذوق او سلیقه برابره وه.

دکور پردې ډیرې ښکلې وې.

قالینې، میزونه چوکۍ او هر څه ډیر نفیس اوښکلي معلومیدل.

راز راز میوې په بلوري لوښوکې اینبي وې اوبې له اشتها نه دبل شي نیستي نه وه.

دثروت او غناتولې کرشمې موجودې وې.

عیش او نعمت لکه د سید محمود پا چا لټان له دغه کاله څخه نه وتل.

که ددنیا جنت ورته ووایم څه ډیره مبالغه به نه وي مګر دومره فرق ؤ ، چې ډیر وغتو ګنهګارو ته یې وربیرته وو او ساده مسلمانان نشو ورتلی.

هلته ماته دافکر پیداشو چې مونږ ولې هغو کورونو ته نه ورځو چې دغه رازشیان پکې نشته اویوازې همدردي او انساني عاطفه سړی وروليي. کله چې له دغه کاله په خیر را ووتم نوفکر مې وکړ چې چاته ورشم او څوک ووینم؟ په دې کې ېو فقیر وطن دوست سترګو ته و دریده چې نس یې ورى مګر سترګې یې ډیرې مړې وې په کـور کـې هېڅ نـه ومګر په زړه کې یې دوطن مینه او دخدمت ارزو ډیره زياته وه.

زه چې دهغه د روازې ته ورسېدم ېنځه تنه نورهم په دروازه کې ودریدل، د کـور خاوند د دروازې په ټکو لـو راووت اوله مونږ سره یې په ډیره مینه روغبړو کړ، دهغه له وضع دا معلومیده چې له مونږ سره پخپل کـور کـې کښینا ستو تـه نـه دی جوړ او غواړي چې خبره په ولاړو پښو خلاصه شي مګر زمونږ زړه غوښتل چې څه شیبه ورسره کښېنو او د ده له حاله ځان ښه خبر کړو.

هغه له ناکامه مونږ خپل کاله ته بوتلو، دکاله په مخکې یوه زړه چوکۍ او یـو زوړ شکیدلی کـټ پروت و، چې خاص دمیلمنو لپاره و، اوبې له میلمه څخه یې د یوه پوزي تحمل هم نه درلود مونږ دوه درې تنه دکټ په بازوګانو کښیناستو

(c) ketabton.com: The Digital Library

او نور په خاورو کښينا ستل، څو دقيقې چې تيرې شوې هغه موږ رخصت کړو او نوريې ونه غوښتل چې خپل اشنايان په سپيره ډاګ کښينوي.

پدې کاله کې داختر ورځ لکه د روژې ورځ داسې وه او په تمامه معنی ديو غريب سړي کورو، دده درويشانه ژوند او صبرو قناعت ماته ډير معظم او محترم ښکار يده او له ځانه سره مې ويل هغه افتخار چې ددې کاله په برخه رسيدلی دی هغه بل کور ترينه محروم دی. هلته که غنا او ثروت خپل زيب و زينت ښيي دلته تقوی او پاکنفسي خپل شهامت ځرګندوي او قلندرانه استغنی سترګوته ودريږي.

دا هغه سړی دی چې ديوه ستر شرکت لويه سرمايه يې په لاس کې وه اوکله به يې دوه لوی رياستونه په اختيار کې و. که چيرې ده نا جايزه استفاده کولی يايې جايزه استفاده هم پوره کړی وای نن به دغسې نه و او دده دکوټو فرش به دنيستی باد دومره ژرنه وای وړی، مګر ګورئ چې پدې سړي باندې زړه ونه سېزئ اوپه حقارت ورته هېڅکله ونه ګورئ. زه هم داحا ل ددې لپاره نه ليکم چې د چا توجه ورته جلب کړم ځکه چې دی دنيا ته په حقارت ګوري اوله ده سره دبې نيازی غرور ملګری دی.

دده په نظرکې خپله تقوی ډيره درنه معلوميږي .

دی ځانته په ډير درانه نظر ګوري او نورو ته هم ډير دروند ښکاري.

موږ بايد په هغه چا زړه وسيزو چې له ډيرما ل او دولت سره هم ځانته دغه حيثيت او شخصيت نشي پيداکولی يعنې په لوړ مقام کې خلکو ته ټيټ معلوميږي او په ډير لوی کورکې هرچاته وړوکی په نظر ورځي هغه څوک چه غزة النفس لري او دخلکو په نظرکې د شخصيت خاوند دی په هغه زړه سوی نه دی په کار.

خرقه پوشو په خرقه کې دی موندلی   هغه حظ چې په دنيا کې دنيا دارکا

خاني لاره

په موټرکې سپاره وو، يو خانزاده غونډې سړی هم په موټر کې ناست ؤ، دتيروخت زړې قصې يې کولې.

هغه ويل: پخوا موټرونه نه و، موږ به په اسونو سواره وو، نوکرانو به موږه مخکې منډې وهلې.

هغه وخت خان او غريب معلوم ؤ، خانزاده او د آب سړی پيژندل کيده عام او خاص يو رنګه نه ؤ.

اوس هرسړی په موټر کې سپريږي او نوکر د بادار له څنګه ناست وي.

چې موټرونه راغله اوغريبان پکې سپاره شوه، خاني لاره او باداري بې رونقه شوه.

دخان قصه ډيره اوږده وه خو دمطلب ټکی داو، چې خاني لاره ځکه چې خواران او غريبان په موټرو کې سپاره شوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوازې

ماشومان، ځوانان، سپين ږيري د پسرلي ميلې ته روان ؤ، زه هم له دوئ سره ولاړم او په ډيرو ګڼو خلکو کې ننوتم.
هلته ديښې دايښودو ځای نه ؤ اوبی حسابه مخلوق راغونډؤ.
نه پوهيږم چاله مانه پوښتنه وږکړه چې ته يوازې يې که څوک درسره شته!
ما وويل: زه يوازې يم.
همدغه وخت زه د يوازې په معنې پوه شوم او داراته معلومه شوه چې په ډيرو ګڼو خلکو کې هم سړی ځانته يوازې ويلی شي.

فاتح

سکندرله ډير قوت او ډيرو لښکروسره ښارته راغی، دښار له خلکو سره يې څو ځله زورور جنګونه وکړه.
له دواړو خواوو نه ډير خلک ووژل شوه. ډيرې وينې تويې شوې، ډيرې ککرۍ له ښو لاندې شوې، وروسته له ډيرو جګړو هغه دمړو په سرونو پښې کيښودې او دلوی فاتح په حيث ښارته ننوت.
دی ډير په قهرو، ده غوښتل چې ښار لوټ کړي او قتل عام جوړ کړي، مګر داکار ده ونشو کړی ځکه چې په ښار کې يوپټ قوت موجود وچې ده ورسره مقابله نشوه کولای.
دی چې ښارته ننوت په يوې ډيرې ښکلې پيغله يې سترګې ونښتې او په يوځل ليدويې زړه بايلود.
څوک چې بې زړه شي هغه بيا جنګ او جګړه نشي کولی، ځکه ده هم له خپل ټول قوت او قدرت سره ځان دغې پيغلې ته وسپاره.
دغه لوی فاتح چې دعشق او مينې په پنجوکې ګير شو ، بل راز شو او دخپلې معشوقې د خوښې لپاره يې دښار د خلکو خدمت ته ملا وتړله.
دغه وخت دامعلومه شوه چې دی فاتح نه و فاتح بل څوک ؤ.
دی په دې نه پوهيده چې په ډير زور اوقوت خپل ځان يوه قوت او قدرت ته سپاري چې له سلطان او شهنشاه نه دخلکو خدمتکار جوړوي.
په ربښتيا چې دعشق مقام ته رسيدل هم څه اسانه کارنه دی او دښکلا په دربا رکې پادشاهي هم په تعظيم او احترام سر ټيټوي.
هلته محمود داياز تابع دی، او سکندر هم په يوه نظر بل راز کيږي او قهر وغضب خپل ځای مينې او محبت ته پريږدي.

لباس

بدرنګه خياط ؤ، مګر کار يې ښايسته و او کالي يې ډيرښه ګنډل.
دفيشن خاوندانو خپلې دريشۍ په بل چانه جوړولې، هر چا به ويل چې فلانکی ډيرښه خياط دی، دده په شان لباس بل څوک نشي جوړولی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه هنر په دغه سړي کې ډیر غرور او تند خوی پیداکړی و. یعنې ځومره چې دده ځیره سپی، وه هغو مره یې خوی هم سپی و مګر دغو دوو سپو دچامخه نشوه نیولی او دخلکو هجوم په ده باندې ورځ په ورځ زیاتیده ځکه چې صفت اوهنر په ده باندې دښه خیاط نوم اینبی ؤ.

که داسړی له دغې ناشولتې ځیرې اوخپل بدعادت سره ښه خیاط نه وای له ده نه به بدبخته انسان بل نه و، یا به دی هغه وخت دښه سلوک او ښه خوی خاوند و او سیرت به یې بل رازؤ، یعنی ښه خیاط به نه و ښه سړی به و ، مګر اوس د ده هنر او کما ل ښه خوی ته ضرورت نلري او د ده په بد خوی اوبده ځیره یې ډیره ښه پرده غوړولې ده ځکه هر چاته ښه ښکاري اوهرڅوک ورته په قدر او عزت ګوري.

فن اوصنعت ډیر ښکلي شاګردان دده لاس لاندې کړه او دډیرو ښکلو د قد او اندام اندازه اخلي.

زه دغه خیاط په دې حقیقت ډیرښه پوه کړم چې دانسان حقیقت په صنعت اوهنر پټیږي ځکه دغه سړی دخلکو په نظر کې محبوب دی اوهرڅوک یې دزړه ساتلو کوښښ کوي. هماغه شان چې یو بدرنګه مخ له ښایسته پلو لاندې پټ وي او دهر چانظر ځانته را کاږي دا خیاط هم دښه لباس په جوړولوکې پټ دی چې څوک یې حقیقت ته نه ګوري کار او لیاقت ته یې ګوري.

دښه لباس اغوستل خوپه ځای پریږده ، جوړول یې هم دغومره اثرلري چې بدښه کولی شي.

لباس په لومړی وخت کې دځان پټولولپاره جوړ شو چې پخوایې ښایست هم پټاوه او د ښکلا مخه یې نیوله خو وروسته پخپله دومره ښکلی شو چې دانسان اصلي او حقیقي ښایست یې له هرچا هیر کړاو دتاؤس د ښو کار ترینه واخیستل شوه.

دانسان لباسونه ډیر زیات اوخو رازه دي، چې ځینو ته مونږ دلباس په نظرنه ګورو هغه ښایست او ښکلیتوب چې دانسان په ځیره کې وینځ له یوه لباس نه زیات قیمت نلري که څه هم په ډیر جګ نرخ خرځیږي او له انسان نه یې قیمت ډیر لوړ شوی دی.

په دغه قیمتي لباس کې هم دانسان عیبونه پټ دي او ستا رالعیوب دا ښکلې پرده د ستر لپاره دانسان په معایبواچولې ده.

هغه چې مونږ ورته خوبان وایو او ډیر ښکلي په نظر راځي مونږ پرې زړونه بایلو اوعشق ور سره لرو مګر په دې نه پوهیږو چې څومره بد خویونه اونا کاره عادتونه په دغه ښکلیتوب کې پټ دي که داخوی اوعادات په بل چاکې وي ډیر بدورته ګورو مګر دلته دصورت ښایست دسیرت عیب پټ کړی او په همدغه وجه دلیلیٰ سپی دمجنون په نظرکې ښاغلی دی. دهمدې لامله دمعشوقو جفا له وفانه ښایسته ده او دښکلو ظلم اوستم دظالمانو ظلم غوندې بدرنګه نه دی.

مونږ علاوه په دغو ظاهري لباسونو معنوي لباسو نه هم ځانته پیداکړي دي چې یوله بله پکې ځان پټوو او په دغه وسیله حقیقت له پوهانو او هوښیارانو نه هم پټ ساتلی شو.

ددغه لباس نوم پوهه او هوښیاري ده چې د علم او معرفت په بامه یادیږي.

هغه چې زمونږ په نظر کې عالم فیلسوف یا ادیب او هنرمند معلومیږي دهغه عیبونه دعلم او پوهې دپردې لاندې پټ دي چې مونږ یې ښه نه وینو یایې ډیر ښه وینو اونقص راته کما ل معلومیږي.

څنګه چې فصاحت اوبلا غت کله حق ناحقه کوي او غلط صحیح ښیي دفصاحت او بلاغت خاوندان هم له ډیرو عیبونو سره زمونږ په نظر ښاغلي ښکاري او اصلي حقیقت یې رانه پټ دی.

هو! دجما ل اوکما ل خاوندان او دعلم اومعنی صاحبان د ډیرو ښکلو اوښایستو پردو ترشا پټ دي چې مونږ یې اصلي بڼه نه شو لیدلی.

دمنطق اوبیان خاوندان خپله بدي هم نیکي ښودلی شي اودبل نېکي بدرنګولی شي.

ددې عصر سحر او جادو په دغه ډول زمونږ په سترګو اونظر لوبې کوي.

ډیر وخت په کاردی چې انسان طلسم هم مات کړي او حقیقت ته ورسیږي یاله یوبل طلسم اوبل سحر سره مخامخ شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مونږ اوس انسان نه وينو ياد انسان رنګ ا وصورت وينو ياپې په وينا اوخبرو کې ګورو که ډېر وړاندې لاړشو نو کاراو هنر يې ووينو.
دانسان حقيقت صورت نه دی، پوهه نه ده، فصاحت اوبلا غت نه دی، په کاراو صنعت کې هم دانسان فطرت او نفسي کيفيات ځوک نه شي ليدای.
داټول شيان دانساني حقيقت دپټولو اوبنه ښودلو رنګ رنګ لباسونه او حجابونه دي.
د انسان غرايز او خويونه دانسان اصلي حقيقت دی چې ډېرې پردې يې په مخ پرتې دي.
انسان پس له مړينې په قبر کې هم بې پردې نه شي اوسېدلی او چېرته چې دی نه ځان ويني اونه بل ويني بياهم بايد په کفن کې پټ وي ځکه چې د ده ټول عزت او حرمت په دې کې دی چې بې پردې نه شي او ځوک يې بې پردې ونه ويني.
هغه انسان چې په عبادت کې يې ريا پټه ده، په هوښيارۍ کې يې شيطنت پټ دی او سخاوت يې هم ديوه داسې پټ تجارت نوم دی چې له ګمرکې محصولاتونه هم معافيت لري هغه تر قيامته له نورونه ځان پټولی شي.
دا ستر لکه د ښځو حجاب او حيا هغه شی نه دی چې دمدنيت او تجدد شما ل يې له مخه لرې کړي.
په دغه ستر ډير بې پردې خلک هم ډېر ټينګ دي.
چيرته چې دنن جامې ډېرې لنډې شوې دي اوخلک دصورت بربنډولو ډير هوس لري هلته هم دانسان سيرت اوحقيقت په ډيرو پردوکې پټ دی.
په انسان کې ځينې داسې ضعيفې جنبې شته چې له ډيرې حيانه خپل خاوند ته هم ځان پوره نه ښيي او انسان ورته له ډېره خجالته سم نه شي کتلی، همدغه سبب دی چې هر ځوک خپل ځينې شيان هيروي اوخپلو عيبونو ته داسې اصلاحي رنګونه ورکوي چې په خپل ځان يې ګمان بل رازشي اوخپل شعور هم وغولوي.
نن دانسان څېره تلويزون کې له ډېر لرې ځايه ښکاري مګر دانسان معنوي څېره او باطنی تصوير دومره پټ دی چې سړی په خپله خپل ځان پوره نه شي ليدای بلکه خپل عکس د نورو په نظرکې ويني، که چاته چاښه ويل هغه ځان ښه ګڼي او خوشحاليږي که خلکو ځوک بدوګاڼه له بدوخلکو سره په زندان کې لوېږي که څه هم يوسف يا سقراط وي.
همدغه وجه ده چې له ډېرو خلکو نه دستا يو نکو په ستاينو دمتملقينو په منطق ځانونه ورکيږي اوخپل ځان بل شان ويني.
دهمدغې اغيزې په سبب اوس د ځينو رنځورانو علاج په خبرو کوي او ډاکټران ورته وايي چې ډېر ښه يې او هيڅ مرض درکې نشته يعني دغه د دروغو شاهدي ناروغه هم ښه کولی شي او يوطبي علاج ګرځيدلی دی.
زه دا منم چې په دنياکې ښه او بدشته مګر دښو او بدو په پېژندلو کې دومره سودايي شوی يم چې دغه تميزرانه ورک غوندې دی.
کيدای شي چې مونږ ډيرو کسانو ته په دروغو ښه وواېو اوهغه ښه نه شي. يا ډير ښه بدګڼواو هغه بدشي، ځکه چې زمونږ ښه اوبد زمونږ دتصور اوتفکر نومونه دي نه دحقايقو، مونږ هغه چاته ښه وايو چې زمونږ په ذهن اونظر کې ښه وي نه داچې په خارج کې ښه وي يا يې حقيقت ښه وي.
مونږ ځوسوه او ځوزره کاله پخواهم دښو او بدو په نامه ځينې شيان له ځينو نه ښه ګڼل او اوس هم ښه اوبد يوراز نه ګڼو، ښايي چې بدښه وګڼو او ښو ته بدووايو، اوپه همدغسې تميزځان له بې تميزۍ نه وژغورو.
مونږ ظلم بدګڼو او عدالت خوښوو. مګر ځينې مظالم راته دعدالت په ځير ښودل شويدي اوډېرو بدو خلکو راته ځانونه ښه ښکاره کړي دي، يعني منطق او استدلال، ريا او تزوير شعر او ادب، عقل او فلسفې، عرف او عادت، سياست او تمدن کله له سمې لارې نه اړولي يو او زمونږ په شعور اواحساس يې هر راز لوبې کړي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

داکار هر کله اوهر چېرته پوهانو او دهنر خاوندانو کړيدی احمقان اوساده ګان خدای له دغسې سترو ګناهونو نه ساتلي دي.
که مونږ د ښارونو او مدني دنيا نه په څنګ شو او ناپوهانو ته ورشو هغوی خپل ځانونه دومره نه دي پټ کړي.
دهغوی اغراض او مطالب دومره لوڅ دي لکه دمتمدنو خلکو مېرمنې.
هغوی دحقايقو په پټولوکې ډېره لږه برخه لري او ژبې يې له زړونو سره ډېر غدر او خيانت نه کوي.
هلته دوستی او دښمني، ګناه او تعدي، ظلم او رحم ځان بل رازنه ښيي.
ريا او ټګی دهغوئ کاله ته ډېره لاره نه لري.
هلته دصداقت ځای سياست نه دی نيولی.
هلته خلک ډېر لباسي خلک نه دي او په ډېر ساده لباس کې ژوند کوي.

خيرات ***

ډېر غټ سړی مړ وو او په بدرګه کې يې ډېر پسونه، غوايان او چرګان حلال شوه.
داخيرات ډېر لوی او زورور خيرات و، چې دشاهانه ميلمستيا رنګ يې درلود.
دخيرات دانتظام لپاره ډېرخلک مقرر وو، او ډېرو ښو اشپزانو پخلی کاوه دخدای درضا لپاره راز راز نعمتونه او هر رنګ طعامونه تيار شوه. خلک لکه مېلمانه په ټکتونو راوبلل شوه او دهر چا ځای معلوم و. هغه چې په ګړنديو ګاډو کې راغلل دننه قصر ته ننوتل.
دخانانو او ملکانو لپاره بېل ځای و. مامورين او ميرزايان ګوښې ناست ؤ.
دسوداګرو او زمیندارو لپاره بل ځای جوړ شوی و.
هرچاته دهغه په اندازه برابره ډوډۍ راتله .
دهر چا درجه اومرتبه معلومه وه.
دعاموګړو لپاره غټې وريجې وې او له معتبرونه بېل ناست وو.
ځينې خواران او فقيران که څه هم وږي پاته شوه او چا هلته پرې نښودل، مګر دآب او عزت خلک په ډېر ښه شان عذر شوه او دزورورو قدر او عزت پوره وشو.
ددې خيرات قصې ترډېره وخته کېدلې!او هرچا به ويل چې ډېر زورور خيرات وو، ډېرې پيسې پکې ولګېدې.
هلته يو ړوند اويوشل ناست ؤ ، هغوی وويل: افسوس چې زمونږ برخه پکې نه وه او مونږ هلته چاپرې نښودو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دزيارت ډيوې

دجمعې مباركه شپه وه، خلک زيارت ته راتلل او شمع به يې بلولې، ځينو به په خاور ينو ډيوو کې تېل اچول او ډيوې يې لګولې، په زيارت کې ډېرې ډيوې روښانه شوې او خلک بېرته خپلو کورونو ته لاړل.
هلته هېڅوک پاته نه شو ه او ډيوې ټولې دزيارت په اروا بلې وې ، زه چې کور او کلي ته راغلم په کلي کې دغريبانو کورونه تياره وو، هغوی تېل نه درلوده ، ځکه په تورتم کې ناست وو.
څوک چې په ثواب پسې ګرځېده ټولو د زيارت ډيوې ولګولې او دخوارانو غريبانو له حاله نا خبره ؤ. هو! دغريبانو په کورونو کې تياره وه ځکه چانه ليدل.
په دوئ باندې يوازې دخدای نظر و اوبس.
ددوئ ډيوې دې خدای ولګوي مونږ به د زيارت ډيوې بلوو.

دمزارلوحه

کورپه کوراو کلي په کلي به ګرځېدمه او دخدای په نامه به مې څه غوښتل چا به يو موټی نا پاکه غله راکړه او چابه سوې ډوډی راکوله.
ډېرو کورونو به جواب راکاوه او ځينو به په دروازو کې هم نه پرېښودم.
څو ورځې ديوه اوبل له درګاه نه ورېی او بېنوا راغلم.
هېچا هېڅ رانکړه. له ټولو خلکونه مې زړه بدشو، دنيا ته مې په کرکه وکتل خدای ته مې رجوع وکړه اوپه دغې کوټنې (قبر) کې پرېوتم.
هغه چې زه به يې په دروازه کې چانه پرېښودم اوس ماته لاس په نامه ولاړوي له مانه څه غواړي.
زما په نامه زما کوټنۍ ته هرڅه راوړي او دخدای په نامه خوارانو او غريبانو ته سوې مړۍ هم نه ورکوي.

لياقت

يوه ويل: دغه مدبر د وزارت لياقت لري او هغه وزير بې لياقته لوړ مقام ته ختلی دی.
زما ملګری په دې خبره هماغومره خوشحاله شو لکه زه چې خپه شوم.
ما ويل لياقت بايد دومره بې قدره نه شي.
هغه ويل ديو مملکت دترقۍ او لوړ تيا لوی دليل همدغه دی چې لياقت يکې ډېر قيمت ونه لري، چېرته چې علم اوپوهه ډېره ترقي وکړي هلته بيا ډاکټران او پوهان ځان ته کاراو ډوډۍ نه شي پيداکولی او دلوړو شهادتنا مو خاوندان يا وزګار ګرځي يا چېرته ټېپر او ګازرې خرڅوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په مترقي هېوادونوکې يو پليس او ډريور هم لوړ تعليم لري او يو دهقان دکرهنې په کار کې زمونږ له رئيس زراعت نه ډير پوه معلومېږي، دلته چې لياقت ډېر لږ دی او له لږو خلکوسره دی، نو يو سړی په لږ غونډې پوهه خدای نظر خان شي او لوړ مقام ته وخېژي، زه په دې ارماند يم چې زمونږ هېواد کې هم لياقت ډېر ارزانه شي اوله خارج نه يوه عالي شهادتنامه راوړل څه ډير قيمت ونه لري.

زه به هغه وخت ډېر خوښ يم چې يوسړی د وزارت لياقت ولري او په ډيره ټيټه رتبه کار وکړي.

زما ملګري د خبر وپه چل ډېر ښه پوهېده او دبل خوله کې يې خبره وچوله، ماته دڅه ويلو موقع ډيره لږه پيداکيده، هغه ته ما ايله همدغومره وويل:

زه پدې نه يم خوابدی چې يو مدير د وزارت لياقت لري او وزيرنه دی ځکه چې وزارتونه هر چيرته لږدي او لايق کسان بايد په هرځای کې دومره ډيروي چې هريوه ته مديريت هم ونه رسيږي مګر دابله خبره که رښتيا وي چې يوسړی بې لياقت لوړ مقام ته ختلی دی په ډيرې خوابدی ارزي او دلياقت په دغسې بې پتی په سرو سترګو ژړل په کاردی، که چيرې ددنيا ټول کارونه دلايقو خلکو په لاس کې وي اوځينې لايق او وړکسان وزګارپاته شي يادهقاني وکړي څه بده خبره نه ده.

هغه ويل زه نه پوهيږم چې ته لياقت څه ته وايې ځکه چې سياسي او اداري لياقت لکه د بوډۍ تا ل مختلف رنګونه لري او يوهوايي نمايش ورته ويلی شو.

دالياقت لکه علمي اوفني لياقت يوټاکلی اومعين شکل نلري چې هروخت او هرکله هرچاته يوشان ښکاره شي او ټول ورته په يوه نظر وګوري.

ته دا ومنه چې علمي او فني لياقت،سياسي او اداري لياقت، اخلاقي او روحي لياقت يوله بله فرق لري او دغه ټول لياقتونه په يوه سړي کې ډير لږ جمع کيږي.

دا ښه کارنه دی چې مونږ له هرسياسي او اداري شخص نه داخلاقي لوړ تيا انتظار ولرو ياترينه علمي اوفني لياقت وغواړو.

ديوه سياستمدار او اداره چې سړي لياقت دادی چې خلکو ته ځان اوجهان په بل راز وښيي اوڅه چې ځانته رواګڼي د نورو دپاره يې ناروا وګڼي، يعنې په خپله هره شپه قمار ووهي او نورو جوارګروته سزا ورکړي، دی د بزم په مجلس کې هرڅه وکړي، اوپه نورو باندې ټينګ ټکور ودروي.

پخپله نه انجينروي او نه مهندس، مګر علمي اوفني کسانوته لازمه هدايات ورکړي اوپه کاريې واچوي ، ده په کوم مکتب يامدرسه کې څه نه وي لوستی مګر دښوو نځيو امتحانونه واخلي او ښوونکوته دعلم اومعارف په باب ګټورې وينا وې وکړي.

ده ويل ما دخپل ماموريت په وخت کې خپل لوی لوی آمران وليدل چې دمطبوعاتي چارو په باب يې ماته هدايتونه راکول مګر دغه کلمه يې (مطبوعاطي) ليکله، داخترنوبه ورځ به يې پخپلو رسمي نطقونو کې دعدالت ګستر په ځای رعيت ګستر ويلې. ښه مې په ياد دي چې يوه ورځ چا د ده دپاره ميلمستيا کړې وه چې هر څه ډير زيات ومګر دکيفيت په لحاظ يې خوندنه و، هلته يوه مدير وويل داميلمستيا د کميت په لحاظ دستاينې وړده مګر دکيفيت په لحاظ يې مزه نشته.

زمونږ امرچې ډيرلوی کاردار و مګر دکم اوکيف په معنی ښه نه پوهيده هغه ته وويل چې: (کميت نګو کثرت بګو) زه دغه وخت پدې پوه شوم چې اداري اوسياسي اشخاص علم ته ډير احتياج نلري، دوئ پخپل قوت لوړ مقام ته رسيدلی شي او پوهه دلاس لاندې خلکو دپاره ډيره په کار ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماته دامعلومه شوه چې علم عادي لياقت دی او قوت دفوق العاده لياقت نوم دی، په فوق العاده لياقتونو کې ځينې هغه لياقتونه هم داخل دي چې هرڅوک يې نشي ليدی اوبلا تشبه له سحر اوساحرۍ سره شباهت لري چې زرنګي، چا لاکي خو دنما يي اوعوام فريبي ورته ويل کيږي اود چانس اوتصادف برخه پکې زياته ده.

کوم قوت اوقدرت چې داداري اوسياسي کسانو په برخه رسيدلی دی هغه د يوه روحي تاثيرپه وجه دفوق العاده لياقت رنګ پيداکوي اودجلال او عظمت په رڼا کې ډير معمولي لياقتونه فوق العاده معلوميږي.

که ښه فکر وکړو او ونه غوليږو نولياقت اوکفايت د زور اوقوت دوهم نوم دی اوعلمي يا فني لياقت په هر وخت او په هرځای کې دقوت اوقدرت تابع دی.

افلاطون او ارسطوکه په هرځای کې وي دسکندر لاس لاندې به وي اوسقراط به په زندان کې دزهرو کنډول په سراړوی.

هغه کسان چې اوس په مدني دنياکې دديموکراسۍ په اساس دآرا په کثرت لوړ مقامونه نيسي هغه په علمي لحاظ لوړخلک نه وي بلکې له ځينو نورونه يې لياقت ښکته وي په اخلاقي لحاظ هم دوئ په نوروڅه تفوق نلري مګرپه يوه ساحرانه قوت له خپلو حريفانونه ميدان وړي او په ځينو پټو وسايلو ياغولونکوشيانو عمومي توجه ځانته راګرزوي.

داد منلو خبره ده چې ځان دخلکو په سترګو کې ښه ښودل اولوړ مقام ته رسيدل ډير ځله دخلکو دغولولو اوځان بل راز ښودلو نتيجه وي او ډير لږ کسان دي چې ديوه حقيقي لياقت په مرسته يوه عالي مقام ته رسيږي او په اخلاقي فضايلو په عالم کې محبوبيت پيداکوي.

يوا جتماعي عالم دخپل علمي تحقيق په رڼا کې وايي:

هغه څوک چې په رښتيا له ټولو اجتماعي عيبونو يعنې له خود پرستۍ له تعصب، له خطا کارۍ اوله ريا او دروغونه خلاص وي له اجتماع سره به هېڅکله موافقت ونشي کړی اوهرګوره به انزو اختيار کړي.

که دغه خبره رښتيا وګڼو نو هغه لياقت چې خلک يې خوښوي اوپه خلکو اغيزه لري بله قيافه پيداکوي اوداسې مثا ل لري لکه چې يو بدرنګه مخ په ډول اوسينګارښايسته وښودل شي.

همدغه سبب دی چې ځينې بدرنګه مخونه خلکو ته ښه ښکاره کيږي اوځينې ښايسته مخونه چې دحيا اوعفت په پرده کې پټ دي دچاتوجه نه جلبوي.

لياقت کله لکه يو لوړ برج له ډير لرې ځايه نظر جلبوي مګر هيڅ پکې نه وي او بې له نموده نور څه نلري.

کله لکه ورانه کنډواله ګنجونه پکې وي او څوک يې نه ويني.

مادغه راز ډير مختلف اومتضاد لياقتونه ليدلي دي او پوهيږم چې هرلياقت ښاغلی نه دی.

ډيرخلک داهم لياقت بولي چې سرۍ قلپه روپۍ په بازارکې وچلوي اوپه يوه روپۍ ددوو روپو ما ل واخلي، ځکه په لياقت باندې ډيره ښه عقيده نلرم او ډير ځله راته دغه متاع لکه دغلا ما ل که هر څومره قيمتي وي ارزانه او بې قيمته معلوميږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوچنیان***

زه نه پوهیږم چې مونږ ولې کوچنیانو ته په کوچني نظر ګورو، یعنې ولې ځانونه لوی ګڼو او دوی کـوچني بولو؟ ښایي چې په دې خبره زه ساده غوندې ښکاره شم او زما دغه خبره د کوچنیانو خبره وي،مګر څه وکړم ؟ زه په رښتیا تراوسه ښه نه یم پوه شوی، چې لوی څوک دی او کوچنی څوک دی؟ ځینې کسان چې دلویوالي دعواکـوي او ځانونه لـوی ګڼي ماته کوچني او واړه په نظرراځي.

ښايي چې ددې سبب همداوي چې زه په خپله کوچنی یم.

دیو کوچني ماشوم ځمکه اواسمان هم ډیر لوی نه وي او لمر او سپوږمۍ ورته یو ټیکلی ښکاره کیږي، ددنیا لکونه او کړورونه هم دماشـومانوپه نظرکې لـه څوشلونه زیات نه دي او هرڅه کم په نظر ورځي. پاته شـوه دابله خبره چې کوچنیان زما پـه نظرکـې خـدای ولـې لـوی کـړي دي او زه څلـه هغـه چاتـه پـه لويـوالی قايـل يـم چـې نوروتـه واړه معلومیږي.دا هم بې دلیله نه ده زه په ماشومانو کې ځینې داسې لوی خویونه اوستر صفتونه وینم چې هغه (ستاسو په اصطلاح) په ډیرو لویانو کې نشته. هغه کسان چې لـویې لري او ځانونه ورتـه لـوی او زورور معلـومیږي دخپلې کینې اوبغض په مقابل کې ډیر کمزوري دي.

که زه اوته هرڅومره لوی شو او قوت ومومو په خپلو غلیمانو رحم نه شو کولی. په زوروړو باندې قهر او غضب ډیر زورور وي مګر ماشومان دغه رازنه دي، ددوی په زړونو کې کله کله عناد اوکینه پیداشي ډیر ژرېې محوه کـولی شي اویـوه شیبه وروسته له هغه چاسره مینه کوي چې یوساعت دمخه یې ورسره منګولې لګولې.

داکار لویان نه شي کولی، لوي خلک دخپل قهر اوغضب په مقابل کې ډیرواړه اوډیر کمزوري دي.

دا زور اوقوت دکوچنیانو په برخه رسیدلی دی، چې دحسداوعناد اورمړکړي او داجهنم په ګلزاربدل کاندي.

ددنیا لوی لوی غمونه او مصیبتونه چې دلویانو ملا ماتوي په کوچنیانو ډېر تسلط نه لري اود حـواد ثـو ډېره زوروره سیلۍ ددوی له شونډو خندا او خوشحالي نه شي وړلی.

دوئ پـه همدغه جګړکې خپل کاغذي پتنګان پـه هواکـوي او خانـدي، ددوي تصـور او تخیل لـه دوزخ نـه فردوس جوړولی شي او مونږ په جنت کې هم له مارانو او لړمانونه نه شو خلاصېدی.

دوی په ډیر لږ څه ډېر زیات خوشحالیږي یعنې ډېره زیاته خوشحا لي په ډېر لږ شي اخیستلی شي مګرلویان په ډېرڅه هغومره نه خوشحالیږي.

په دې سودا دوی له هرچانه ښه پوهېدلي دي او نورپکې غولېدلي دي.

دکوچنیانو په زړه کې چې هرڅه وي هغه په خوله هم ویلی شي مګر لویانو ته دغه حق پوره حاصل نه دی. داجتماع اداب اوقیود، عرف او عادات اصول اوقوانین په لویانو حکومت کوي او کوچنیان دعقل له غلامۍ نه هم خلاص دي.

داخبره صحیح ده چې انسان او ل په جنت کې و، وروسته بیادغه نیمګړی جهان ته راغی.

دهر ماشوم سرګذشت همدغه دی، ما شومان او کوچنیان ټول په جنت کې دي، دمور غیږه دماشـوم لپاره جنت دی، دمیندو تیونه دشودو لښتي دي، دحیات اوبه همدغه سپینې پۍ دي چې دمیندوله تورو پلونو لاندې پټې دي.

ترڅوچې ماشوم، ماشوم دی او له اندیښنوسره نه دی اشنا، ددنیاله غمونو نه داسې بې غمه دی لکه چې په دې دنیا کې بیخي نه وي اوپه بل جهان کې اوسي.

کله چې له دغه معصومیت نه لږ غوندې لرې شي او شیطان یې وغولوي نو له جنت نه بهر شي او دنیا ته راشي.

اوس پوه شوئ! چې دبلوغ اولویوالی علامه له شیطان سره اشنا کېدل او غولېدل دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جګ برجونه***

دکلا برجونه او دېوالونه ډېرجګ و، دکلا شاو خوا خندق ډېر ژور و.
له دغه جګوالی سره دغه ټیټوالی تړلی و او دلوړتیا راز په همدغه کنده کې پټ و، ترڅو چې یوځای ډیر ژورنه شي دچابرجونه نه جګیږي.
د یوه لوړېدل او دبل ټیټېدل یوله بله تړلي دي.
داجګ برجونه هرچاله لرې لیدل مګر دالویه کنده له لرې چانه لېده او دنژدې خلکوهم ډېر پام ورته نه و.
زمونږ سترګې له ډېرلرې ځایه لوړ څلي او جګ برجونهویني مګر ژورې ځاګانې اولوېې کندې څوقدمه هغه خوانه وینې.
ددې هسکو دېوالو نو او لوړو برجونو خته له همدغه ټیټ ځایه اخیستل شوېده، داخته د سنډا له پښو لاندې پخه شوه او ډېرو خلکو په لتو و وهله بې له دېنه دادېوالونه او برجونه نه لوړ بده.
یوه لوړمقام ته رسېدل دغه راز کارونه په مخکې لرې او ټیټ همدغسې جګیږي.
ددنیا جاه وجلال،عزت او منزلت هماغه لوړبرجونه دي چې سرګذشت یې له ډیر ټیټ ځایه شروع کېږي.
کوم سرچې دډیرو خلکو په مخکې په تعظیم ټیټ نه شي نورسرونه ورته په احترام نه ټیټیږي.
هغه چې بل ته لاس په نامه نه وي ولاړ نو ورته لاس په نامه نه دریږي.
دا هغه پور دی چې سړی یې یوه ته ورکوي اوله بل نه یې غواړي.
که داخبره تاسې نشی منلی، نوراشئ دخان نوکران وګورئ! هغه چې دخان په مخکې خپل سر ډیر ټیټوي په نورو باندې تفوق لري او درجه یې لوړه ده.
هغه آس چې دارباب دسپرلۍ لپاره په کمندکې ولاړ دی له نورو آسونونه ډیر قدر لري او میتران یې ډیر ښه خدمت کوي.
که مونږ حقیقت ته ځیر شو عزت ډیر ځله په ذلت ګاټه شي او باداري دغلامي نتیجه ده.
ډېر خلک شته چې دشخصیت ګټلو لپاره خپل شخصیت له پښو لاندې کوي او دعزت لپاره عزةالنفس قربانوي.
څنګه چې دهقانان غنم په خاوروکې شیندي او بیا دغنمو درمندونه اخلي، دوی هم عزت او شخصیت له خاورو لاندې کوي او ودې ته یې منتظروي.
په دنیا کې لږ کسان دي چې خپل فطري او طبیعي لوړوالی په بل شان ساتي او دلوړو برجونوغوندی نه دي، بلکه دغرو له جګو څوکوسره شباهت لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حقيقت***

لکه چې ريا په عبادت کې وي او شيطنت په هوښيارۍ کې.
دښمني هم کله ددوستۍ په جامه کې پټه وي او رقابت دمحبت په څېرښکاري. ډېر محبتونه دي چې ډېر پټې کينې په کې پټې دي.
په ډېرواحساسانونو کې ډېرزيانونه پټ دي.
ددې زمانې خندا دماشومانو اوساده ګانو خندا نه ده چې يوازې دميني اومحبت له پښته وي.
ددې وخت ښېګڼه هم که هرڅومره ښکلې وي عفت او تقوئ پکې نه شته او ډېره رسوايي ورسره ملګري ده.
درقيبانو احسان او مهرباني دخلکو په نظرکې څوانمردي معلومېږي مګرله دغه باران سره تندر، ږلۍ اوسېلابونه ملګري دي.
زه ددښمنانو مروت عاليجنابي ګڼم، مګر صداقت اومحبت ورته نه شم وېلی.
همدغه سبب دی چې زه دروغ او ريا بيخي نه شم زغملی او په ځينو مواردوکې ورته ډېرښه نومونه هم پيداکوم.
زه پوهېږم چې عاليجنابان خپل رقيبان څنګه وژني؟ ماته معلومه ده چې قاتلان ټول يو راز نه دي، ځيني خپل رقيب په توره وژني، ځيني په ټکۍ اوځيني په احسان، ته کولی شې چې دخپل رقيب سر د احسان په زور ځانته ټيټ کړې او له خپل حقه هم ورته تېرشې مګرله رقابت نه نشې تېرېدلی.
په احسان او مهرباني رقيب محوه کېږي، مګر رقابت نه محوه کېږي رقيب وژل او رقابت وژل ډېرفرق لري. ډېرو خلکو خپل دښمنان مړه کړه، مګر دښمني مړه نه شوه.
د پهلوانۍ په ميدان کې يو پهلوان بل ته د ملګر تيا لاس غځوي او احترام په ځای کوي، مګر ځان ورته نه ځملوي.
دغه راز احسان دزور او قوت خاوندان له چاسره نه شي کولی دانيکي يوازې دضعيفانوکاردی.
هغه چې خلک ورته سخي وايي اوستا ينه يې کوي، عاليجناب به وي، مګر دخير خاوند نه دی.
دخان او ملک دالويه اوښکلي مهمانخانه (مېلمستون) چې ګورې په زور اوجبر جوړه شوېده او ډېر کورونه يې دخپلې ودانۍ لپاره وران کړی‌دی.
دا راز سخيان دخوارانو او غريبانو ګېډې نه مړوي، بلکه خلق خواروي او وږي کوي يې.
حجره چلو ل او مېلمانه پالل په حقيقت کې دډېرو وږي کول او دلږو مړول دی.
دغه اسراف او تبذېر چې تاته جود او سخامعلومېږي دپاکې او حلالې ګټې نتيجه نه ده که څوک په ظلم او زور په چل اوفريب پردی مالونه خپل نه کړي دغه راز لوی دسترخان نه شي غوړولی.
دچاپه کورکې چې هره ورځ پسونه او چرګان حلاليږي له هغه سره ارو مرو يا د لېوانو قوت ملګری دی يا دګيدړانو چل اوفريب.
که څوک غواړي چې رښتيانی سخي او دخير خاوند وګوري نولاړدې شي هغه دهقان دې وګوري چې يوه لاروي ته يې سکرک او شړومبې په مخکې ايښي دي او په خپله يې هم همدغه خوراک دی.
څوک چې پردي مالونه په چا باندې نه خوري او دخپل زيار او زحمت په ګټه مېلمه او مسافر پالي په سخاوت نه دی مشهور مګر دخير خاوند ورته ويلی شو.
هغه چې خانقاه چلوي او په لنګرکې يې ډېر وږي مړيږي، په ظاهره خودی نوروته ډوډۍ ورکوي مګر په حقيقت کې دی د نورو ډوډۍ خوري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغسې پیراو فقیر ته که ډیر خلک ډېرڅه راوړي اوله ډیروغښوسوداګرونه په ټول کې دروند خیژي ربښتیانی فقیر ویلی شو ځکه چې دده هرڅه دنورو ما ل وي اوپه خپله هېڅ نه لري.
څنګه چې دخان او ملک سخاوت ډپردی ما ل برکت دی دشیخ کرامت هم دنورود کرم نتیجه ده. هغه څه چې مونږ ته په ظاهره ښه ښکاري په حقیقت کې ښه نه دی او اصلي څېره یې ډېره بده ده. مونږ دیوه لښتي رواني او به پاکې ګڼو که څه هم دلارو او د کوڅو ډیرې پلیتې اوبه ورسره ګډې شوي او ډېرو ځارویوپکې بولې کړي دي.
ډیره ښه ده چې زمونږ سترګې دحقیقت دلیدو لپاره نه دی پیدا او هروخت ظاهر ته ګورو.

لویه خدایه

که زه ښه وکړم ته راسره ښه کوې که بدوکړم دبدو سزاراکوې.
که ستا مینه زما په زړه کې وي په محبت راته ګورې.
که زه بې مینې شم ستا مهرباني کمیږي.
ستا دمحبت بارانو نه په ماباندې هغه وخت وریږي چې زما په زړه کې رحم وي. زه چې هرڅه وکړم ته هماغسې راسره کوې.
زما نېکختي او بد بختي زما په عمل پورې اړه لري او جنت ته یاد وزخ ته تګ زما دښه عمل اوبدعمل نتیجه ده.
زمونږ عقل او فکر همدغه دی، مونږ چې تاته په خپله آئینه کې وګورو ستا په باب دغه شان فکر کوو. که مونږ ځانته ونه ګورو ستا لوی شان ته وګورو ته زمونږ له خیا ل اوفکر نه ډېر لوی یې.
مونږ چې دځان غوندې خلکو لپاره کالي نیسو او هغه دسرپه سترګو نه وینو یالندېوي یا اوږده. مونږ پوهیږو چې ستا ستاینه له مونږ نه پوره نه ده.
مونږ ډېر واړه اوکوچني یو، ته ډېر لوی یې.
دا زمونږ کاردی چې دښوپه مقابل کې ښه وکړو او دبدو په مقابل کې بد، که مونږ ښوک ووهو حاکمان هم مونږ وهي.
که مونږ په ځمکه کې غنم وشیندو اوبه ورکړو ډیر غنم راکوي، او زمونږ آب ودانه ځمکه هم بې عوضه نه پریږدي. که دیوه نیا لګي پالنه او روزنه وکړو خوږه مېوه او یخ سیورى را کوي.
که سوداګرو ته پسې ورکړو هرڅه چې وغواړو راوړي یې.
که له یوه ماشوم سره مینه وکړو له مونږ سره مینه کوي.
ستا شان له ټول مخلوق نه ډېر او چت دی.
ستا اراده زمونږ د ارادې تابع نده.
ستا کړه زمونږ د کړونه نه پیداکیږي.
ستا محبت زمونږ دمحبت مولود نه دی.
ته خالق یې او مونږ مخلوق.

ماشومان

مونږ ناست وو، ماشومانو زمونږ له څنګه لوبې کولې.
کله به یو له بله ونښتل چیغې به جګې شوې ژړا انګولا به وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله به د خندا شور او زوگ دومره اوچت شو چې په عذاب به یې کړو.
یوه به چې دبل دلوبو شیان ګډوډ کړه هغه به په قهر شو او کنځلې به یې کولې، زمونږپام نه و، یوراپاڅېد دبل مخ یې شوکارې کړ دهغه په مخ وینې وبهیدې اوله مستۍ نه جنګ جوړ شو.
مونږ وېل: خیردی واړه دي نه پوهیږي.
زمونږ لویوالی داتقاضا درلوده چې دکوچنیانو طفلانه لوبې هېڅ وګڼو او ملامت یې نه کړو. ماشومان دعمر او وجود په لحاظ په رښتیا له مونږ نه واړه دي مګر دومره واړه نه لکه مونږ چې دخدای په دربار کې واړه یو.
دماشومانو پوهه به له مونږ نه لږه وي مګر زمونږ پوهه دخدای په حضور کې هېڅ نه ده یا هېڅ ده.
هلته مونږ له ماشومانو نه ډېر واړه یو، او زمونږ پوهه ډېره لږه ده. زمونږ لوبې هم دوړو غوندې دی.
زمونږ خندا اوژړا هماغسې ده.
ماشومان پوهیږي چې واړه یو، او مونږ نه پوهیږو.
راشئ! چې په دې خبره ډېر خوشحاله شو او دلوی خدای لویوالي ته په ډېر امیدوګورو.

شعر او ادب

دانسان په وجود کې دوه شیه ډیر عزیز معلومیږي چې یوه ته زړه او بل ته دماغ وایي. له دماغ نه علم او فلسفه پیداشو، له زړه نه شعر او ادب.
اروپایان زړه دعواطف اونفسي احوالو ځای ګڼي. مسلمانان دایمان او عقیدې ځای ته زړه وایي.
صبر، رحم، کرم، شجاعت، سخاوت دزړه کار دی.
عشق او مینه په زړه کې وي.
شعرله زړه نه الهام اخلي او له زړه سره کار لري.
داروین وایي: ((هغه لوی کما ل چې دتحول اوتکامل په لاره کې یوازې د انسان په برخه رسیدلی او نور ژوي ترېنه محروم دي دانسان قلبي عواطف دي چې په رحم، مروت، کرم، شجاعت نوعه پرستۍ ترېنه تعبیر کیږي.
که انسان غواړي چې له حیوانیت نه لرې وي. باید دغه عواطف ښه وروزي، د عواطفو روزل د شعر کاردی او شعر ته دعواطفو او احساساتو دظهور او تجلیاتو کوه طور ویلی شو.
څنګه چې دلمر وړانګې او پلوشې لومړی ځل دلوړو غرونو څوکوپریوزي او وروستۍ وداع هم دغروله څوکوسره کوي، دغسې دعواطفو او احساساتو پرتو هم دشاعر په زړه له نورو نه زیات لویږي او ځینې زړونه لکه دغرونو څمڅې او غارونه دغه رڼا یا بیخي نه ویني یا یې ډېره لږه ویني، همدغه عواطف او احساسات چې دشاعر له زړه نه الفاظو ته را نقل شي شعر ترې جوړشي او په زړونواثر کوي.
هو! دشعر موضوع ښکلي خیالات، عالی احساسات ، دزړه تاثرات، دغم او خوشحالۍ خوبونه، د روحي او جسمي ښکلا اغیزې اوعشق او محبت دی.
که دغه شیان په یوه ښکلي تعبیر اوښو الفاظو کې بیان شي چې دفصاحت او بلاغت مراعات پکې په ښه شان شوی وي، شعر ترینه جوړشي او ډېرښه شعر هماغه دی چې په دغه معیار برابروي.
څومره چې د یوه شاعر فکر او خیا ل ازادوي او دمحدودیت له قیوداتو راوتلی وي هغومره یې شعر لوړ او عالي وي.
که یوشاعر دنورو په شان هرچاته او هرشي ته سر ټیټوي اوپه فکر کې یې دبغاوت جذبه نه وي موجوده له هغه نه دښه شعر هیله نه شي کیدای.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شاعر باید دفکري انقلاب علمبردار او بت شکن وي.
شاعر ته نه ښايي چې د زاړه منطق درس دعقل له زاړه بوډا نه واخلي اوپه زړه لاره په زاړه فکر پسې لاړشي.
دشاعر خيا ل باید ډیرلوړ پروازوکړي اوله ډېرهسک ځایه دغه جهان ته وګوري.
دشاعر نظر باید دنورو غوندې نه وي اوهرڅه په بل شان ووینی دشعر او ادب ژوند دفکر په ابتکار کې دی او تقلید یا ابتذا ل دشاعر مرګ دی.
دشعر او ادب دنیا په دلداری او دلبری ولاړه ده شاعر باید په هرڅه او هروخت کې زړه ته رجوع وکړي او ډیر حساس زړه ولري.
هغه چې په زړونو کې هېجان، تاثر او حساسیت نه شي پیداکولی او زړونه نه خوځوي شاعر ورته نه شو ویلی.
که داخبره رښتیاوي چې انسان په هروخت او په هرحا ل کې د زړه په خوښی پسې روان دی او زړه په دماغ باندې حکومت لري یعني دعقل ادارک دقلبي تما یلاتوله تاثیر لاندې وي نو ویلی شو چې دیوه ملت عقلي او ذهني سیراو حرکت هم دشعر او ادب تابع وي او شاعران په نفسیاتو او روحیاتو کې تغیر او تحول راوستلی شي.
همدغه شعردی چې په زړو کې زلزلې او طوفانونه پیداکوي اوکله یکې داسې صبراو سکون ږدي چې غرونه یې ثبات او استقامت ته حیران وي.
که دارښتیا وي چې دچړګانو په نارو بیده خلک له خوبه پاڅیږي، نو دابايد ومنوچې د شاعرانو په نغمو دیوه ملت احساسات او جذبات راویښیږي او په دې اسرافیلي شپیلی کې بل راز تاثیرات موجود دي.
کوم فیلسوف چې هر څه بدګڼي او زندګي توره په نظر ورغلې ده، هغه هم شعر ته ښه ګوري او شعر دانسان د پاره یوه ښه پناګاه بولي.
شوپنهاور وايي ټولې بدبختی دانسان له نفس څخه نشئت کوي او له ژوند سره ډیر مصیبتونه اوغمونه ملګري دي که څوک یوه داسې چاره لټوي چې له بد بختیو نه لږ غوندې په امن کې شي باید به صنعت او هنر کې مستغرق شي او دښکلا په مظاهروکې ځان ورک کړي.
په دغه حا ل کې سړی په ظاهر ه له خلکوسره وي مګر په معنی کې یوازی وي او دنیا ورته لکه یو سراب معلومیږي چې د ده لمنه نه شي لمدولی.
په همدغسې بیخودی کې انسان ددنیا له شراو شوره اسوده کیږي او دبې نیازی مقام ته نږدې کیږي چې غیرله حقایقو بل شي ته متوجه نه وي دغه صنعت او هنرچې دشوپنهاور په نظرکې دښکلا مظهردی او دی ورته ښه پناګاه وايي شعردی. که چیري په دغه غم لړلی جهان کې دسعادت او نیکبختی پلوشو کله کوم کور رڼا کړی وي هغه به دشعر کور (بیت) وي.
دشاعر خيالي دنیا ترډېره حده له غمونو او مصیبتونو نه پټه ده او هلته داسې بې دردسره بیخودی شته چې له سړي نه هرڅه هېروي. تاسې شعر اوادب ته په عادي او معمولي نظرمه ګورئ دشعر تومنه او قدسیت په نظرکې ونیسئ، هغه څه چې په زړونوکې پیدا کیږي او په زړونو اثرکوي هغه عادي او معمولي څیزنه وي. دادغم او خوشحالی ترانه د انسان په ژوندانه کې ډیره زیاته اغېزه لري او انسان ترینه هېڅکله نه شي بې نیازه کېدی.
دیوه ملت ژبه، کلتور، اخلاق، په شعر او ادب ساتل کیږي د یوه ولس دذوق او شعور، د فکرا وخیا ل، داحساساتو او عواطفو هنداره شعر او ادب دی. هرڅومره چې د یوه ملت شعر او ادب عالي وي هغومره یې اخلاق، نظر او روحیات لوړوي او له لوړو ملکاتو او انساني فضایلو سره یې ارتباط او تعلق زیات وي. شعر او ادب دبشر علایق له دین او مذهب سره ټینګوي او په هوښیاری کې ښنا یې او همدردي پیداکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې زړونه کلکېږي یا تورېږي نوشعر پکې دقت او صفایي پیداکولی شي. هغه څه چې انسان دمادیت له غلامۍ او بت پرستۍ نه ساتي شعردی. عارفانه ذوق، انساني عاطفه، حکیمانه شعور دشعر په نغمو و ده کوي او دحسن ونظر علایق همدغه شی ساتي.

کوم ملت چې شاعر نه لري زړه نه لري، سترګې نه لري، عواطف نه لري او د ذوق وتمناله خونده محروم دي.

شاعران داکولی شي چې دانسان فرعوني غرور په تواضع بدل کړي او ددوهۍ ملنګ ته د شاهجهان خوی او مړې سترګې ورکړي.

غم او سروردشاعر هدیه ده چې له زړونو څخه يې اخلي او زړونو ته يې ورکوي نو کوم قدر او قېمت چې دانسان په بدن کې زړه لري په یوه جامعه کې يې شعر او شاعر لري.

دادب راز

چاچې دشعر او شاعر په باب ډېر فکر کړی دی او دواړه يې ډېربه پېژندلی دی هغه وايي ډېر ښه شاعر هماغه دی چې ډېر خود پرست وي اوبې له ځانه په بل هېڅ شي کې فکر نه کوي.

دغه راز شاعر خپل ځان په خپل شعرکې ښيي او موږ ګمان کوو چې زموږ تصویر يې ایستلی دی. شاعر ځکه په موږ ګران دی چې زموږ د زړه خبرې کوي او زموږ خاطرات رایاد وي. شعر د زړه غږ دی او دزړه غږ د منطق له غږ نه ډېر قوي دی.

شاعر پوهېږي چې عقل او منطق، دلیل اوبرهان په موږ باندې حاکم نه دی بلکې غرایزاو احساسات زموږ رهبري کوي د همدې لامله هغه له احساس او غریزې سره خپل تعلقات ټینګ ساتي او له زړه سره کار لري.

هغه څوک چې زړونوته ښه ښه پیغامونه راوړي او زړونه خوشحالوي شاعر دی، هغه پیغام چې دمعشوقې له خوا عاشق ته راځي شعر دی.

شاعر له موږسره دعشق او مینې په کار کې کومک کوي او له دېنه شه کومک بل نه شته.

شاعر پوهېږي چې له ناامیدۍ نه څنګه لذت اخیستل کیږي اوغم څنګه خوږوالی پیداکوي.

شاعران لکه ماشومان ډېرښه ښه خوبونهویني او په همدغو خوبونو د زړونو تسلي کوي.

که دغه خواږه رؤیا او ښکلي تخیلات نه وي د ژوندانه تحمل ډېر ګران دی.

څه شی چې موږ ته ژوند خوږ اوښه ښکاره کوي دهغه شي تصوردی چې په ژوند کې بيخي نه شته.

تاسې له شعر او شاعرنه علمي حقایق مه غواړئ دشعر هدف حقیقت نه دی جما ل دی ښکلا او جما ل لکه علم په ټینګ اساس نه دی ولاړ.

دعلم په دنیاکې په یو څه پوهېدل خوندلري او په شعر اوادب کې ابهام اوابهام مزه دار وي. دلته سراو راز، پرده او حجاب کما ل دی. هلته تشریح، تفصیل، تحلیل او تجربې ته ضرورت دی.

هغه جذبه چې دانسان په روح ډېر اثر لري د سرجذبه ده.

هیڅ ښکلیتوب بې پردې او بې حجابه نه دی.

هرڅه چې موږ خوښو و ارو مرو يې په مخ باندې دسرپرده پرته ده.

انسان له هغو اشعارو سره شدیده علاقه لري چې ځینې برخې يې ابهام لري او مختلف تعبیرونه پکې کېدلی شي.

په شعر کې یوازې د غریزې رهبر ي کافي ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شاعر باید دخپل فن په قوانینوکې ډېر تاو راتاو نه شي چې لطف او زیبا یي یا خپل معصومیت له لاسه ورنه کړي.

دلوړ اوعالي شعر د پېژندلو معیار بل شی نه دی له ژوند سره ارتباط دی، هرڅومره چې یو ادبي اثر له ژوندانه سره ښه ارتباط ولري هماغو مره ورسره علاقمندي زیاته وي. په شعر او ادب کې ساده انشا له نورو سبکونو نه زیات پاینښت لري، مګر ساده انشا دانه ده چې بیخي بې پیرایې وي او مختلف اجزا او عناصر پکې نه وي. هغه انشا چې مختلف اجزا او عناصر پکې داسې وېلی شوی او ګډشوی وي چې تشخېص او تجزیه یې نشي کیدی ساده انشا ورته ویلی شو.

ځنګه چې دلمر رڼا ظاهراً سپینه او یو رنګ معلومیږي مګر په حقیقت کې له اوو رنګونو څخه جوړه ده، ساده انشا هم له دغسې ترکیبه پیدا کیږي.

غرض دا چه په شعر او وینا کې سادګي ښه ده او سادګي له ښه امتزاج، او عالي نظم او د اجزا له ښه تناسب څخه پیدا کېږي.

هغه انشا چې ډیرې قلقلې پکې وي او ډیر جلبل لري یعنې لکه رعداو برق داسې وي د لیکونکی عجز او تصنع ښیي.

دغه راز هنر ښودنه له واعظانو سره ښايي، په شعر او ادب کې سادګي لوی صفت دی نه کاکه توب او طمطراق.

شعرله علم او فلسفې نه دین او مذهب ته ډیر نژدې دی او الهامي ځیزدی، په شعر کې عواطف او خدایي فکرونه ډیره اغیزه لري.

په شعر او ادب کې یوازې بشر ولتوئ اوبس.

اناتول فرانس چې په ادب کې ډېر ژور فکر لري شعر او شاعر، ادب او ادیب ته په دغه نظرګوري او دغسې یې معرفي کوي.

نوی کا ل

مونږ حسابي خلک یواو له ځان سره یوحساب لرو.

زمونږ په حساب زوړکا ل ختم شو او دنوي کا ل په سربانديې موقدم کېښود.

مونږ پوهیږو چې زمونږ حساب نورو غونديې نه دی.

دهغوئ نوی کا ل دشلم قرن شپږپنځوسم کا ل دی او مونږ دڅوار لسم قرن پنځه دېرشم کا ل ته نوی وایو.

په رښتیا چې مونږ په خپل حساب ډیرښه پوهېدلي یواو پوهیږو چې په کوم زمانه کې ژوند کوواو څومره بیرته پاتې یو.

مونږ هم د زمانې په ګړندی ګاډی کې سپاره یو او چیرته ځو. داګاډی لکه دوزیر انو موټر کا ل په کا ل نوی کیږ ي مګر په زړو او خرابو لا رو روان یو، ځکه ګړندی نه شو تللی.

مونږ په کا ل، کاله او کالوکې ژوند کوو او ډېر خوشحالیږو چې له زاړه کوره نوي کاله ته او له زاړه کا ل نه نـوي کا ل ته لاړشو.

هو! مونږ نوي کا ل ته خوشحالیږو او هرکله غواړو چې نوي لوښې پیداکړو اوپه نوي پیاله خوله کیږدو که څه هم دزړې زمانې د قرمزاوجانان لوښې ددې وخت له لوښونه ډېرښه دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زمان او مکان هم دوه ظرفه (لوښي) دي چې زموږ ژوند وربورې تړلی دی او په دواړو کې مو نو یتوب خوښ دی، مګر د مکان په ساحه کې زوړ اونوی ښه پیژنو او پوهیږو چې دغه ښار نوی اوهغه زوړدی، دا ودانۍ زړه او دابله نوې ده، خو دزماني په زړښت او ځوانۍ کې لکه چې تېروتلي غونډې یو.
دزماني ظرف چې هرڅومره زړیږي زموږ په حساب هماغومره نوی کېږي.
مونږ د زمانې اغازته نږدې وختونه زړه زمانه بولو او دزمانې وروستېو پیړیو ته نوی عصر او نوی زمانه وایو.
نوی کا ل هم په همدغه حساب بنادی.
د اتیاکالو بوډا خپل و روستی کا ل نوی ګڼي او دخپل ماشوم توب زمانه ورته زړه معلومیږي، هرکا ل چې نوی کېږي له ځان سره څه نوي شیان راوړي ځکه یې نوی ګڼو.
له نوي کا ل سره نوي خیالونه، نوي فکرونه او نوي کارونه ملګري وي.
که نوی کا ل خپل ټول کالي نوي نه کړي یوځه خو نوي کوي او ځینې زړې جامې له ځانه لرې غورځوي.
مونږ هیله لروچې نوی کا ل په ډیرو نوو جاموکې ووینو او ډیر نوي شیان ورسره وي.
مونږ له نوي کا ل نه په ربښتیا نوي څه غواړو او په دې پوهیږو چې زوړبوډا په نوې جامه کې هم زوړ دی اونوی ځلمی په زړو جاموکې زوړ نه دی.
که نوی کا ل زړوښکاریانو ته نوی مرغۍ راولي نو ی کا ل ورته نه شو ویلی.
دنوي کا ل دلومړی ورځې مېله هم څه نو یتوب نه لري ځکه چې زمونږ په هېواد کې دهر نوي کا ل شروع په مېلو او ساعت تیریو کیږي او قلبه کشی یعنې د کار اغاز رسماً یوه نمایشي لوبه وي.
مونږ باید په دې پوه شو چې نوی کا ل له مونږ نه څه غواړي او په خپله څه کوي؟
نو ی کا ل سم د لاسه دورځو په اوږدولو او دشپو په لنډولو پیل کوي.
یعنې دخوبونو وخت کموي او دبیدارۍ وخت دکار او فعالیت د پاره زیاتوي.
دتیارې او تورتم عمر لنډوي او دړنا عمر اوږدوي.
که مونږ د نوي کا ل په رمز او اشاره پوه شو د پسرلي بریښنا ګاني همدغه مطلب ته اشاره کوي چې دنوي ژوند اساس په برق او برښنا ایښودل شوی دی او هغه زمان تېره شوه چې د حیات او به په تورتم کې وې او ژوند په تیاروکې و.
دنوي کا ل له شروع کېدوسره سم په هواکې اعتدا ل پیداکیږي او دژمي سوړوالی ورکیږي.
دنوي کا ل لومړی درس همدغه دی او ساړه زړونه یې نه دي خوښ.
راشئ! چې دزمانې په تقاضا ځان پوه کړو او پیروي یې وکړو.

زما دلاس نیا لګیه!

زه نه یم خبر چې ته چیرته وې او له کوم ځایه راغلې.
دومره پوهیږم چې له نورو ګڼو نیالګیوسره په یوه تنګ ځای کې ولاړوې، هلته ستا د لوئېدو او غټېدو لپاره زمینه مساعده نه وه ځکه ستا تعلق له هغه ځایه قطع شو او دلته راغلې.
زه ستا په راتلو ډېر خوشحاله یم او تاته په خپل انګړکې ځای درکوم.
زه غواړم چې ستا تعلق او ارتباط له دغه کاله سره ښه ټینګ شي ستانیلې او ریښې هرې خواته وغځیږي، ستا څانګې او ښا خونه په دغه هوا او فضا کې ډېره وده وکړي او له تانه غټه ونه جوړه شي، زه به ستا دترقۍ او لویېدو لپاره زیار کاږم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته دلته زما له اولادونوسره په دغه کاله کې اوسېږه ! دا ځای په تا باندې نه تنګیږي دا ستا کور دی ته ددغه کاله له ماشومانو نه یوماشوم یې.
زه هیله لرم چې ستا له سیورې لاندې ډېرخلک کښیني.
ستا شګوفه او خوږه میوه هرڅوک ووینې، ستا له څانګواو ښاخونونه دمرغانو خوږې نغمې واورم.
زما نیالګیه! که زه تاشین او سمسوروویښم څومره به ښه وي.
ستاښایسته شګوفه، ستا سیورې او ستا مېوه به زما لپاره ډېر لوی نعمت وي، که دغسې ښه اثراو دغه شان نېک عمل له مانه یادګارپاته شي دابه زما نیکبختي وي.
زه دغه د ګلابو بوټې اودغه دعکاسۍ نیالګۍ هم ستا له څنګه ږدم او تاته دا ښیم چې زما زیار یوازې دمېوې لپاره نه دی زه ستا له شګوفې اوښنو پاڼو سره هم ډېره مینه لرم.
که له ماسره ګېډه شته اوبې خوراکه ژوندنه شم کولی له ماسره سترګې هم شته او په مخ باندې پوزه هم لرم.
څومره به ښه وي چې سبایې ستا له څانګو دمرغیو خواږه اوازونه واورم او په خوږو نغمو را ویښ شم.
زما نیا لګیه ! ته په دغه هواکې وده کوې باید خپله خوشبویې هواته وسپارې او دهوا مرغان له تانه استفاده وکړي.
هغه ورمه چې ستا کاله ته راځي باید له ځان سره یوڅه یوسي.
دشاتو مچۍ باید ستا له کوره بینوا لاړې نه شي.
کشکې زما دوستان اوملګرې ستاله سیورې لاندې خوشحاله کښیني او دلته دخوشحالۍ خندا واورم.
یوه خوله خندا او یوه شیبه خوشحالې په دې ارزي چې زه څوکاله ستا خدمت وکړم او له لرې ځایه اوبه درته راوړم.

دفکر پالونکی

پیراو فقیر نه یې چې خلکو ته دعا وکړې او دهر چا لپاره دتسلی زیارت شې.
فیلسوف اوعالم نه یې چې خلک درنه علم او پوهه یوسي.
طبیب نه یې چې د رنځورانو علاج وکړې.
پیسې نه لرې چې حاتم طایې شې او وږي ماړه کړې.
قاضي یا حاکم نه یې چې عدالت وچلوې او دحق ملګری شې.
دغه راز افتخارات ستا په برخه یوهم ونه رسېده.
ته یوشاعر او لیکونکی یې، مګر له تانه ښه شاعران اوښه لیکوالان ډېر پیداکیږي سره له دې زه تاته په ډېرقدر ګورم او تا ته په ډېر لوی حق قایل یم.
دلته دفکر اوقلم خاوندان ډېر دي، مګر دفکر او قلم دازادۍ علمبرداران ډېر لږ دي ځکه ستا مقام له نورونه هسک ګڼمه.
که څوک تاته د فکر خاوندونه وایې زه ورسره کارنه لرم مګر که دفکر خاوند تاخپل حقدارونه ګڼې زه به ورته بې انصافه ووایم.
هغه څوک چې په وطن کې هېڅ نه لرې او دوطن دازادۍ دپاره سر ورکوي په وطن باندې حق لري.
همدغه وجه ده چې دفکر پالونکی مقام له فکر لرونکی څخه ډېر اوچت دی او زه هم دواړو ته په یوه نظرنه ګورم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ژوند نغمه

ټول غلي دي. هېڅوک څه نه وايي. دژوندانه نغمه غلې ده.
په دغسې چوپه چوپتيا کې ذوقونه مري، فکرونه محوه کيږي نشاط او خوښي لکه وحشي مرغه له انسانانو نه تښتي.
زه غواړم د دغه سکوت طلسم مات کړم او خپله سرينده وغږوم.
داسرينده ما دعشق له هېواده او د بلبلو له کوره راوړيده.
زما د سريندې آوازډېر خوږ دی.
راشئ! کښينئ زما نغمې واورئ، زه نه غواړم چې ارزوګانې مړې او زړونه ساړه وي.
زه داحساساتو او جذباتو دويښولو دپاره راغلی يم.
دغه ده ما خپله سرينده را واخيستله او خپلې نغمې شروع کوم.
اه- داڅه وشوه؟ له دې سريندې نه خو هېڅ اوازنه پورته کيږي.
سرينده خونه ده ماته تارونه يې هم په ځای دي داولې نه غږيږي؟
ولې بې سره ده؟ له دېنه لويه ضايعه بله نشته.
پوه شوم او وپوهېدم داسرينده دبلبلو له کوره ده اوبې دګلونو له خوا بل چيرته نه غږيږي.
داسرينده له عشق سره ارتباط لري او تارونه يې په هماغه مقام پورې تړلي دي.
زه بايد ګلزار ته ننووزم او دګلونو په حرم کې دخپلې سريندې اواز واورم.
زه بايد دنرګس سترګې، دغوټۍ خندا، د چنډرولښتې، دسنبلوپرېشانه زلفې وګورم اود حسن په ګلزار کې خپله سرينده وغږو م.
بې له دېنه دا خاموشي نه ورکيږي او خوشحالي نه پيداکيږي.
داتورې وريځې بايد دلمر او سپوږمۍ له مخې لرې شي.
دبلبلو پنجرې او قفسونه بايد مات شي.
دباغ ترلې ور بايد بېرته شي چې خوشحالي راشي او ذوق و شعور سترګې وغوړوي.
دژوند نغمه دغه تقاضا لري اوبې له دېنه په ژوندانه کې نشاط او سرورنه پيداکيږي.

نوی فکر

هر چيرته لاړم، هرچاته ورغلم ښکته پورته ډېر وګرزېدم.
ښارونه مې ولټول په هېڅ ځای کې يې له هېچا سره پته نه وه.
هغه څه چې زه غواړم دلته نه پيداکيږي چاچې غټه څوکۍ غوښتله پيدايې کړه، څوک چې په نوي موټر پسې ګرځېده هغه دی پکې ناست دی، هغه چې په پيسوپسې لا لهانده ؤ بانکونه يې ډک کړه.
يوازې زه خپلې ارزو ته ونه رسېدم، په رښتيا چې زه په ډېر نادر او ناياب څيز پسې ګرځم او زما حرص له ټولونه زيات دی.
هو! زه نوی فکر، نوی خيا ل او نوی جهان غواړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته نوي راډيو ګانې، نوي فلمونه ، نوي ساعتونه، نوي فيشونه پيداکيږي مګر نوی فکر او مضمون نشي پيداکېدی.
دلته شاعر انو ډيري سندرې وويلې ، خو نوی فکر پکې نه و.
پسرلې بيا هماغه ګلونه راوړل چې مونږ څو ځله ليدلي اوبوی کړي دي، مونږ په قرنو قرنو ګل اوبلبل زوړ مضمون اړوو را اړوو مګر نوی څه نشو پيدا کولی.
مونږ نوي مضمونونه په زړو موضوع ګانوکې لټوو او دزړې بوډۍ په سرنوې دړی پردو.
دلته ميندي نوي اولادونه راوړي مګر دماغونه نوي فکرونه نه شي راوړئ.
دلته ښځې له کورونونه وتلی شي، خونوی مضمون له دماغونو څخه نه راوزي. دلته دا عادت دی چې پېغله دپلار په کاله کې زړيږي اوبيا وديږي. دلته اوس هم دزړوفکرونو کاله ته ريباران ځي او راځي، اوله نوونه زړې خبرې ښې څرځيږي.
دلته دبوډۍ په ټا ل کې زړې ارزوګانې زانګي او زاړه سرو دونه غږيږي.
دلته به خيرات خواره مليونران شي، بيسواده به رئيسان شي.
ښځې به په ميړونو زوروړې شي، ملايان به د رندانو په مجلس کې ګډون وکړي مګر نوی فکر او نوی مضمون به پيدا نشي.
زمونږ کوچنيان چې پيداشي نوسپين ږيري وي او په ډيره زړه زانګوکې څملي زمونږ للو ډيره زړه ده او زړه دائي زمونږ دما شومانو تربيت کوي، زمونږ ځوانان که ږيري ونه خريي نوسپين ږيري ورته ويلي شو.
مونږ نوي خولۍ په سر کړي مګرنوي فکرونه مو رد کړ. نوي ښارونه موجوړ کړه، مګر زاړه بوډاګان پکې ناست دي زړې قصې کوي.
مونږ د زړو بوډاګانو په محفل کې زوړ راګ غږ وو او له سپين ږيرونه د ځوانانو اتڼ غواړو .
دا آرزو بېهوده ده زه بايد په نوي فکرپسې بل چيرته لاړ شم.
داشی له زړو شاجانیانوسره نه شته.
که د اتباکالو بوډا نوی واده وکړي هم زوړ دی. که زوړ سړی نوی پوستين واغوندي بيا هم زوړ دی. که له زاړه ښاره نوي ښارته راشي هم زوړوالی ورسره دی.
هو! کور يې نوی دی مګر فکريې زوړدی، په دغسې نوي کور کې نوی فکر او نوی مضمون نه پيداکيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زوړ فکر

سترګې يې مه خلاصوئ! کوم ښکلی مخ به ووينې ليونی به شي.
ميخانه به وګوري مست به شي، ځان به ووينې خو دبين به شي.
دبل عيب به ووينې بدبين به شي.
پرېږدئ چې سترګې يې پټې وي او څه نه ويني.
کوښښ وکړئ! چې په ښو او بدو پوه شي او څه زده کړي.
که دی دسواد اوعلم خاوند شوکه دی په سمه لاره روان شو.
که ده د ښو اوبدو تميز وکړ بيابه يې سترګې پرانيزو.
دسترګو پردې به يې غوڅې کړو دسترګو غړولو اجازه به ورکړو.
پخواله وخته دده سترګې مه خلاصوئ.
دی بايد هرڅه په پټو سترګو قبول کړي او سپين سترګی نشي.
دی بايد هرڅه دزړه په سترګو ووينې اودسر سترګې يې تړلې وي.

نادانــــي او ناداريـــ

په کورکې ئې غله نه وه جامې يې هم زړې او شکېدلې وې.
پور چا نه ورکاوه مزدوري نه پيداکېده حيران و چې څه وکړي او ډوډی ځانته څنګه پيدا کړي؟
وروسته له ډېرو انديښنوله کوره راووت اوشپه ډېره تياره ؤ.
پخوا ترديږ يې کله غلا نه وه کړې ځکه زړه نازړه په يوه کاله ننووت اوپس له ډېر تردد نه يې غلا ته زړه ښه کړ.
په دغه شپه دده بخت بيدار و، ځکه چې دکاله خاوند ويده و.
ده په بيړه يو څه ما ل راټول کړ او په ويره ويره يې کور ته راووړ.
وايې چې دغله په غره کې ځای نه شته نو په کاله کې به يې څه حا ل وي
له ده سره داسودا ډېره زياته وه چې که سباته يې خلک کور ولټوي او دغلا ما ل ترينه واوزي څوکا له به په جبل کې
پروت وي اوله دېنه به هم بد بخته وي.
ده بله چاره ونه ليده. دکوټې په يوه کنج کې يې دځمکې په کيندلو شروع وکړه چې دغلا ما ل خوندي کړي ، مګر يو
ساعت وروسته له خاورو لاندې يوداسې ګنج راښکاره شو چې دسرو اوسپينو زورور دولت پکې پروت و.
کله چې داپټه خزانه راښکاره شوه غل ويوهيده چې په ټول کلي کې ده غوندې بل بډای نه و، اوده غوندې د ذلت
شپې هم بل چا ندي تيرې کړي.
هو ! ده د خزانې دپاسه په لوږه شپې تيرولې، دده په کاله کې هر څه و مګر دی ناخبره و او خپل شته ورته نه ومعلوم.
دی نه پوهېده چې زه لوی بډای يم او زما په کورکې هرڅه شته.
دده ناداري په حقيقت کې نا داني وه نور څه نه و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددغسي سړي په حا ل افسوس په کاردی او که دیوه ملت دغه حا ل وي له دېنه لویه بختي او دافسوس خبره بله نشته.
داپوهانو فطري اومعنوي استعداد همدغسي له خاورو لاندې پټ پاته کیږي، لکه چې د ناپوهه ولس معدنونه پټ پاته وي او څه کار ترېنه نه اخیستل کیږي.

سینند

دوچو ډاګونو، ددښتو او میروله څنګه لوي سیند بهیږي ،مګر دغې وچې بیدیاته اوبه نه ورکوي. په دغسې وچکا لی کې چې په اوبوباندې سرونه ماتیږي سیندلکه شوم بخیل په شتاب درومي او زمونږ تندې ته نه ګوري.
کله چې سیند په چپو راشي کورونه اواباد پټي هم له ځان سره یوسي.
همدغه سیند له مونږ نه هغه خوابل راز روان دی اوله نوروسره یې رویه بل راز ده، هلته دغسې ورانی نه کوي . دومره بخل نه لري. دغه راز بې رحمي یکې نه شته. هلته د سیند په غاړه زرشویان دسیند له شګو نه زر راباسي.
ما هیګیران یکې په خرو اروکبان نیسي او ښکاریان یې په لوی اوستر ډنډ کې هیلۍ ولي. هلته له سیند نه ډیرې لویې ویالي بیلې شویدي، ډیرلوی ډاګونه له اوبو لاندې شوه، کلي او ښارونه ابادشو ه، شاړې ځمکې په ثمر راغلې، دغلو او مېووپکې څه کمې نه شته. هلته دسیند په مخکې لوی لوی بندونه جوړ شوه. دبرېښنا ماشینونه ودرېده، فابریکې او کار خانې په کارو لوېدې خلک اباد اوماړه شو.
داسیند ولې دلته دغسې او هلته هغسې دی.
مونږ ته په قهر دی او په هغوې پیزوینه لري، دلته ډیر تنداو په خیزونو روان دی، هلته غلی او ارام بهیږي.
دلته کوږ و ووږ ځي او خپله مجرابدلوي ، هلته په خپله ټاکلی لاره روان دی اوبې لارې نه ځي. په رښتیا چې سیند دلته ډیر ورانی کوي او هلته دیوه نظام او قانون تابع دی چې ورانې ته یې نه پرېږدي.
زمونږ ګناه دسیند په غاړه ده، سیند له مونږ نه ډیر څه وریدي او ډیریې رانه وژلي دي، دا سیند خوني سیند دی او له مونږ سره یې زړه دښمني ده، خوځله یې زمونږ کورونه وران کړی او اباد پټي یې رانه په وارو وارو وړي دي.
زموږ ټوله ګناه دسیند په غاړه ده، سیند زورور دی اوپه مونږ باندې هروخت ظلم او تیری کوي.
آه- مونږ څومره ناپوه یو، چې دغه رازفکر کوو او په خپله ګناه نه پوهیږو، مونږ خپله ګناه د سیند په غاړه اچوو، دسیند په غاړه خو مونږ پراته یو په رښتیا چې دا زمونږ ګناه ده دسیند نه ده.
سیند له چاسره دښمني نه لري ، سیند هرتږي ته اوبه ورکوي او دهر چا خیرنې جامې پاکوي، سیند پوخ کار غواړي او پاخه بندونه ورته په کار دي.
که زمونږ کارپوخ وای او زمونږ بندونه پاخه وای زمونږ ویالې نه وچېدې او زموږ پټي اوبو نه وړل.
مونږ د سیند په بندو بست پوه نه شو او له سیندنه موکار وانخیست.
داسیند دژوند اوحیات سیند دی. په ده کې د ورانی او ودانی دواړه قوتونه موجود دي.
سیند، دهرچا ظرف او استعداد ته ګوري هغومره اوبه ورکوي.
دمنګي خاوند او د منګوټې خاوند ته سیند برابره برخه نه ورکوي او نه ورو لښتیوته د لویو ویالو په اندازه څه ورکولی شي.
سیند دهر چا کار ته ګوري او هغسې ورسره کوي یعنې خام بندونه ورانوي او پاخه بندته ځان تسلیموي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه څوک چې د ژوندانه سیند په خپل سر پرېږدي او یوه معینه مجرا ورته نه شي ټاکلی له ژوندنه استفاده نه شي کولی.

عقیده

په سترګو یې څه نه لیدل مګر دخدای کتاب یې ترځنګه و او مسجد ته راغی.
ده هغه آسماني کتاب په تا خچه کینبو د او په لما نځه ودرېده. کله چې له عبادت نه فارغ شو او له مسجد نه روانېده هغه کتاب پاته شو او یوبل کتاب لاس ته ورغی.
دی ړوند و، کتاب یې نه لیده اوپه کتاب نه پوهیده، مګر ډېر ټینګ یې په غېږ کې نیولی و. ده ته دا نه وه معلومه چې په کتاب کې څه دي او دچا کتاب دی؟ له ده سره ټینګه عقیده وه مګر پوهه اوبینا یې ورسره نه وه.
ده دخدای لپاره دغه کتاب ښکلا وه او لکه تعویذ له ځان سره یې ګرزاوه.

عمل

هغه خپله امسا ټکوله او بازارته راغی. په سترګو یې څه نه لیدل. مګرپه نامه یې هرڅه پیژندل له ده نه خپلو ماشومانو وځکي غوښتې وې.
دی په همدغه شي پسې راغلی و.
ددنیا بازارته ډیر ړانده راځي او څه اخلي، دکانداران دهغوی په سترګو کې خاورې اچوي او ردي مالونه ورکوي.
ده ته هم دکاندار له خاورنه ډکې وځکې ورکړې چې هرڅه ورسره ګډې و.
دی روان شو او په لاره کې یې ځولی له لاسه خوشې شوه.
ده د ځمکې په مخ لاس وګرځاوه او هرڅه یې راټول کړه.
دی نه پوهېده چې خپل کاله ته څه وړي؟ او دده وځکې څنګه دي؟
ده غوندې ډېر ړانده دلته راځي اوهغه څه وړي چې دوړلونه دي.
هو! دړندو عمل همدغسې دی، مګر ړوند نو له دېنه زیات څه کولی شي؟ ړوند که په سمه لاره لاړ نشي باید معذوریې وګڼو.

عبادت او دعا

د رحمت بارانونه ونه وربېدل چېنې وچې شوې په کاریزونوکې دمرغۍ مښوکه نه لمدبده. دونو پاڼې په پسرلي کې زیړې وې، په سمسورو باغونو خزان ولګېده، په خلکو دولږې هیبت راغی.
ټول دعبادت او دعا لپاره بیدیاته ووتل، پاک خدای ته یې زارۍ کولې مونځو نه یې کول، درودونه یې ویل، دعا ګانې یې کولې د باران تږي و، زورور بارانونه یې غوښتل. دغسې داخلاص عبادت ، دغه راز د سوزدعا ګانې کله دوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه وي کړې په دغه وخت کې د دوئ تعلق له خدای سره ډير زيات و. دوی باور درلود چې روزي له خدای سره ده ، ډوډۍ له اسمانه راځي اوځکه دخدای دستر خان دی.

هرچاله خپلو بدو عملونو توبې ايستلې، دهريوه له سترګو اوښکې بهېدې، مګر داسمان له سترګو يوه اوښکه هم تويه نه شوه.

دباران په انتظار کې ورځ بېګاه شوه، ماښام هرڅوک خپلو کورونو ته لاړل، دقبلې له خوا توره وريځ راښکاره شوه چې ديره زياته تياره ورسره وه، خلکو ويل دحيات اوبه په تورتم کې دی. زموږ دعا قبوله شوه اوس به داسې زورور باران ووريږي چې غرونه رغونه به په اوبو ماړه شي او دځمکې تنده به ماته شي. داتياره وروړو زياتېده کلي کورونه غرونه رغونه په دغه تورتم کې ورک شو. له اسمانه ډېر زورور باران راښکته شو چې تالندې، بريښنا ګانې له هيبته ډک غړونه او زورور سيلا بونه ورسره و.

دهوا موجونه په دغه شپه طوفاني معلومېده، باران ديوه زور ورآپت هيبت درلود، سېلاب له غره نه ډيرې غټې تيږې رغړولې دهرچا دايقين و چې هر څه به سېلاب يوسي، مالونه، اولادونه ښځې او نربه ټول تباه شي دمړو پته به نه وي معلومه، کلی کورونه به له خړو لاندې شي او هېڅوک به هېڅ پيدانه کړي.

دغه ډار بيا په کلي د ژړا انګو لا آوازونه اوچت کړه، خلکو بيا پاک خدای ته رجوع وکړ. هماغه اوراد او هماغه دردونه بيالوستل کېده هرچا به دعا کوله چې باران ودريږي او د خدای له قهر نه نجات ومومي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بې زړه

د ا یمان ځای زړه دی او دی بې زړه دی.
چې وړوکی و له شیشکو او پیریانو ډارېده چې لږ غونډې لوی شو دملاصاحب له ډاره په سبق نه پوهېده.
په کور کې د ادې ډار و او د باندې د دادا.
اوس چې لوی دی دخان ډار، دملک ډار، دحاکم ډار یې په زړه کې ټینګ ځای نیولی دی. په لاره کې ورسره دغلو ویره ده او په کورکې دغلېمانو له ویرې خوب نه ورځي.
لویه خدایه ! په کوم زړه کې چې دغومره ډېرې ویرې وي ستا ویره ډېرځای نه شي پیدا کولی.
په دغسې زړه کې ستا خوف ته ډیر لږ ځای پیداکیږي، که ستا ډاراو دظالمانو ډارېه یوه زړه کې یوشان موجود وي له دینه لویه ګناه بله نه شته.
کشکې دوی یوازې له تا وېرېدلې او ستا د دښمنانو ډارېې په زړه کې نه وای. دخلکو ډار ستا ویره په زړونوکې کموي او ایمان ته زیان رسوي، ستا ضعیفه بندګان یوازې له تانه نه ویرېږي له نورونه هم ویرېږي دوی اوس د ز ورورو په مخ کې حق نه شي ویلی اوته دحق طرفدارېې، ته په دروغو خپه کیږې او دوی له ډاره ربتیا نه شي ویلی.
ستا ظلم نه دی خوښ دوی له ویرې د ظالمانو خدمتونه او صفتونه کوي هغه مسلمان اوس چېرته دی چې یوازې له تا ویرېږي اوبس. ستا بنده باید د ډار بنده نه وي او دنمرود له اوره یې سترګه ونه سوزي.

ملك او ملا

دکلي ملک به چې هرڅه کول څوک یې مخې ته نه شو ورتلی. زور وکه زورور دواړه له ده سره و. هرڅه دده په لاس کې اوهرڅوک دده لاس لاندې و. هېڅا دخپلې خور او لور واک نه درلوده. دکلي غوړې او چرګان هرڅه د ده ؤ، ښایسته ښځې به ده کره وې، ښکلې هلکان به د ده په مخکې ګرځېدل او هرچا به دده خدمت کاوه.
یوه ورځ په کور او کلي کې دا آوازه خپره شوه، چې هغه بې موره او بې پلاره هلک چې په علم پسې تللی و دعلم او کما ل خاوند شو هغه اوس له ډېرې پوهې سره بېرته وطن ته راځي، هر چاته سمه لاره ښیي هرڅوک په حق پوه کوي او هر چاته حق وایي، ځکه چې هغه دحق ملګری دی او له ظلم سره دښمني لري.
دا آوازه په ملک باندې ښه ونه لګېده.
ملک له دغه هلک نه وډار شو او پرېشانه خوبونه یې ولیدل . ملک پوهېده چې هغه خیرات خور ملا نه دی، دهغه سترګې ډېرې مړې دي او په زړه کې یې د زورورو ډار نشته.
هغه هېڅکله بې له خدایه بل چاته سرنه ټیټوي له هغه سره دحق جذبه او حقاني قدرت شته او په وینا کې یې بل شان تاثیر موجود دی.
څو ورځې پس ملا له یوې امسا سره راغی ، ظلم او ناروا ته یې بد وویل د زور اوقوت مخه یې ونیوله خلک یې په خپل حق پوه کړه او دمظلومانو ملګری شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دده ملګري ورځ په ورځ زیاتېدل او په اولس کې پوهه اوبیداري پیداشوه، هغه ملک لري شو او په ځای یې بل ودرېده، دغه بل ملک هغسې ملکي نه کوله او ډېربه سم چلېده. چې علم او پوهه پیدا شي ملکان سمیږي او خلک سم ملک دروي.
دفرعون اوموسی قصه، دملک او ملا افسانه همدغه معنیٰ لري.
هلکان باید په علم پسې لاړ شي او د علم رڼا له ځانه سره راوړي.

شاعر

شاعر یوازې پرېږدئ ځکه چې دی د جرګو او مرکوسړی نه دی.
هغه چې له نورونه ګټه کوي باید نوروته ورشي.
دی غواړي چې له ځانه استفاده وکړي ، نه له بل چانه.
هغه وخت چې برخې وبشلې کېدې سازنده یې دساز او سرو د مجلس ته راوباله اوشاعر یې له خلکو نه لرې یوازې کښیناوه. شعر اجتماعي شو، مګر د شاعر په برخه تنهایي ورسېده.
څوک چې په آزادۍ مین وي هغه هېڅکله ځان نه شي مقید کولی.
د آزادۍ معشوقه هغه وخت چاته ځان ښيي چې له نورونه بېل او یوازې وي. شاعر له ځان سره عشق لري او په ځان مین دی.
دی نه غواړي چې په نوروکې ورک شي او نورو غوندې شي.
دی له خلکو سره همدردي لري مګر له خلکو سره ناسته ولاړه نه شي کولی عاشق دی خو معشوقه نه لري.
دردلري ، مګر دوانه خوري.
ذلت یې نه دی خوښ او عزت ته هم په ښه سترګه نه ګوري.
دده طبیعت بل شان دی.
دی تاسې ته لاره ښيي مګر په یوه لاره درسره نه شي تلی.

سبا

هغه ورځ چې تراوسه یې نه دلمر وړانګې دغرونو په سرولویدلی دی او نه یې د پیښو او واقعاتو مطلع چاته معلومه ده د سبا په نامه یادیږي.
دا ورځ لکه یوه پټه معشوقه له هر چانه پټه ده او دسحر نسیم یې هم له مخه پوړنی نه دی لرې کړی.
دانه ده معلومه چه دغه ورځ به څه له ځان سره راوړي او څه به له ځا ن سره یوسي.
دچمن په ګلونو به شبنم ورویِ او که ږلی؟
یو اشنا به په سرو سترګو له بل نه بېل کړي او که دوه خواږه یاران به غاړه په غاړه کړي.
دا ورځ له دغه مجهولیت او معماتوب سره دهرچاپه زړه کې محبوبیت لري او هرڅوک ورته په امید ګوري.
دهرچا کار او زیار دسبا ورځې دښه والي لپاره دی او دنن ورځې دعمل نتیجه د سبا ورځې په لمن کې لټوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هرڅوک هیله لري چې دنن ورځې زحمت به د سبا ورځې په راحت بدل شي او سبا به له نن نه ښه وي.
په همدغه اسره د ژوندانه مشقت سپکیږي او دامید مزي غځیږي، دنن ورځې بندي دسبا ورځې آزادي په خوب کې ویني او همدغه راز خوبونه دغمونو تله سپکوي.
چاچې نن دخوښۍ او خوشحالۍ ډولۍ کاله ته راوړیده هغه یقین لري چې سبا ته به د زوی پلار شي او له دغې خوشحالۍ نه به بله خوشحالي پیداشي، دا غولوونکی سبا هېڅکله نه سبا کیږي او ترقیامته دوام لري.
د ژوندانه ټول خوږوالی په همدغه شي کې پټ دی، که دغسې سبا ته څه امیدونه لرو د ژوندانه تحمل هېڅکله نه شو کولی.
ځمکه او اسمان په همدغې ورځې پسې سرپه ځیږی سرګردانه ګرځي او داتیا کالو بوډاهم له دغې ورځې نه نا امیده نه دی.
که دسبا ورځې مینه زموږ له زړونو نه واوزي موږ بیا ژوند نه شو کولی ځکه چې زړونه سړیږي او ارزوګاني مري.
که موږ له سبا سره خپل تعلقات قطع کړو ډیر تاوان به وکړو او خپل ژوند به فاني وګڼو.
زموږ نظر به بیا لرې ځار نه کوي او ډېر لنډ به ګوري.
په دغسې حا ل کې موږ بیا اوږده اوږده فکرونه نه شو کولی او دمریخ سفر رانه پاته کیږي.
دسبا ورځې فکر زموږ په اخلاقي ژوندکې هم ډیره اغېزه لري او دبشر هر راز مادي او معنوي ترقیات ورپورې تړلي دي.
دهقان دهمدغې ورځې لپاره کر کوي او باغوان په باغ کې نیالګي ږدي دخرما زړی په ځمکه کې کرل او دخرماله ونونه خرما ټولول د هغو کسانو کاردی چې سبا ته امیدونه لري او دنن ورځې په تنګه دایره کې ایسارنه دي.
څومره چې دانسان ذهن او دماغ ترقي کړیده، په هره اندازه چې انسان لوی شوی او پوه شوی دی هغومره یې له سباسره تعلق زیات شوی دی دسبا ورځې غم خوړل دسبا لپاره فکر کول، دسبا ورځې ضرورت او احتیاج په نظرکې نیول دډېرو پوهانو او دډېرو لویانو کاردی. زه لوی او کوچنی په همدې پېژنم چې یو ډیر لرې ګوري اوبل ډیرنز دي ګوري د یوه سبا هم ډېرلرې اودبل لنډ دی.
دمسلمان سبا پس له مرګه هم شته، دده نظر باید ډېرلرې ځا روکړي او ابدي ژوند په نظر کې ونیسي.
ابدي ژوند همدغه دی چې سړ ی له سبانه غافل نه وي او د سبا اندېښنه ورسره وي.
نن او سبا هغه دوه مېلمانه دي چې یوځي او بل راځي. موږ له یوه سره وداع کوو او دبل په خدمت مشغولیږو.
زموږ خدمت باېد دسبا ورځې دپاره وي او خپله آینده په نظرکې ونیسو دعقل او دور اندیشۍ تقاضا همدغه ده.

„بله ډیوه“

دپسرلي ګله!

ستا ښایسته اوګلالۍ څېره په جهان کې څومره قدر لري. آسمان له دومره لویوالي سره هر سحر دشبنم په پاکو او رڼو څاڅکو ستاښکلی مخ وینځي او ځمکه دخپل زړه له نمه اوبه درکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دځمکې مخ په تابنایسته دی. هوا ستا په ورمو معطره شوه، دبلبل خوږه نغمه ستا د جلوې برکت دی، شاعران ستا په ستاینه په جامعه کې مقبول شو، ښکلو پېغلوتاته په خپل اوربل باندې ځای در کړ، بوراستا په مینه په غزلو کې وستایل شو.

په شعر او ادب کې ستا برخه ډېره زیاته ده، دمینې او محبت ډېر ښه سوغات ته یې.

مګر ګوره چې پخپل جمال اوکما ل مغرورنه شې او له باغه ونه وزې.

تا غوندې ډېرښکلې اوښایسته ګلونه دهېواد په غرورغوکې پيداشوه چې نه چاوليدل او نه چا وستايل.

که ته هم له دغه چمن نه ووتلې او په غرونوکې دې ځای ونیو نه به بلبل پیداکړې او نه مالیار.

ته دخلکو له نظره مه لرې کیږه او ځانته ما لیار پیداکړه!

دانسان داعادت دی چې مطلق ښه نه ستایې او هرښه څيزښه نه ګڼي، هو! دی هماغه شی ښه بولي چې ده ته نږدې وي او د ده خپل وبلل شي.

دلته هر څوک خپل ښاغلی ګڼي او هریو دخپل باغ ګلونه ستايي.

ته هېڅکله دخلکو له نظره لرې کیږه مه!

ستا ښايست دخلکو د توجه او التفات نتيجه ده.

که ته غواړې چې هرڅوک دې قدروکړي او په خپل سر دپاسه ځای درکړي لکه نرګس هر چاته په ښه سترګه ګوره او لکه دباغ غوټۍ هرسحر خلکوته خانده!

په دغسې التفات او يوه خوله خندا سرې دخلکو زړونه خپلولی شي.

په يوازې ګلتوب او ګلا ليتوب هېڅوک قدر او منزلت نه مومي او نه په تش ښايست دلبري او دلر بايي کيږي.

راشـــه زمـــا د بـــاغچې ګـــل شـــه　　　　چې هـر سـحر دې پـه ديـدن اوبـه کومـه

„بله ډیوه“

درمې خاونده

دتورې کيږدۍ او دلويې رمې خاونده!

په دې سړه او ټکنده غرمه کې، په دې وچه بېديا او سپېره صحرا کې چې يخې اوبه، يخ سيورى، توده ډوډۍ، شو دې اومستۍ، کوچ او پيروى، کورت او غوړي، پوڅې او پنيرونه هرڅه له تاسره دي په خوارانو اوبېو زلورحم وکړه!

له لارويونه خپل خوړونکي سپي ايسار کړه!

هرڅوک چې ستا کيږدۍ ته په هېله او اسره راځي، هغه له خپلو سپيونه ساته او قدريې کوه!

په دې وچ ډاګ کې بل سيورى نه شته يوازې ستا سيوري ته هيله اواسره کيږي.

که ته خپل سپی ونه نيسې له دينه لويه بې رحمي بله نه شته.

ای دخروړو سپيو خاونده!

ستا دسپيو تاوان له تارسيري او د دوی په ضرر ته نيولی يې.

سپی اونفس دواړه يو شانته دي.

ته خپل سپي ونيسه! او په مونږ رحم وکړه!

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته خپلو سپو داګمان مه کوه چې دوی به هروخت ستا غلیمانو ته وغاپي.
دوی ډېر ځله داسمان ستورو او سپوږمۍ ته هم غاپي:
ستا په ملګرو او دوستانو هم بلوخې او غوتې وهي.
آه- هېڅوک زما نارې نه اوري.
دخپلو سپيو حملې هم نه ويني.
زما غږ ترکیږدی نه رسیږي.
دوی ولې څه نه اوري؟
ولې څه نه ويني؟
ولې په چارحم نه کوي؟ پردي خوبه نه وي؟
کیږدی خو دپښتنو معلومیږي.

„څه لیکل یا لیك پوهه"

بې ګناه بندي***

پريږدئ ! دابې ګناه بندي پريږدئ!
مه ويريږئ، دده په آزادولو کې هېڅ خوف او خطر نه شته.
فساد او شرارت له ده نه نه پيداکيږي.
دده بندي کول لويه ګناه ده.
داهغه يوسف دی چې دبې ګناهي په سبب زندان کې لويدلی دی.
که دی له زندانه راووزي ستاسي آينده سنجولی شي او ستاسې دبلې ورځې غم خورلی شي.
پريږدئ! دابې ګناه بندي پريږدي!
که دی خلاص شو ستاسو انتظام به په ډېر ښه شان وکړي.
ستاسې ورې به ماړه کړي، ستاسي بربنډ به پټ کاندي.
تاسي دغه ښکلی موجود په تورو څاګانو کې مه غورځوئ.
په زندانونو کې يې مه اچوئ.
په لږوانو او پړانګانويې مه خورئ.
دی به ستاسې د ګډوډو او پرېشانو خوبونو صحيح تعبيرونه وکړي.
ډېرې سختې، مبهمې او مجملې غوټې به پرانېزي.
دی دراتلونکي حا ل پيشبيني کولی شي.
دطبيعت په رمزونو او اسرارو پوهيږي.
دجوي اوفلکي اوضاعو اقتضاآت ورمعلوم دي.
پريږدئ! دابې ګناه بندي پريږدي!
دده په آزادی باندې علم اوپوهه زياتيږي.
وطن رڼا کيږي، ږانده بينا کيږي.
دی له خپلو جفا کارو ورونړسره هم ښه سلوک کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی ډیر پیچومي او ارولی شي.
ډیر کړې لارې سمولی شي، او ډېر مشکلات حل کولی شي.
ماخوب لیدلی چې دابندي خلاصیږي او دسلطنت په کرسۍ کښیني.
ښه فکر وکړئ!
دابندی څوک دی؟
پس له ډیره فکره وایم!
فکرد ی فکر!

نظر لالا

په یوه ستانه کورنۍ کې یوسپین ږیری خدمتکار او سېده چې هرچابه ورته نظر لالا ویل.
داسړی دماشومتوب له وخته دبوډاتوب ترزمانې په دغه کاله کې و اوخپل ژوند یې په همدغه کاله کې خاورې کړ.
دی ددې کاله نسبي سړی نه و او دخدمتکار په حېث یې کارکاوه، مګر مزدور ورته نه شو ویلی، ځکه چې دمزدور په شان کاریې نه کاوه.
هېڅوک به خپل ځان دځان لپاره په کارکې دغومره ستړی نکړي لکه چې نظر لالا ددغې کورنۍ په خدمت کې ستړی اوستومانه و.
کوم کارچې څوک دیوې ټینګې اولوړې عقیدې لپاره کوي هېڅ حریص او په ګټه مین سړی یې د پیسو لپاره نه شي کولی.
ده دغه خدمت دخدای لپاره کاوه او په داسې جذبه یې کاوه چې دلمانځه دفوتیدو هم څه ډیره پروا ورسره نه وه.
په دغه سړي کې ډېر زیات اخلاص، امین توب او صداقت موجود وچې په دې وخت کې یې مثل او نظیر نه شي پیدا کېدی یا ډېر لږ پیداکیږي.
داسړی بې نامه اوبې نشانه سړی و، جامې به یې تل زړې او خړې وې، مګر دزړه صفا ئې یې دومره زیاته وه چې زه ورته حد او اندازه نشم ټاکلی.
په کوم کلي کې چې نظر لالا اوسېده د جاه او جلال خاوندان او دعلم وفضل صاحبان هم اوسېدل چې ځینو مرېدان هم نیول مګر زه له هغو ټولو نظر لالا انتخابوم او له نورونه په ادب تېرېږم.
زما داعادت دی چې له مخدوم نه خادم ته په محبت ګورم او له پیرنه مې مرید خوښ دی.
له ماسره اوس دافکر ډېر پوخ شوی دی چې دخیر او برکت خاوندان په ساده مسلمانانو کې ډېر موندلی شو او پوهان او هوښیاران دبل لپاره له خپلې ګټې نه نشي تیریدلی.
څوک چې دخدای لپاره د نورو خدمت کوي او خپل ژوند دنوروله ژونده قربانوي هغه لکه نظر لالا داسې وي چې خپله مادي ګټه هېڅ نه پېژني او په پردي کاله دومره زهیروي چې له هېڅچا سره به دخپل کاله دغومره غم نه وي.
داسړی په تور او سپین نه پوهېده، الف اوبې یې نه و لوستی، د لفظ او معنی فرق یې نه شوکولی، مګر دنیکۍ او خیر رسولو په لوړه مبدایې ټینګه عقیده لرله او داجذبه یکې دعشق حدته رسیدلې وه، نظرلالا دهرچا په نظرکې ډېرسخت اوبخیل سړی معلومېده، هرچا به ویل چې ده غوندې سخت سړی بل نه پیداکیږي، په رښتیا چې دده پیرزوینه په ځان باندې ډیره لږه وه، مګر بخیل ورته نشم ویلی اوډېر حاتمان زه ورځینې ځاروم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله به چې دکاله خاوند، نظر لالا له کا بله ننګرهارته استاوه چې خار وي او پسونه بوزي نويو خوړوډی به يې پخې کړی او ډيرې لږې پيسې به يې هم ورکړې چې په لاره کې ځان ته کوم وخت څه نګولی واخلي يا چيرته د خاروو لپاره څه وابنه پرې رانيسي. داسړی به له کا بله لغمان ته ولاړ او څاروي به يې هم ورسول، مګريوه مياشت يادوه مياشتې پس به چې څوک مېلمانه راغلل او چرګه به په کار شو نظر لالا به هغه پيسې په چرګورو ورکړې چې ميلمانه په ښه شان عذر شي او دکاله دخاوند ښه نوم وساتل شي.

دی هغه راز خدمتکار نه و چې له خپل مخدوم نه څه واخلي او دځان لپاره يې ذخيره کړي بلکه ده به هغه ته څه ورکول او خدمت يې بيخي وړياو.

دده خور او خوريي ډېر غريبان وو، مګر هېڅ بد ګمانه سړی هم داګمان نه شو کولی چې دی دې هغوی ته څه ورکړي.

که کله به د کاله خاوند دده په خاطر هغوی ته څه ورکړه دی به خپه کېده او ددغه کاله زيان ورته لکه دايمان زيان معلومېده.

دنظر لالا دا عادت و چې چرګ غږ به له خوبه پاڅېده او دسپېدو په رڼاکې به غره ته روان و، ترڅو به چې لمر څرک واهه ده به له غره نه دخسو ګېډی راوور، چې سبا نارې به يې وکړ، نو بيا به په نورو کارو پسې روان شو او ټوله ورځ به يې کار او خدمت کاوه.

ده به پس له ماښامه هم د شپې تر لسو بجو د ميلمنو خدمت کاوه او ډير ناوخته به ويده کېده.

دده په کارکې درخصتی او تعطيل ورځې نه وې او دناروغۍ دپاره يې هم فرصت نه درلود.

دی د عادت او ډير کارکولو په وجه له پولادونه هم کلک و.

هغه ګېډۍ چې ده د شپيتو کالو په عمر په شاباندې راوور ددې زمانې ښه ښه ځوانان يې نه شي ورلی.

ده به هرکله دخمتا پيوندي کالي اغوستل او خوراک يې هم ډېر خوارو. ترڅو به چې ډېر مجبور نه شونو داختر په ورځ به يې هم نوي کالي نه اغوستل، په دغه کاله کې به چې هرڅومره ښه څه پاخه شوو، دده برخه به پکې ډېره خواره وه، ځکه چې ښه ډوډی دده له ستوني څخه نه تيرېده او په همدغه وجه به دچرګ ورمېږ دده برخه وه، نظرلالا له تودې ډوډۍ سر ه هم دښمني درلوده اوچې په کور کې به سړه پرته وه تودې ته به يې لاس نه وروړ.

په همدغه سبب دی په بخل مشهور و اوهرچابه ورته سخت اوبخيل وېلې.

دا و د خلکو قضاوت چې له حقيقت نه ډېر لرې و اوپه ډيرې ظاهر بينۍ بناو، هغه څوک چې خپل ژوند دبل لپاره وقف کړي او هېڅ دنيايي ګټه پکې له نظرلاندې نه وي هغه ته به څنګه بخيل وواېو.

هو ! نظر لالا په ځان باندې بخيل وځکه چې له ځانه تېرو اوخپل ځان يې بل ته بخښلی و.

ده ته به که چا دخدای دپاره څه ورکړه هغه يې دبل دپاره اخيستل اوبل ته يې ورکول.

دااېثار اوفداکاري چې پدې وخت کې لکه د اينځر ګل يا دمرغۍ پۍ ډېر نادر څيز معلومېږي، له انساني غرايزو سره ډېر موافقت نه لري او مثالونه يې ورک دي.

دا راز سړی دخلکو په نظرکې ډير ساده او ډېر احمق معلومېږي.

په عقل او پوهه داګمان نه شي کېدی چې چاته ددغسې ايثار او فدا کارۍ اجازه ورکړي.

خپل ځان خوارول اوبل پالل، له ځانه تېرېدل او دبل په ښه ورتلل دعقل او فکر کار ندی د دغسې کارونو د پاره يو لوړ معنوي عشق په کار دی او د نظر لالا ا خلاص غواړي.

ددغه کاله هرڅه دنظرلالا په لاس کې وو او دده په امانت دارۍ هرچا داسې يقين درلود چې هېڅ شک پکې چانه شو کولی.

زه دهغه چاستا ينه نه کوم چې نظرلالا ورته ډير اخلاص او عقيدت درلود.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما په نظر کې دستايلو وړنظر لالا دی او دده په ښه سړيتوب ټينګه عقيده لرم.
دی اوس له نظره پناه دی او زه دده زيارت ته په ډېر اخلاص ورځم. په هغه اديره کې چې دی ښخ دی نور قبرونه هم ډېر دي او په ځينو باندې لا جنډې هم ولاړې دي، مګر زه خپل مراد له نظر لالا څخه غواړم اودده حسنات راته ډېر درانه معلوميږي.
په رښتيا چې زما خادمان خوښ دي او ښه خلک په خدمتګارانو کې وينم.

جبر او اختيار***

هغه کارچې دانسان په اراده او اختيار نه وي شوی دفخر وړنه دی او دملامتۍ موجب هم نه ګرځي، يعنې که دچا ونه ټيټه وه، ګرم نه دی که چا متوسطه قداو قامت درلود ورته نه شو ويلی چې ډير ښه کار دی کړی او اندازه دې ساتلې ده.
که يوسړی خپل سپين مخ تورکړي ملامت دی، مګر دحبش مخ که هرڅومره تور وي څوک يې نه شي ملامتولی، ځکه چې دده اختيار او اراده پکې دخل نه لري.
که يوسړی خپل غليم په جنګ کې مړکړي او خپل شجاعت ښکاره کړي حق لري چې په خپله توره او توريالیتوب فخر وکړي، مګر که مرغۍ ولي او سړی ولګيده که څه دده ډير زوروور او زروردښمن وي خپل بريت نه شي تاوولی او توريالی ورته نشو ويلی.
هېڅوک يو ګونګ په حق نه ويلو نه ګرموي ځکه چې هغه مجبور او معذوردی، مګر هغه چې ژبه لري او له ډاره حق نه وايي له ملامتۍ نه نه خلاصيږي که څه هم يوڅه مجبوريت دلته هم شته او اختيار نيمګړی دی.
دجبر او اختيار مسله ډير اړخونه لري او دغه فيصله څه اسانه خبره نه ده.
زه په دی ځای کې دا اراده نه لرم چې له علمي څيړنې نه کار واخلم زما مقصد بل دی اود ملايانو په کار کې کارنه لرم.
زه حتی الا مکان له فلسفي بحثونونه ډډه کوم مګر کله کله مې د موضوع تعلق او ارتباط مجبوروي چې په معقو لاتوکې مداخله وکړم. زه نه وايم چې انسان مختار دی ځکه چې مونږ ډېر مجبوريتونه لرو او د جبر مظاهر دلته بيخي ډير دي.
مونږ مجبور يو چې په وچه مزل وکړو، ځکه چې دلته بحر نشته او زمونږ په هېواد کې بيړۍ نه ګرزي.
همدغه شان مونږ له کابله ننګرهار ته په هوانه شوتلی، ځکه چې هوايي سرويس نه دی جاري، مګردغه راز مجبوريتونه په ځينو نورو ځايو کې نه شته هلته يوسړی اختيار لري چې په هواځي که په بحر کې او که په وچه.
اوس پوه شوئ! چې جبر او اختيار په هرځای کې يو شانته نه دی او ټول انسانان يو راز مجبور نه دي.
ډېر مجبوريتونه پخوا وو چې اوس نه شته او خپل ځای يې اختيارته پرې ايښی دی. يو ماشوم چې اول پيداشي هېڅ اختيار ورسره نه وي او دبل په غېږ کې ژوند کوي، په خپله نه چېرته تلی شي او نه راتلی شي. څملول او پاڅول يې دبل په لاس کې وي او کالي بل څوک وراغوندي، مګر څومره چې لوئيږي او غټيږي هغومره دموړله غېږې لرې کيږي او له مجبوريت نه اختيار خواته درومي، کله چې په خپلو پښو روان شي نو بيا خپل مخ په خپله وينځي او پخپله خوښه له کاله اوزي يا کاله ته راځي.
کله چې ځوان اوځلمی شي، دکاله واک او اختيار هم د ده شي او دپلار په جايداد تصرف وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هره اندازه چې دژوندانه درجه اومرتبه لوړیږي مجبوریت کمیږي او اختیار زیاتیږي. یو کاڼی که څوک هرې خواته غورځوي ، او هر راز لوبې پرې کوي کولی یې شي، مګر ونې او بوټي دغسې نه دي، یعنې دنبات مجبوریت له جماد نه لږدی ځکه چې دحیات اثرپه ده کې زیات دی.
له ونو او بوټو نه بیا د دځارویو اختیار ډیردی اوجبر نورهم تخفیف موندلی، انسان چې له حیوان نه پورته مقام لري، اود تکامل په لاره کې وړاندې دی دده اختیار نورهم زیات شوی او له خپلې ارادې نه ډېر کار اخلي.
په انسانانو کې هم دوحشي او مدني انسان، عالم او جاهل انسان، دقوي او ضعیف انسان په اختیار کې ډیر فرق موجود دی مګر بیاهم په هرحا ل کې یو څه مجبوریتونه شته او په جبر او اختیار کې ډیر فلسفي بحثونه کیدی شي.
ددنیا ډیر پوهان پدې عقیده دي چې دانسان ډیر لږ کارونه په ظاهر ه ارادای او اختیار ي معلومیږي، مګر په حقیقت کې د مجبوریت اثروي اوخبره له اختیاره وتلې وي.
دوی وایي هغه سړی چې ډیر په غیظ او غضب کې وي او په همدغه وجه د چا د وژلو اراده وکړي مونږ ورته د اختیار خاوند نه شو ویلی، ځکه چې دی په دغه حا ل کې دداسې اغیزو اونفسي تاثراتو محکوم دی چې له دغه کاره ځان نه شي ژغورلی او پخپلو احساساتو حاکمیت نه لري که مونږ پوه شو چې دی په دغه وخت کې له یوه لیوني نه څه فرق نه لري او په طبیعې حا ل کې نه دی، دی به اورمرو مجبوره ګڼو او دغه کارته به غیر اختیاري ووایو.
همدارنګه هغه څه چې یوعاشق دعشق په جذبه کې دعشق دپاره کوي له مجبوریت نه نه وي خلاص او اختیاري ورته نه شوویلی.
ددغو خبرو خلاصه او نتیجه داده چې شدید محبت او شدید بغض دانسان اختیار سلبوي، او هغه څه وربانډې کوي چې په عادي او طبیعي حا ل کې یې یو عاقل انسان نه کوي د همدې لامله ډیر خلک په خپلو ځینو کارونوبل وخت پښېمانه کیږي او پوهیږي چې ښه یې نه دي کړي.
ځینې نورپه دې عقیده دې چې انسان داختیار خاوند دی، که ښه کوي بایدښه ورته ووایو اوکه بد وکړي باید بد یې وګڼو، دوی وایي که انسان دعشق لپاره کوم کار کوي او که ددښمنې دپاره په دواړو حالوکې دغه کار دده ګڼل کیږي او په ده پورې تعلق نیسي ځکه چې دغه مختلف احوا ل چې د زوروړې مینې یا دشدید عنادپه اثرپیداکیږي او نفسي یاروحي اغیزې ورته ویل کیږي په خپله له نفس څخه عبارت دی اونفس دهمدغو احوالو او کیفیاتو نوم دی هسې نه چې کوم بل شی په نفس اغیزه کوي او اختیار ئې سلبوي.
ارسطو دجبر او اختیار حدود ډیرښه ټاکلی دی او پدې باب کې یې ډیر ه ښه فیصله کړېده. دی وایي هغه کار چې یوسړی په خپله اراده نه کوي او دده اختیار پکې هېڅ دخل نه لري ښه او بد یې ده ته نه دی راجع او دده کار ورته نه شوویلی یعنې که یو زورورباد یوسړی کومې خواته یوسي یایې څوک لاس اوپښې وتړي اوله یو ځایه یې بل ځای ته وړي نو دلته اختیار سلب دی اوپه مجبوریت کې هېڅ شک او شبه نه شته مګرکه یوسړی دخپل شرافت د ساتلو لپاره کوم کارکوي اوخپل عزت او وقار یې یوه کار ته مجبوروي نو دغه راز مجبوریتونه دجبرله قانون لاندې نه راځي.
دی دمثا ل په ډول وایي : که دیوه سړي مور اوپلار یا او لادونه دیوه ظالم اومستبدله تهدید لاندې وي چې دده په تسلیمیدو او اطاعت هغوی له زیان او ضرره محفوظ پاته کیږي اوکه اطاعت ونکړي هغوی ضایع کیږي نو په دغه صورت کې دا سوال پیداکیږي چې که دغه سړی د هغه ظالم له خواپه یوه ناوړه کارمامورشي، دی په دغه باب کې مجبوردی او که مختار؟
ارسطووایي چې دلته جبراو اختیار مخلوط شانته دي مګرد اختیار جنبه غالبه ده ځکه چې ددغه کارپه کولو او نه کولوکې دترجیح او انتخاب مسئله مېنځ ته راځي نوهره خواچې دی انتخابوي او ترجیح ورکوي هغه دده خوښې او ارادې ته راجع ده او دده کار ګڼل کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی وايي په دغسې مواردوکې که سړی ناوړه او بدکار وکړي دغه راز مجبوريتونه معقول عذرنه شي کیدای په دغسې مجبوريت بايد سړی پښې کيږدي او هغه څه وکړي چې انساني شرافت او وجدان تقاضالري .

شجاعت او شهامت چې يو اخلاقي فضيلت دی په همدغسې مواردوکې ځان ښيي او د افتخارحق پيداکوي.

هغه د سر خطر چې په جنګ او جګړه کې يو بې زړه سړی تيښتې ته مجبور وي، دخلکو په نظرکې څه اعتبار نه لري په همدغه وجه له تورو او ټوپکو نه تښتېدونکي هرچاته سپک ښکاري او هغه چې له مرګ نه ويريږي او په ايستلو تورو ورځي دخلکو په نظرکې درانه معلوميږي.

که په دغسې مجبوريت خلک قائل وای هرڅوک به له جګړې څخه تښتېده او هېچا به هغه ته په سپکه نه کتل.

هغه افتخار چې د شجاعت او شهامت خاوندان يې ګټي ددغسې مجبوريتونو په نافرمانۍ کې پټ دی لکه چې عار او ذلت ددغه راز مجبوريت اطاعت او انقياد ته ويل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دخان واده***

له خوبه راپاڅېدم، دډول او سرني اواز مې ترغوږه شو او ډېره لويه وراراښکاره شوه چې ډېرخلک ورسره خوشحاله روان وو او دخان په واده کې يې لاسونه غورځول.

زه هم له دوی سره ملګری شوم او په دې خوشحالۍ کې مې ځان شريک کړ. ددې ښادۍ دډول او سرني غږ ترډېر لرې ځايه رسېده او ډېروخلکو پکې اتڼونه کول.

چا به ډزې کولې، چابه اسونه ځغلول، ځينو به ټوکې او مسخرې کولې په دغسې خوشحاليوکې ماښام تياره کلي ته ورسېدو او ډولۍ دکاله په مخکې ښکته شوه.

دکلي ښځې په ډېرې خوشحالۍ راغلې او د ډولۍ پردې يې جګې کړې همدغه وخت خندا او خوشحالۍ خپل ځای غم او ژړاته پرېښود او د امعلومه شوه چې دغې ښکلې ناوې دخپلې ازادۍ لپاره ډېره لويه قرباني ورکړه او داجباري واده ملايې ماته کړه.

ددغه حا ل په ليدلو د هر چا په احساس کې بدلون راغی او موږ وپوهيدو چې کله خلق جنازه هم په ډول او سرني وړي او په غم دښادۍ ګومان کوي.

په دنيا کې ډېرداسې غمونه شته چې دخوشحالۍ په ډولۍ کې پټ دي او دخلکو په شعور او تميزمسخرې کوي.

زما پوه ملګری په دغه ورځ وويل: په رښتيا چې خوشحالی څوک په زوراو جبر ياپه ډېرو پيسو کورته نه شي وړلی.

مګرخان لا تراوسه په دغه حقيقت نه دی پوه او خپله خوشحالۍ په دغه ډول غواړي.

„ څه ليکل يا ليك پوهه„

غم او خوشحالی***

زما اشناله ډېرو غمونو سره ناآشنادی، دهغه په کاله کې چا دماشوم ژړانه ده اوريدلی او د خپلو ماشومانو په مرګ او درد يې هېڅکله نه دی ژړلی.

هغه د ځوی او لور پلار ندی چې د اولاد په تبه شری يا کوی غمجن شي.

هغه حا ل چې يو پلار يې دخپل کوچني زوی يا ځلمي زوی دځانکدن په وخت کې ويني دی ترينه ناخبره دی.

ده غوندې بې غمه سړی ډېرلږ پيداکيږي اوپه همدغه سبب يې دخوشحالۍ برخه هم ډېره لږه ده.

دی چې په خپل کاله کې خپل خلف الصديق نه ويني په زړه کې ډېر ځوريږي او ځان بد بخته ګڼي، مګر دده دغه غم زمونږ په نظرکې دهغه چاله غمه ډېرسپک دی چې دوه زامن يې ژوندي دي اويوه دده په غيږکې خدای ته ځان سپارلی دی ځکه مونږ هغه ته دفاتحې دپاره ورځو اوده ته نه ورځو.

زمونږ داعادت دی چې که دچاپه کاله کې نهه مياشتنی اولاد مړ پيداشي وير ورسره نه کوو اوهغه هم دغم کمبله نه غوړوي، مګرپه کوم کاله کې چې د دوه ورځو ماشوم مړشي هلته د غم او مصيبت مجلس جوړيږي اوخلک ورسره همدردي کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

موريس مترلينک وايي: "تاسې په مليار دونو نطفې ضايع کوئ مګر خوابدی کيږئ نه او دغه راز ضياع د چاد غم او خپګان موجب نه ګرځي".

ددې خبرې معنی داده چې زموږ غمونه معقول نه دي، محسوس دي، هره ضا يعه چې يوازې عقل پرې پوهيدی شي او احساسات ورسره تعلق نه لري همدغسې بې اثره وي.

زموږ خوشحالي هم لکه زموږ غم په عقل او منطق اتکانه لري بلکه دشعور او احساس نتيجه ده.

غم او خوشحالي يوه په بل پوري تړلي دي او يوله بله نه بېليږي ځينې ګمان کوي چې خوشحالي له بې غمه خلکوسره زياته ده او هغه څوک ډير نېکبخت دی چې هېڅ غم نه لري مګر حقيقت دغسې نه دی او ښادي هرچيرې دغم په اندازه ده.

حقيقي بد بختي په بې غمۍ کې ځای لري او بې غمه سړي ته که سړی ووېلی شو نيکبخت خو ورته هېڅکله نه شو ويلی.

غم او خوشحالۍ لکه د يوې ټوټې دوه مختلف مخونه دي، چې اصل يې يو دی. څنګه چې شپه او ورځ يو په بل پورې نښتي دي او هر کاله ته دواړه وړاندې وروسته راځي، دغم او خوشحالۍ ارتباط هم دغه راز ټينګ دی که څوک وغواړي چې هغه يو خپل کاله ته پريږدي او دابل ايسار کړي له دينه لويه اشتباه بله نه شته.

داسې کيدی شي چې ورځ اوږده شي او شپه لنډه، يا شپه لويه وي او ورځ وړه وي مګر داسی ورځ چې شپه ونلري يا داسې شپه چې ورځ ورپسې نه وي په دنيا کې نشته.

که لمرتراخرته پاس په تندی ځای په ځای ولاړوای او دزمانې په رنګ کې هېڅ تغيراو تحول نه وای موجود، هېڅوک به نه پوهېده چې شپه څنګه وي او دهمدې لامله چې شپه به چانه پيژندله په دې به هم نه پوهېده چې ورځ څنګه وي اوڅه کيف لري. غم او خوشحالۍ هم لکه شپه او ورځ يوبه بل پيژنو که غم له دنيا نه بيخي لاړشي. خوشحالي هم ورسره ځي که ژړانه وي خندا هم نه شته.

هماغسې چې هګۍ له چرګې پيداکيږي او چرګه له هګۍ نه غم او خوشحالۍ هم يو دبل اولاد دی.

انسان بايد په دې پوه شي چې غم او خوشحالي يو ظاهري او اعتباري فرق لري يعنې دا فرق هم لکه دشپې او د ورځې فرق دسترګو او نظر فريب پيداکړيدی چې دعقل او بصيرت خاوندان پرې نه غوليږي، بلکه ړانده هم دواړه يوګڼي. څوک چې دعقل سترګې لري او دفلسفي شعور خاوند دی هغه زمانی ته په بل شان ګوري اود شپو ورځو له سپينو او تورو پردونه هغه خوا بې رنګه زمانه په بل ډول ويني هغه پوهيږي چې دزمانې دواړه مخونه يوه شي ته منسوب دي او يو حقيقت دوه رنګه ښيي.

ډيره ښه ده چې عقل او پوهه په موږ ډير تسلط نه لري او موږ يې له وهم او خيا ل نه لرې کړی نه يو، ګنې اوس به شپه او ورځ راباندې يوه وه او خوشحالۍ به هم راباندې غمېدلې وه.

زموږ غمونه او زموږ خوشحالی زموږ په ژوندکې هغه سوزاو سازپيداکوي چې بې له هغه د ژوند کيف او خوندونه پاته کيږي.

غم د خوشحالۍ څکلو ذايقه اواحساس روزي او خوشحالۍ لکه د خوړو ميوو خوراک، ترخو مرچو ته ضرورت لري.

که په دنياکې ترخه شيان نه وي خواږه ډير ژرزړه و هي او بې خونده کيږي.

دژوندانه خوند غم او خوشحالۍ ته ډير ضرورت لري او په دغه خوندکې دعواطفواو احساساتو خاوندان ډيره برخه لري. هغه ړانده هوښياران چې په ظواهرو نه غوليږي او دغم او خوشحالۍ په فرق نه دي قايل، له دغه نعمته محروم دي، که موږ ډير عميق فکروکړو هماغه شی موږ ډير خوشحالوي چې موږ يې ډير خپه کړي يو او ډير ځله هغه شي ته خوشحاليږو چې زموږ غم پکښې پټ دی. ډير ښه ده چې په جهان کې دغه راز ژور فکرونه ډير لږدي او احساسات موږ ته دغه موقع نه راکوي چې دغمونو او خوشحاليو حقيقت ته ډير ځيرشو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېر خلک دي چې یوه ورځ یې ګرانه ښځه مري او دی غمجن کېږي مګر بله ورځ نوی واده کوي او نوی خوشحالی هغه زوړ غم بیخي هېروي نو دغه د خوشحالۍ ډولې اوهغه دغم جنازه یوله بله ډېر ربط لري که هغه غم دغه کاله ته رانشي دغه ښادي هم نه شي راتلی.
داوصا ل په حقیقت کې دهغه فراق نتېجه ده او په هغه ویرکې دغه سرور او سرودپټ دی هرځومره چې دخوشحالی دپسرلي بارانونه زورور وي هغو مره یې سیلابونه هم زورور دي، له دغې زورور بارانونو سره تندر اورلی هم شته، لکه چې له ډېرو لو یو افتخاراتو سره ډېرلوی خطرات ملګري دي.
همدغه وجه ده چې زه له سپکو او کوچنیو غمونو څخه لوی او ستر غمونه ډېرښه ګڼم.

اخلاقي اساس

شوپنهاور وایي: داخلاقو دپاره له ترحم نه ښه اساس نه شته، انساني اخلاق باېد په همدغه اساس قایم وي.
دده په نظرکې اخلاقي عمل هغه دی چې دشخصي ګټې هېڅ اثرپکې نه وي. او محض دبل دخیر دپاره وي.
کانت وایي: د انسان هغه عمل اخلاقي ارزښت لري چې خاص د انساني تکلیف د پاره وي.
دده په نزدانسانیت یوقانون لري، چې مخالفت ترېنه ښه نه دی اوانسان مکلف دی چې له دغه قانون سره سم وچلیږي، دده په نظرهغه کارچې دقانون د پاره کیږي اوهغه کار چې دقانون دپاره نه وي شوی مګر له قانون سره موافق وي یو له بله فرق لري.
دی هر نیک او ښه کار اخلاقي عمل نه ګڼي د ده په فکر اخلاقي عمل هغه دی چې خاص د قانون د پیروی او دانساني تکلیف دپرځای کولولپاره اجرا شوی وي، نه دشخصي ګټې دپاره.
په همدغه سبب د یوه سوداګر صداقت او راستي چې دتجارتي ګټې دپاره وي نېک کار ګڼي مګر اخلاقي عمل ورته نه وایي. همدارنګه هغه څوک چې ډېر زړه سواندې وي او په همدغه سبب له خلکوسره نیکي او احسان کوي. دغه رازنیکي او احسان دکانت په عقیده اخلاقي عمل نه دی.
دی وایي که دغه سړی له خلکونه ډېرې جفا ګانې ووېني زړه به یې سخت شي، بیا به له چا سره احسان او نیکې نه کوي، مګر هغه څوک چې دخلکو جفا ګانې وېني او محض د تکلیف دپاره له خلکوسره ښه کوي داکار اخلاقي قیمت لري او اخلاقي عمل ورته ویل کیږي.
مترلینګ وایي: هغه مینه چې انسان یې له انسان سره لري باید له ډېرلوړ اوهسک ځای نه ا خیستل شوی وي ، که یو انسان وکړی شي چې له انسانانو سره عشق ولري او بشر دوستي دعشق له کوره واخلي نه ښایي چې له ترحم نه کار واخلي او مینه یې د مرحمت او مهربانی رنګ پیداکړي.
که څوک چاته د عدالت له مخې څه ورکولي شي داحسان له لارې دې څه نه ورکوي، که د چاله لاسه پوره وي چې دانسان احترام وکړي دلجویي اوتسلي ورکولو ته حاجت نه شته .
دی دانسان دپاره له چانه رحم او شفقت نه غواړي، دا حسان له ورکړې نه د عدالت ورکړه ښه ګڼي او له نوازش نه یې احترام دانسان لپاره غوره ګڼلی دی.
داسړی دعشق طرفداردی، دده په مذهب باید شاه او ګدایوله بله عشق ولري ده ته له شفیق نه رفیق ښه ښکاري او له هغې مینې نه کرکه کوي چې یو مهربان بادار یې له خپل صادق خدمتګار سره لري دغه راز مینه چې د ترحم او شفقت

(c) ketabton.com: The Digital Library

رنګ لري يوانسان لوی اوبل کوچنی نبيي، په دې مينه کې چې هرڅومره مهربانۍ پرته ده هغومره پکې د محبوب حقارت هم شته مګر په عشق کې کبراولوبي نه ځائيږي او اغاتوب نه مني.

دی انسان ته په ډيرلوی حق او ډير زيات احترام قايل دی مګر دغه حق ورته په سوا ل او ګدائي د استرحام له لارې نه غواړي، دعدالت په اساس يې غواړي.

که بشر نبه انصاف وکړي خواران اومزدوران په بډايانو باندې ډيرلوی حق لري. خو دغه حق پټ پاته دی اوخلکو هير کړی دی.

روسووايي: „هروخت چې تاسې يوآسمان خراش قصر وينئ يقين وکړئ چې د يوه ولايت کورونه ددغه قصر دبنا دپاره وران شوی دی". که چېرې سم او صحيح حساب مينځ ته راشي ډيرلوی بډايان د ډيرو زياتو خلکو پوروړي دي او د دوی خيرات په حقيقت کې ددغه پور نيمګړی ادا ده که يوسړی په دغسې احساس خوار او غريب ته څه ورکوي احساس يې ډير لوړ او عالي دی او له هغه بل نه چې داکار خپل رحم او کرم ګڼي عالي همت او لوړ شعور لري.

دچا پوهه چې دعشق په آب وهواکې وده وکړي او عواطف او احساسات يې په عقل غالب وي هغه دمترلينګ په شان فکر کوي او له نورو پوهانو نه يې فکر بل راز وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښه او بد

خدای خبردی چې غل وکه خوني، يايې کوم ډيرد شرم کارکړی و، هرڅه چې وخو خلکو يې متې تړلې وې او حاکم ته يې راووست . هر يوه ويل دی ډير بدسړی دی مونږ دده له لاسه ډير په عذاب يو، دی بايد بندي شي او ډيره سخته سزاو ويني.

حاکم هغه بد وګاڼه او زندان ته يې وليږه دهغه خپلوان اخند زاده صاحب ته ورغلل او هغه يې حاکم ته ورووست، کله چې حاکم د آخندزاده صاحب له راتګه خبرشو يوه ټوټه مخې ته ورغی، دهغه لاسونه يې ښکل کړه او په ډير عزت يې خپل ځای ته راووست.

دآ خند زاده صاحب له خبرې هيڅوک نه شو وتلی، حاکم هم دده امرته غاړه کېښوده او بندي يې خوشی کړ.

ما چې دغه حا ل وليد په دې پوه شوم چې دلته دښو اوبدو فرق شته، ځکه د ښه سړي لاسونه ښکلوي او دبدوسړو لاسونه تړي، مګر ټول دښو او بدو په فرق يوشان نه دي پوه شوي دهمدې له امله هغه سړی چې دخلکو په نظرکې بدو آخند زاده صاحب ښه وګاڼه اوله بنده يې خلاص کړ.

زما ملګری وويل: دوی دښو او بدو په تميز کې ډير غولېدلي دي. دوی وايي زمونږ ملک ډير بد سړی دی ځکه چې دغلو ملګری دی او غله په حاکم باندې خوشې کوي، مګر همدغه کار چې آخند زاده صاحب وکړ هغه ته بدنه وايي.

هرکله چې خونيان او داړه ماران بنديان شي دده په برکت خوشې کيږي او ګنهکارو شفاعت دده کاردی.

دی يوازې له حاکمانو نه غله نه خلاصوي، که شکر انه غتې وه په اخرت کې يې هم دخلاصولو ذمه کوي او پس له مرګه يې هم ملګری دی.

که يو حاکم يو غل دملک په خوله خوشې کړي داکار دوی ته بد ښکاري مګر که د آخند زاده صاحب په سفارش يې پريږدي نوبيا په ښه سړيتوب او ديندارۍ کې حسابيږي.

د هرچا بدي که په ډيرو پردو او رنګونو کې پټه وه هغه د دوی په نظرکې ښه سړی دی اوکه چا خپله بدي نه پټوله يايې نه شوه پټولی دوی ورته بد وايي او په بدنامه يې يادوي.

دوی هغه غل ګڼي چې دسوداګروقافلې وهي او دبداياڼو په کورنو داړې غورځوي، مګر دهغه چا لاسونه اوبنيي ښکلوي چې په چل او فريب دخيراتو نو قافلې خپل کاله ته راګرځوي او دمسکينانو حق غصبوي.

پخوانۍ ډيوې

په کاله کې برق لګېده مګر پاس په رف باندې د تورو تيلو مسينه ډيوه اينښې وه، په څنګ کې يې يوه بله ډيوه هم وه چې يووخت پکې شمع بلېده.

هغه خوا دخاورينو تېلو لاټين ښکاريده او داسې معلومېده چې هرې ډيوې په خپل وخت کې داکور رڼا کړی او دکاله خلکو يې په رڼا کې ډيرې شپې سبا کړي دي، مګراوس ترېنه څه کارنه اخيستل کيږي او دشپې په کورکې برقونه بليږي.

دزمانې داعادت دې چې زاړه شيان له کاره باسي او نوي شيان په کار اچوي مګر خلک خپل زوړ حا ل نه هير وي او زړو شيانوته په جګو رفونو باندې ځای ورکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

داعادت بدنه دی چې خوک زاړه خدمتونه هیر نه کړي او زړو خدمتګارانوته په قدر وګوري مګر کارباید له نوو شیانو واخیستل شي او په کورونو کې وخت په وخت نوی رڼاګاني پیداشي.
انسان په هروخت کې یوې رڼا ته محتاج دی او دارڼا هرکله خپله څېره اوخپله وضع بدلوي دعالم تغیر چې ددنیا یوقانون دی همدغه تقاضا لري چې هرڅه باید یو راز اوبل رازشي او یوازې لوی خدای تل ترتله په یوه حا ل باقي وي دهمدغه بدلون او تغیر په وجه د علم اوپو هې رڼا هم هر وخت خپل فانوس بدلوي او دلوښو په بدلون په لوښوکې پراته شیان هم بل راز کیږی.
هغه رڼا چې دخاورو له تیلو پیداکیږي هغه نورچې دلمر او سپوږمۍ له کوره راځي، هغه برېښنا چې داوبو له ابشار څخه حاصلیږي دظرف او محل په اعتبار یوله بله بېلیږي که څوک په دغو ظاهري صورتونو ونه غولیږي، او حقیقت ته ځېر شي نو دشړ شمو او پنبې په بوټو، د غوزانوو او زیتونو په ونو کې یوه رڼا موجوده ده چې په هر راز ډیوه کې بیل کیف پیدا کوي. که څوک هغه تیل چې په ډیوه کې ویني په پنبه کې ووینې یا دغه سیزونکی برق چې په برقي نغریوکې ګوري په اوبوکې ولیدی شي هغه ته اور او اوبه دومره فرق نه لري او د جهان په هره زره کې یوه رڼا ویني چې دصحراپه کاڼوکې هم شته هغه نور چې کلیم په کوه طورکې لیده دښونه په هره ونه کې شته مګر محرمانه سترګې غواړي.
که دانسان تعقل قوي شي اود حواسوله قیده واوزي (که څه هم دبشر اوسنۍ پوهه هماغه رڼا ده چې د حواسو له کړکیو رانوتلې ده) په هرشي کې به یونور ګوري او دوجودپه نړۍ کې به داتور اوسپین نه وي اوس مونږ د حواسوله تاثیر لاندې یو چې په تیلو غوړ لاسونه په پندانه وچوو.
که لوښي او ظروف زمونږ دنظر مانع نه شي نو په هرکورکې دیوې ویالې یا دیوې چینې اوبه دي او دېتولو مشرب یو دی.
که مونږ د سیند او ویالې، دکوهي اوکاریز، دواورې اوباران په نومونو ا وصورتونو ونه غولېږو نوواوره ږلی اوباران دیوې کورنۍ خلک دي او اور او اوبه هم دومره پردي نه دي. په حقیقت کې همدغه خوږوا لی دی چه په ختکې، هندوانه، توت، انګور ناک او منه کې یې حلول کړی او په هر محل کې یې بېل صورت ببل خونداو ببل نوم پیداکړی دی.
هغه لوی او واړه خمونه چه دبېلو بېلو مېوو او دانو شربتونه او عرقونه پکې پراته دي ټول یو کیف لري او دکجورو او اربشو مېنځ کې څه فرق نه شته په دغسې کتنه چې سړی له اشکالو اوصورتونونه هغه خوا وګوري سړي ته دامعومیږي چې کورت او شږومبې له یوې غږ کې راوتلې دي او مایعات او جمادات زمونږ ظاهري حواسو بیل کړی دی.
هغه وخت چې زمونږ تماس او تعلق له مادیاتو نه قطع شي او مجردشو بنایې چې دنن ورځې علم او معرفت بل رازشي او دغه رڼا بل شانته ووینو، هغه وخت به دنن ورځې د تنویر وسایل لکه دديې کوټې ببکاره ډیوې په کارنه وي. او علم وپوهه به په نورو قالبونو کې ځان څرګند کړي چې اوس یې مونږ نه شو لیدلی.

„اجتماعي نظریات„

(c) ketabton.com: The Digital Library

انتخاب

زما ملګری له اجتماعي مسایلو سره ډېره زیاته علاقه لري. کله چې ولس د شوری لپاره وکیلا ن انتخابوي یا دحکومت مشرخپل وزیران ټاکي دی په انتخاباتو باندې په زړه کې سل اعتراضه لري.
دده په نزد سم او صحیح انتخاب ډیرمشکل کاردی اوکه دغه کاربل څوک کوي دی پکې ډېر عیبونه پیداکولی شي.
دی وایي دګوستاولوبون داخبررښتیا ده چې په خلکو باندې حکومت کول دومره ګران کارنه دی لکه چې په خلکوکې لایق کسان پېژندل او انتخابول مشکل کار دی.
زما ملګری دایوه لویه اشتباه ګڼي چې اجتماعی کارونه داسې کسانو ته وسپارل شي چې هغوی په خبروکې ډېر مهارت لري او په خبرو ډیر ښه پوهېږي. ده دکوم عالم دا خبره ډیره خوښه کړې ده چې په خبرلو څو او نطاقانو کې دفکر خاوندان ډېرلږ پیداکیږي.
دده په نزد هغه څوک چې ډیرې ښې خبرې کولی شي ښه ښه کارونه نه شي کولی او ډیر فکر کوونکي هم دکارخلک نه دي.
زه دده داخبره ځکه ښه ګڼم چې دی په خپله دفکر خاوند دی او په خبروکې هم ډیر ښه دی، هغه څوک چې دځان په باب کې هم له حقه نه تیریږي او دقضاوت په وخت کې په ځان هم حکم کولی شي باید ښه یې وګڼو او په قدر ورته وګورو. اوس خوبه پوه شوي یاست چې زما ملګری په اجتماعي مسایلو کې څومره عمیق فکر لري مګر زما علاقه له ده سره په فکري او علمي دقت نه ده بنا، بلکه د ده شعري اوادبي جنبه مې ډیره خوښه ده.
دی علاوه پدې چې شاعر او لیکونکی دی په شعر او ادب کې ډیره ښه نقادي هم کولی شي یعنې که هرڅومره ښه شعر بدپه نظورغی یادشعر خاوند ښه سړی نه و، دی پکې داسې باریک عیبونه پیداکولی شي چې نوریې په ذره بین هم نه شي لیدلی، مګر کوم شعر چې دی په خپله انتخاب کړي هغه هم ډیر ښه نه وي یایې نوریه ښه والي نه شي پوهیدای.
ګورئ ! زما مقصد دانه دی چې دی ښه شعر او بدشعر نه پیژني بلکې یقین لرم چې ادبي محاسن او معایب ورته ډیرښه معلوم دي، زما په نظرکې دی ډیرښه شاعردی، مګر دده له باریک نظرڅخه په وېره کې یم چې داخبره یې په مزاج بده ونه لګیږي، ځکه چې اناتول فرانس په خپل یوه کتاب کې لیکلي دي چې ډیر ښه شاعر هماغه دی چې ډیر خود پرست وي اوبې له ځانه بل څوک په نظرکې نه لري.
زما دغه ملګری یوه ورځ دوطن په کاردارانو باندې بحث کاوه چې ځینې یې ښه ګڼل اوځینې بد، ماچې دده دغه انتخاب ولید په دې پوه شوم چې دشعرله پیژندلو نه دسړو پېژندل ګران کاردی او دااشخاصو په عمل کې دومره اختلاف نه شته لکه چې په نظرکې شته.
داکیدی شي چې ډیرخلک په یوه چلم خوله کیږدي، مګرفکرونه او نظرونه یورازنه دي.
دحسن انتخاب، دشعر انتخاب، دشخص انتخاب په هرځای کې یوه اختلافي مسله ده چې دهر چا د ذوق اونظر په لحاظ فرق کوي که هر چېرته لاړشئ، او هرچاته لاړشئ یو به دبل په انتخاب اعتراض کوي او دغه شکایت به هرځای موجود وي.
حجازي دایران ډیرښه او مشهور لیکوال لیکي: زما یوه دوست چې له ډیرو ښو لیکوالو څخه دی دایران په فرهنګستان انتقاد کاوه چې په دغه علمي اوادبي انجمن کې ولې ځینې بیسواده اشخاص په عضویت انتخاب شوي دي او لیاقت ته نه دی کتل شوی؟ مګر څومره چې ده دایران دفرهنګستان اعضا ووته بدویل هغومره یې د فرانسې داکاډمۍ اعضا ستایل اود هغوی انتخاب یې ډېر صحیح ګاڼه، څو ورځې وروسته چې زه (حجازي) دفرانسې داکاډمۍ له یوه غړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

(مسیوماسین یون) سره په پاریس کې مخامخ شوم نو داکاډمی بحث مینځ ته راغی او هغه په ډیر قهر وویل: ((د فرانسې له اکاډمی نه خرابه دستګاه بله نشته، څو ورځې پخوا یوتن دکتابونو ناشر یعني کتاب فروش چې داکاډمی دځینو اعضاوو کتابونه دتملق دپاره چاپوي اوخر خوي یې داکاډمی غړی شو چې د ادبیاتو په پوله هم نه دی تېرشوی)).

داقصه همدغلته پریږدی! راشئ چې دفرانسې داکاډمی انتخابات داناتول فرانس په وخت کې وګورو.

دغه لوی او مشهورلیکوال ل په خپل یوه کتاب کې ددووتنو (شاګرد او استاد) مذاکره داکاډمی دیوه غړي په باب داسې لیکي:

شاګرد: مسیو ..... داکاډمی په عضویت انتخاب شو او دا انتخاب زه ډیر بد ګڼم. دا سړی دمعاشرت په ادابو ډیرښه پوهیږي اوله هر حزب سره تګ راتګ لري، سر بېره په دې یوې لوړې کورنۍ ته هم منسوب دی او وراره یې دکلیسا واکدار دی، دی په خپله هم ډیر څه لري او په کاله کې یې ډیرښه شراب پیداکیږي مګر ذوق او هنر نلري او دلوړې قریحې خاوندنه دی ځکه راته دغه انتخاب ډیر ناوړه معلومیږي او په بد نظر ورته ګورم.

استاد: ناوړه انتخاب ته هېڅکله بد مه وایه اویه دې پوه شه چې په کارونوکې د تصاوف او اتفاق برخه ډیره زیاته ده هغه کارچې تاسو ته مسخره معلومیږي په حقیقت کې یوانتقام دی چې تقدیر یې دتفریح لپاره دعقل او تدبیر له خاوندانو څخه اخلي.

تاته دې دامعلومه وي چې په دغسې انجمنونوکې دهوس اوتفنن دپاره هم ځای پریښودل په کار دی. دقریحې اونبوغ خاوندان غالباً دمعاشرت اوګذران خلک نه وي.

که یوه جامعه سل په سلوکې عقلي او منطقي وي سل په سلوکې به دتحمل ورنه وي او د عدالت له ساړه فشار لاندې به هر څه ساړه وي. کوم انجمن چې یوازې له لویو او فوق العاده اشخاصو جوړ شوی وي ډیر لږ خلق به ورسره علاقه ولري.

ډیره ښه ده چې ټیټ او حقیر اشخاص له دوی سره ګډشي او دتفریح باعث وګرځي، په دغه صورت کې به ټیټ کسان له لوړو کسانو نه علمي او معنوي استفاده کوي او لویان به هم چې خپله مقایسه له دوی سره په نظرکې نیسي خوند اخلي. داکار د دواړو په ګټه دی او اکاډمی په دغه ډول دخپلو مهموغړو اهمیت نوروته ورکولی شي ځنګه چې دلمر او ستورو څخه ځینې ذاتي او ځینې اکتسابي ځلښت لري داکاډمی اعضا هم باید دغه راز وي چې دځینو رڼا ځینو نوروته انتقا ل او سرایت وکړي.

دغه راز ناوړه انتخابات ددغه انجمن دحیات اوبقا لپاره ډیرضرور معلومیږي او ډیره ښه ده چې اکاډمی دخپلو غړو په انتخاب کې اشتباه وکړي یا دتصادف له تاثیرلاندې راشي اودغه راز خلک هم انتخاب کړي.

که ناوړه اشخاص هېڅکله داکاډمی په غړیتوب نه انتخابېدلی نو هغو کسانو ته به ډیر لوی توهین او تحقیر متوجه وچې اکاډمی نه قبلولی مونږ باید دغه راز ظاهري اشتبا هات حقیقي هوښیاري وګڼو او په نفرت ورته و نه ګورو.

دعقل برخه په ژوندانه کې

پاک خدای چې ژوندپیداکړ غرایز یې هم ورسره پیداکړه چې ژوند وساتي او دحیات شمع مړه کېدوته پرې نږدي.

همدغه غرایزدي چې دهوا مرغان او دځمکې ځنا وریې دزیږو لو اونسل ساتلو کارته داسې متوجه کړي چې هېڅ غفلت پکې نه ځایږي، دهمدې لامله د هوا مرغان هرکا ل نوي کورونه جوړوي او نوي هګۍ پکې ږدي له هګیونه بچې را ایستل او بچوته دانه په خوله کې راوړل دغریزې کاردی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوکوچنی ماشوم چې په لومړۍ ورځ دموريه تې باندې خوله ږدي اوروي يې، بې له غريزې بل لارښوونکی نه لري.
هغه پاملرنه چې يوه چرګه يې دخپلو بچيوپه نسبت لري کوم تعليمي کارنه دی بلکه دغريزې او فطرت په تقاضا اجرا کيږي کومه شهواني قوه چې نراوښځه يې يو دبل په نسبت لري د غريزې غوښتنه ده چې د ژوند ساتلو او دنسل د بقا دپاره په انسان او حيوان کې وجود لري، يعنې دژوندانه ساتنه او دنوع پايښت دغرايزو وظيفه ده. هرکله چې غرايزپه حيوان کې ډيرقوي دی او په انسان کې ضعيف غوندې دی نو انسان ته عقل هم ورکړشو چې دژوند په کارکې له غرايزوسره مرسته وکړي او دغريزې په خوښه استعما ل شي يعنې عقل يوه آله ده چې غريزه يې استعمالوي، نوعقل بايد د ژوندانه د وسايلو برابرولو په کار کې صرف شي او د ژوند اسباب برابر کړي نه دا چه د حقايقو اوپټو اسرارو دکشفولوکار ترېنه واخلو اوبځايه يې استعما ل کړو.
دعقل اصلي کارهمدغه دی چې له مادې سره تعلق پيداکړي او په موادوکې تصرف وکړي طبيعي او رياضي علوم دامدعا ډيره ښه ثابتوي چې دعقل کارله جسم اومادې سره دی چې بايد ابعاد وپيژني اوکميت ته متوجه شي ځکه چې دکيفيت پېژندنه دعقل کارنه دی اوعقل ددغه مقصد دپاره نه دی پيداشوی همدغه سبب دی چې انسان ياله کيفيت نه بيخي غافل دی يا کيفيت ته هم دکميت په نظرګوري. مثلاً زمانه په اصل کې کيفيت دی او د کيف له مقولې لاندې راځي مګرانسان دخپلې ساعت تيرۍ لپاره چې دژوندانه يکنواختي ورکه کړي دغه کيفيت د کميت له مقولې لاندې راووست او دځمکې حرکت، د ستورو حرکت او نور حرکتونه يې زمانه وبلله.
هئيت، نجوم، رياضيات په همدغه مفيده اشتباه بنا شوه او ددغې لويې غلطې په وسيله لوی لوی مقصدونه حاصل شول.
که انسان ښه غور وکړي پوهيږي چې عقل انسان ته ددې لپاره ورکړ شوی دی چې د آلاتواو مصنوعاتو په جوړولوکې ترېنه کار واخيستل شي او يوڅه جوړ کړي نه داچې په څه پوه شي او دکميت ادارک وکړي.
دغرب پوهان په دغه رازښه پوهېدلي دي، ځکه يې دژوند ښه کولو په کارکې له عقل اوپوهې نه ډېر کاراخيستي دي او زمونږ پوهان په نورو تصوراتو کې غرق دي.
مونږ بايد د جوړولو او پوهېدلوپه فرق قايل شو.
جوړول اسانه کاردی مګر پوهېدل ګران کاردی.
دشاتومچۍ عسل جوړوي مګر په حقيقت يې نه پوهيږي.
مونږ ژوند کوو او د ژوندوسايل برابروو، مګر د ژوندانه په حقيقت نه يو پوه شوي.
ډاکټران او طبيبان د ژوند په خدمت ترډيره حده موفق شوي دي او دزړه حا ل دسږو حا ل ورته معلوم دی، مګر ژوند نه پېژني او له روح نه نا خبره دي.
دانسان ډيره لويه او مهمه وظيفه د ژوندانه ساتنه او روزنه ده.
عقل اوفکر، علم او فن دهمدغه مقصد دپاره دي چې دژوندانه اسباب او وسايل برابر کړي،اوپه همدغه لاره کې ترېنه کارواخيستل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حسابي خبرې

استاذ ويل: تاسې بايد هروخت له ځان سره حساب وکړئ اوحسابي خلک اوسئ!
دده يوحسابي درس دا ؤ: كه يو عدد له بل سره داسې يوځاى كړوچې يوپاس اوبل لاندې وي نو څلور (۴) ترېنه جوړېږي او د دواړو وجود هم په خپل حا ل نه پاتې كيږي. كه دواړه څنګ په څنګ يوځاى كړولكه: ۲۲ نو دوه ويشت ورنه جوړېږي او دوه شل كيږي.
ددواړو عددونو شكلونه او صورتونه هم په خپل حا ل پاتې كيږي ځكه چې دلته دملګرتيا او ورورولۍ رازېت دى او په هغه بل صورت كې تفوق، تسلط اومحوه كول معلومېږي.
ده ويل: كه دوه مساوي عددونه لكه:(۱-۱) (۲-۲) (۳-۳) هر يو له بل نه وړاندې يا وروسته كړو نتيجه يې يوه ده مګرپه دوه متفاوتو عددونو كې تقديم او تاخير ډير زيات فرق راولي اوپه مقداركې ډير تفاوت راځي.
كه مونږ يو او نه يو ځاى كړو او داسې يې ليكو (۱۹) نونس كيږي، مګر شل كيږي نه. كه همدغه دوه عددونه داسې وليكو (۹۱) خبره سلوته نږدې كيږي او ډير زياتوالى پكې راځي.

„څه ليكل يا ليك پوهه“

شعر او فلسفه

وريځې پورته په هواكې دي ځاځانې ښكته په ځمكه كې.
هغه څه چې په هسكو وريځو كې شته په زورو ځاځانو كې هم شته.
په دغو اوبو باندې هم هماغه تنده ماتيږي.
دلوړ خيا ل او دژورفكر نتيجه يوه ده.
ته ! ياخپل نظر ډيرلوړ كړه يا په خپل ګريوان كې ډير سرښكته كړه!
دشاعر او فيلسوف فرق همدغه دى.
زه شعر اوفلسفه دغه شان ګڼم .

„ لوړ خيالونه او ژور فكرونه“

ولاړې اوبه

له ښاره ووتم سمه او ودانۍ مې پريښوده، دلوړو غرونو سره ته وختم.
له هغه ځايه ستاسې لوړې ماڼۍ ډيرې ټيټې ښكاريدې اوپه دې پوه شوم چې مونږ په ډير ټيټ محيط او ټيټه هواكې ژوند كوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغره له سره ډېرلږې ځایونه لیدل کیږي، او نظر ډېرلږې خار کوي ځکه ما هم دزمان او مکان په لرې ګوټ کې هغه څه لیده چې د کور او کلي خلکو نه شو لیدلی.

همدغه وخت زه وپوهېدم چې فرعون او قارون په کلو اوښارونو کې پیداکیږي مګر خدایي تجلئ په غرونوکې ځان ښئي او کلیم له کوه طورنه الهام اخلي. دلمر لومړی رڼا دغرو په څوکوپریوزي او وروستۍ وداع هم دغروله څوکوسره کوي. شپانه غرونوکې دي او قصابان په ښارونوکې.

دبو دا او زردشت نبې نباني په غرونو کې دي او دفرهاد دعشق داستان دغره ازانګه ده.

دغرونو او به ډېرې پاکې او ډېرې رڼې دي دغرونو هوا ډېره صافه اوبې د ورو ده.

تاسې غرونوته یوازې دکمیت په لحاظ مه ګورئ دکیفیت په لحاظ هم هلته ډېرڅه شته چې په سمه کې نه شته.

که په غرونوکې قیمتي لعلونه شته نو دغرونو ښکلي اوښایسته منظرې هم په ښارونوکې نه پیداکیږي.

زه غرونو ته دننداړو او تماشو لپاره تللی وم او دولاړو اوبو سیل مې کاوه، ماته چاویلي و، چې هلته یو ډېرلوی ډنډ دی چې پخوا به یکې ښاپیریو لمبل اوملوک به له بدرۍ سره همدغلته کتل.

زه لاړم او دغه ډنډمې ولید د ډنډ په غاړه دیرساعت کښیناستم او تر ډېره وخته له فکراو خیا ل سره مشغول وم.

دغه لوی ډنډ دصبر اوسکون په مقام کې څه شور او فریاد نه کاوه د حا ل په ژبه یې خپل عمیق احساسات داسې ښکاره کول:

زه د لویو غرونو په ډېره لویه کنده کې ایساریم او دولاړو اوبو په نامه یادېږم، زما لیدوته خلک راځي او زما مهیبه منظره ویني، هیڅ لا مبوزن دا جرئت نه کوي چې زما په سر راودانګي او زما مخ په څپیرووهي. په ماباندې دچا بیړی نه ګرزي زما کبان څوک نشي نیولی، د هېچا جا ل په ماباندې نه دی لوېدلی، زه دهېچا په واک او اختیار کې نه یم، مګر په عین حا ل کې بې واکه اوبې اختیاره یم. زما په پښوکې لکه غرونه لوی لوی زنځیرونه پراته دي او زه یې ځای په ځای درولی یم.

هغه آزادي چه له مستو سیندونو او زورورو سیلابونو سره شته له ماسره نه شته.

زه عمق لرم، شور او مستي، موج او حرکت نه لرم.

زما قوت او طاقت ایساردي، ما ځان ته دیوې چینې او یوه لښتي قدرته مجراپیدا نه کړه او ددغو ماشومانو ازادي هم زما په برخه ونه رسیده زه ډېر لوی قوت یم مګر ازاد نه یم، ایساریم ځکه هېڅ نه شم کولی او هېڅ رانه جوړنه شوه.

زما عمر عبث تیریږي نه رانه برق او بریښنا پیداشوه نه سمسورباغونه، نه مې جهان ولیده او نه جهان ولیدم. زه ښارونو او ودانۍ ته ښکته نه شوم ماخپل موج او حرکت ونه لید او د شوراو مستي په کیف ونه پوهیدم، زه دځان غونډې نورو ډنډونوسره یوځای کېدای نشم، مګر د کابل سیند دکونړ له سیند سره یوځای کیږي او دواړه له اباسین سره خپل موجونه خپل شور او خپله مستي یوځای کوي.

قید او اسارت عزیزان له عزیز انونه لرې ساتي، ځکه دیوه کوهي اوبه له بل سره نه شي ګډېدلی او یو ډنډ بل ډنډ ته لاره نه لري مګر داسمان وربخې یوله بله ګډیږي او دیوه باغ مرغۍ بل باغ ته ځي.

زما طبیعي میل دانه دی چې ځای په ځای غلی ولاړیم او هېڅ حرکت نه کوم زه دسېلابي حرکت او طوفاني قوت غوښتونکی یم.

زه باید دغه سکندري سد مات کړم او ځانته لاره پیداکړم.

که زه له دغه قیده خلاص شم، زما له طوفانه به خلک ووېریږي او زماله فیضه به ملکونه آباد شي.

زه به بحر او دریاب ته لاره پیداکړم اوهلته به بې برخې نه یم.

زما په زړه کې ډېرڅه شته، مګر دشور او غوغا ژبه نه شته.

ته زما دحا ل په ژبه پوه شه او زما په حا ل کې عمیق فکر وکړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه وخت چې زه د ډنډ په غاړه ناست وم لکه صاحب حا ل په بل حا ل کې وم او دخيا ل پروازونه ډير او چت وو.
په دغه وخت کې زه له لوړو خيالونو او ژوروفکرونو سره اشنا شوم او ډير لرې به مې کتل.
همدغه وخت ماته دپسرلي زورور بارانو نه راياد شوه چې له دې لوړوغرونو په ډير شوراو زور مخ ښکته روان وو او هيڅا يې مخه نه شوه نيولی.
دهغه سيلاب تعلق داسمان له ورېځو او اسماني بريښنا ګانوسره وه ځکه يې ډيرې ځمکې لاندې کړې او له هره قيده ازاد و.
دا ډنډ له ټيټ او ژور محيط سره علاقه لري، ځکه ځای په ځای ولاړ دی او عمري قيد تيروي.
ای هغو کسانوچې د پوهې او هوښياری۔ عمق ته پريوتي ياست او په اسفل السافلين کې ژوند کوئ په دې پوه شئ چې دغه رازلوی ډنډونه دهغه شبنم مقام او منزلت نه شي پيداکولی چې دشپې د ګل په نازکوپاڼو پريوزي او سحر دلمر دوړانګو او حرارت سره آسمان ته خيژي.
هغه اوبه چې دنورو ځاګانو په تل او تور تم کې دي پدې نه شي پوهيدی چې د پسرلي بارانونه اوسيلابونه څنګه دي او څه کوي؟
دغه راز لوړ مضمون دغسې ټيټوته نه شوويلي، او د ژورو ځاګانو په اوبو کې ددنيا زورور بادونه هم موج او حرکت نه شي پيداکولی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښه حاکم

هغه چې نه نفس لري نه نفسي خواهشات.

نه يې په زړه کې ډارشته، نه طمع.

نه له موقوفۍ ويريږي نه دترفيع پروالري.

نه رشوت اخلي نه تنخواه.

نه له چاسره عناد لري، نه دچا مراعات کوي.

نه دچا مخ ګوري ، نه د چا خپ.

نه زورور پيژني نه غريب.

نه يې خوک خپل دی او نه پردی.

نه سفارش مني نه تملق اوري.

نه چاته خاندي نه چاته وچولی تريووي.

پوهيږئ! دا حاکم خوک دی؟

هو! قانون او عدالت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مولف پېژند ګلوی

ګل پا چا الفت د لغمان دعزیز خان په کڅ کښې په ۱۲۸۸ هه ش ۱۹۰۹ ع کښې زیږیدلی دی.
پلارئې میرسید پاچا اونیکه ئې سید فقیر پاچا دی چه د نسب سلسله ئې د حضرت عبدالقادر جیلانی په واسطه حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم ته رسیږي.
ده په غیررسمی مدرسو کښې د ننګرهار او کابل له مشهور استاذانو څخه دصرف، نحو، منطق، تفسیر، حدیث، معاني اوبیان کتابونه لوستی دی.
په ۱۳۱٤ ش کښې د انیس د ورځپاڼی په اداره کښې د کاتب په حیث مقرر شو.
په ۱۳۱٥ کښې د انجمن ادبي د تالیف او ترجمې په څانګه کښې په عضویت قبول شو.
په ۱۳۱٦ کښې ئې سربیره په عضویت د زیری جریده هم چلوله.
په ۱۳۱۸ کښې د پښتو ټولنی دصحافت د مدیریت معاون شو.
په ۱۳۱۹ کښې د پښتو ټولني د لغاتو او قواعدو د څانګې مدیرشو.
په ۱۳۲۰ کښې د اصلاح د ورځپاڼی دپښتو مشاورشو.
په همدغه کال په ۱۳۲۰ کښې د پښتوټولنی عمومی مبصر او د کابل مجلې چلوونکی شو.
په۱۳۲٥ کښې د اتحاد مشرقي د جریدې مدیرشو.
په ۱۳۲۷ کښې د مشرقي د قبائلو عمومي مدیر شو.
په ۱۳۲۸ کښې د جلال آباد د خلقو له خوا د ملي شورئ په (۷) مه دوره په وکالت انتخاب شو او په شوری کښې دوهم معین وټاکل شو.
په۱۳۳۱ کښې د لغمان دقرغیو خلقو له خوا د شوری د اتمې دورې په وکالت ومنل شو.
په ۱۳۳٤ کښې د جلال آباد له خوا د لویې جرګې وکیل شو.
په۱۳۳٥ کښې په لومړی رتبه د پښتوټولنې رئیس مقررشو.
د۱۳۳۰ کال د جوزا له میاشتې د ۱۳۳۲ کال تر آخره د اولس د ملی جریدې د امتیاز خاوند و چه ده پخپله دفارسی او پښتو مضامینو په لیکلو او تهیه کولو کښې ډیر ه زیاته برخه درلوده.

د ده چاپ شوي کتابونه دادي:

۱- دپسرلی نغمه ۲- بله ډیوه ۳- لغوي څیړنه ٤- پښتو سندرې ٥- عالي افکار ٦- څه لیکل یا لیک پوهه ۷- ادبي بحثونه ۸- پنځم جلدپښتو کلی په ۲جلدو کښې ۹- د ازادی پیغام ۱۰- غوره اشعار ۱۱- لوړخیالونه او ژور فکرونه ۱۲- منطق ۱۳- غوره نثرونه. او نا چاپ شوي کتابونه ئې دادی:
نوی څرک-ښه لمسون-نوی سبک-اجتماعی نظریات- څه ګورم او څه اورم- دټولني علم (ترجمه)- د موفقیت لار (ترجمه)- سربیره پدې ئې د کابل په سالنامو (کالینو) کښې څو رسالې چاپ شوی او څو سالنامې هم د ده په اهتمام چاپ شویدي.
په مطبوعاتي جوایزوکښې ئې څو ځله لومړی جایزې اخیستی دی. په ۱۳۲۷ کښې ئې دصدارت عظمی له خوا دوهمه درجه تقدیر نامه واخستله، د ستوری دوهمه درجه نشان او د وکالت د دوو دورو نشانونه هم ورکړشویدي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سفرونه:

په نورو هیوادو کښې ئې دا ځایونه اوښارونه لیدلی دی:

مسکو- لیننګراد- سوچی- باکو- ستالین آباد- تاشکند- طهران- پیښور- مونشن (میونخ).

لیکونکی: محصل

له اباسین څخه

الفت

د کابل د سیند په غاړه په کوزنی لغمان کښې د عزیز خان په کڅ کښې یووړکوټی کلی دی، خوا و شا یې شنه کښتونه او د سیندشولګرې دی. لږ څه لرې د لویو غرونو په واورو پټې څوکې ښکاري.

دلته دوه مست رودونه بهیږی، یوې خوا ته د کونړ ښکلې دره ده چه دکونړ سیند ترې په نخانخارا اوځي.

د شرقي افغانستان په دې ښکلو دروکښې ځای په ځای دسیدانو درنې کورنۍ اوسي. پښتانه دوی ته په درنه سترګه ګوري او ((پاچهان)) ئې بولي لکه په پسرلی کښې چه په دې درو او رغوکښې ښکلی ګلان غوړیږی د دغو پاچهانو په درنو کورونو کښې هم کله کله ډیر د پوهې خاوندان اوشاعران اوپوهان او سیاست وال پیداکیږي. سیدجمال الدین افغانی هم د دغو کونړی پاچهانو څخه و.

ښائي چه څلویښت یا پنځوس کاله دمخه د عزیز خان په کڅ کښې دیوه پاچا په واړه کهول کښې یوښکلی ګل زرغون شو او هغه ئې ګل پاچا وباله، دا ګل د فطرت په لمن کښې لوی شو، دطبیعت روزنه اوپالنه ئې ولیده او لکه د کابل د سیند د غاړې خاټول د لغمان اوبو او هوا لوی که، هغه وخت مدرسه یامکتب نه وو چه دا ګل پاچاسبق پکښې ولولي خو لکه د پښتنو نوروماشومانو ده یواځې د فطرت نه درس واخیست اواسمان اوځمکې ته دومره ځیرشو چه د فطرت اسرار ئې پخپل ژورکاته لڅ کړه او هغه څه ئې زده کړه چه بل چا په مدرسو او پوهنتونو کښې نه وه زده کړی.

پخوانو یوه خبره کړی ده چه ډیره پخه ده (الاسماء تنزل من السماء) یعنی نومونه له اسمانه راښکته کیږي (ایښودل کیږي).

دا د لغمان د اورشو ښکلی ګل دپښتو ادب په ګلستان کښې ډیر په ښکلا وغوړید او په الفت مشهورشو، چه اوس ئې مونږ ګل پاچا الفت بولو دا د الفت نوم هم له ده سره ډیر وړ دی ځکه چه زړه ئې له الفته ډک دی.

الفت د پښتو ادب یو ځلاند ستوری دی که دپښتوادب نن ورځ یو بهترین لیکوال اوشاعر لری نو هغه به الفت وي.

الفت ډیر کتابونه لیکلي دي، کله دکابل او د مشرقی اتحاد مدیر وو کله په شوری کښې وو او اوس دکابل د پښتوټولنې مشر دی خو مونږ د الفت شخصیت په نورو صفاتو پیژنو، دی یو ډیر دقیق اوسترګه ورفنان اوصنعت کار دی دالفت هنر په پښتو نثر او نظم کښې ښه ښکاري او ځانته یو خاص طرز لري. د الفت نثر هم شعر دی او نظم ئې هم شعر دی.

کوم وخت چه په نثر څه لیکي نو د فطرت ډیر نازک او واړه دقایق ویني او څرګندوي ئې. دانسان د اجتماعی ژوند ډیري ښېګړې په داسې ژبه بیانوي چه ویونکی د ده استدلال په ښه ډول قانع کوی.

د الفت په نثر اونظم کښې کوم فلسفي یا تاریخي استدلال نشته مګر د فطرت له هره ګوټه داسې دلایل او براهین راوباسي چه تر هر رنګه منطقي استدلال ښه اوټینګ وي.

د ده هنر هم دا دی چه ځانته خاصه د استدلال لاره لری او د ژوندانه عادي وقایع هره یوه د ده لپاره د شعر یوه بهترینه موضوع وی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله کله د الفت نثر تر نظم خوږ وی، خلق وائي چه نظم پیودل دی او یو ناظم مرغلرې پیودي مګر زه وینم چه الفت په نثر کښې هم بلاکوي او کله کله الفاظ هسې سره پیودی چه تر هر رنګه نظم ښه ښکاري اوغوره وي.

د هنر من (فنکار) مهارت او کمال دا دی چه عادی شی ته ښکلی رنګ ورکولی شی همدغه ګټې اوختې دي چه یو معمار ترې تاج محل هم جوړوی او د پښتنو غوندې خړه حجره هم.

دغه رنګونه او غوړ دي چه یو نالایق نقاش پرې هره تخته او د هرې ټانګی په اړخ یو ناوړه منظره نقش کوي مګر کله چه د ماهراو با هنر نقاش په قلم کارشي نویوه ټوټه ئې په زرو قیمت لری.

دا الفاظ او کلمات د شاعر اولیکوال مصالح دي که الفت هغه سره اودی او ترتیب ورکئی د پښتو ادب یو (شهکار) به وي او که د بل چا په قلم ولیکل شي نو هغه به یوعام نثر یا نظم وی.

د الفت په فن باندې څه لیکل هم آسان کار نه دی. خو لنډه دا چه الفت یو ماهر اوسترګه ور هنرمن (آرتست) دی چه د ده په هنرکښې دا درې غټې ښېګړې وینم.

(جمال) چه د الفاظو او کلماتو غوره کول (انتخاب) او بیا د هغو اودنه (ترتیب) او پیودنه. (نظم) ئې غټې نښانې دي.

دویم: برهان اواستدلال که د فطرت له هره مظهره څخه دی یو منلی دلیل جوړولی شی او د ده په نظرکښې د دنیا ټول مظاهر د استدلال لپاره څرګندې نښې دي.

دریم: انتقاد دده د هنر غټه ښېګړه ده، دی د مظلومو خواخوږی دی.

د اجتماعي ظلمونو سخت دښمن دی پخپل لیک کښې که منظوم وي که منثور اولسی تجاوزاتو ته ګوته نیسی او د ده قلم پدې خواکښې ډیر تیره دی.

د ظالمانو اسرار لخوی او د مظلومو او لخو لغړو په کوټو ور ننوځي د دوی د فلاکت اوبدبختۍ حال ګوري اوهغه د اولس د عبرت د پاره په داسې ژبه بیانوي که د چا زړه ډیر کلک هم وي بیا به هم اغیزه پرې وکړي. د الفت هیڅ منظوم یامنثورلیک نشته چه له دغو ښېګړو څنې تش وي ځکه نن د پښتو لیکوالو په ډله کښې ((الفت)) د ټولو مخکښې اودریږي او د ده لیکونه د پښتو ادب شمله ګڼلی شي.

پای

(c) ketabton.com: The Digital Library

مؤلف گل پا چا (الفت)

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library